

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİLİM DALI

YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞ DÖNEMİNDE YABANCILAŞMA:
ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI
VE EYLEMLİLİĞİN ETKİSİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Tuğba KIRMAN

Danışman
Prof. Dr. Hasan ATAK

Haziran, 2020

KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİLİM DALI

YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞ DÖNEMİNDE YABANCILAŞMA:
ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI
VE EYLEMLİLİĞİN ETKİSİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Tuğba KIRMAN

Danışman
Prof. Dr. Hasan ATAK

Haziran, 2020

KIRIKKALE

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yetişkinliğe Geçiş Döneminde Yabancılaşma: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ve Eylemliliğin Etkisi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

1/6/ 2020

Adı ve Soyadı

Tuğba KIRMAN

ÖNSÖZ

Bilim yolculuğuna devam etmek hep hayalimdi. Ve şimdi ilk hayalimi gerçekleştirdim. Bu yolculukta gelişmemde katkısı olan Sayın Prof. Dr. Hasan Atak, Sayın Doç. Dr. Nuray Taştan ve Sayın Prof. Dr. Levent Eraslan’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Hasan Hoca’m lisans eğitimimde hep sizinle çalışabilmeyi hayal ettim. Sizi hem bilimsel hem de insani konularda örnek aldım. Bana her zaman değerli olduğumu hissettirdiniz ve arkadaşça davrandınız. Ayrıca ne kadar övmediğinizi söylemeniz de övgüleriniz için teşekkür ederim. Bilim yolculuğumda bana inandığınız, her zaman devam etmem gerektiğini hatırlattığınız için size minnettarım. Sizi tanıdığım için şanslıyım ama bu bitişe gerçekten üzülüyorum. Bu süreç bitse de sizinle her zaman ve her konuda çalışmaya devam etmeyi çok isterim. Unuttuğum ya da sayamadığım her şey için çok ama çok teşekkür ediyorum.

Nuray Hoca’m bu yolda beni yüreklendirdiğiniz, önemseydiğiniz, yakın gördüğünüz için çok teşekkür ediyorum. Keyifli sohbetlerinize dahil olduğum zamanları da özleyeceğime eminim. Nahifliğiniz ve bana ayırdığınız zamanlar için ayrıca teşekkür ediyorum.

Levent Hoca’m lisans eğitimimde girdiğiniz derslerde ‘üniversitede’ olduğumu hissederdim. Sizin kadar etkileyici ders anlatabilmeyi hala hayal ediyorum. Bana ayırdığınız zaman ve desteğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Sevgili aileme benim ailem oldukları için çok teşekkür ediyorum. Bu süreçte ve sonrasında hep yanımda olduğunuzu biliyorum. Sizi çok seviyorum.

Verilerimin büyük çoğunluğunu toplamama destek olan, çalıştığım için gidemediğim zamanlarda Kırıkkale’de işlerimi kolaylaştıran Muzaher’e, yine verilerim için yardımlarından dolayı arkadaşım Ersin’e ve son olarak çalışmama katkısı olan herkese çok teşekkür ediyorum.

Tuğba KIRMAN

ÖZET

YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞ DÖNEMİNDE YABANCILAŞMA: ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI VE EYLEMLİLİĞİN ETKİSİ

Kırman, Tuğba

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan ATAĞ

Haziran 2020, 108 sayfa

Gelişimde, çocukluk döneminde yaşanan problemler önemli yer tutmaktadır. Çocukluk çağı travmalarının yetişkinliğe geçiş döneminde yabancılaşmayı artırabileceği ve eylemlilik düzeyini azaltabileceği düşünülmektedir. Bu üç değişkenin ilişkisinin birlikte ele alınması ilgili alana katkı sağlayabileceği gibi, yetişkinliğe geçişin doğasının daha iyi anlaşılmasına da yardımcı olabilir. Bu bağlamda, bu araştırmanın temel amacı, çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemliliğin yabancılaşma üzerindeki etkisini incelemektir. Bu çerçevede bir model tanımlanmış ve aşağıdaki hipotezler test edilmiştir. a. Çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemlilik üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır. b. Eylemliliğin yabancılaşma üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır. c. Çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerindeki pozitif etkisi anlamlıdır. Bu çalışma, kesitsel desenin kullanıldığı ve var olan durumu sorgulayan betimsel bir araştırmadır. 269'u erkek (%47,5) ve 297'si kadın (%52,5) olmak üzere araştırma grubunu toplam 566 (18-25 yaş aralığı) birey oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanabilmesi için Kişisel Bilgi Formu, Dean'ın Yabancılaşma Ölçeği, Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, grupta 73 katılımcı (%13) travmasını inkar etmektedir. Ward'ın küme analiz yöntemi ile elde edilen sonuçlara göre, 253 kişi (% 44,7) gelişimsel bireyleşme, 313 kişi (% 55,3) ise varsayılan bireyleşme grubundadır. Ki-kare analizi sonucunda bireyleşme türlerinin yaşa ($\chi^2_2 = 1,454$, $p > .05$) ve cinsiyete ($\chi^2_1 = 0,218$, $p > .05$) göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Yabancılaşma, bireyleşme türüne göre ($t_{(563)} = -3.017$, $p < .01$) farklılaşırken, cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır ($t_{(698)} = -1.088$, $p > .05$). Analiz sonuçları katılımcıların yabancılaşmalarının travmayı inkar etme durumlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir. ($F(2, 562) = 2,04$, $p > .05$). Ayrıca, katılımcıların yabancılaşma puanlarının yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. ($F(2, 562) = 13,36$, $p < .01$). Model analizi

sonuçlarına göre çocukluk çağı ruhsal travmaları eylemliliği pozitif yönde orta düzeyde ($\beta=.39$, $p<.01$) ve eylemlilik yabancılaşmayı negatif yönde düşük düzeyde ($\beta= -.10$, $p<.05$) yordamaktadır. Araştırmada çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemlilik üzerindeki pozitif etkisi katılımcıların yaşadıkları travmaların ardından gelişim göstermelerine bağlanmıştır, yani travma sonrası büyüme/gelişim sağlayan katılımcıların daha eylemli olabileceği görülmektedir. Eylemliliğin yabancılaşma üzerindeki negatif etkisi Synder'in Umut Kuramı üzerinden açıklanmıştır. Umut eylemliliğin alt boyutları olan özsaygı, özyeterlilik, yaşam amaçları ve iç denetim odağı ile ilişkilidir. Teorik açıdan umutlu bireylerin daha eylemli olduğu, yabancılaşan bireylerin umutlu bireylerin özelliklerine kıyasla daha az eylemli oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: yabancılaşma, eylemlilik, çocukluk çağı ruhsal travmaları.

ABSTRACT

ALIENATION IN THE TRANSITION TO ADULTHOOD: THE EFFECT OF CHILDHOOD MENTAL TRAUMAS AND AGENCY

Kırman, Tuğba

Master, Guidance and Counseling Science

Advisor: Prof. Dr. Hasan ATAĞ

June 2020, 108 pages

Problems experienced in childhood have an important place in development. It is thought that childhood traumas may increase alienation and decrease the level of agency during the transition to adulthood. Addressing the relationship of these three variables together can contribute to the field, or help to better understand the nature of transition to adulthood. In this context, the main purpose of this study is to examine the effects of childhood mental traumas and agency on alienation. In this framework, a model has been defined and the following hypotheses have been tested. a. The negative impact of childhood mental trauma on agency is significant. b. The negative effect of agency on alienation is significant. c. The positive effect of childhood mental trauma on alienation is significant. This study is a descriptive research that uses the cross-sectional pattern. A total of 566 (between ages 18-25) individuals constitute the research group (269 men (47.5%) and 297 women (52.5%). Personal Information Form, Dean's Alienation Scale, Multi-Measure Agentic Personality Scale and Childhood Mental Traumas Scale were used to collect data. According to the results, 73 participants (13%) in the group deny their trauma. According to Ward's cluster analysis method, 253 people (44.7%) are in the developmental individuation group and 313 people (55.3%) are in the default individuation group. As a result of chi-square analysis, it was found that the types of individuation did not differ according to age ($\chi^2(1,454, p > .05)$) and gender ($\chi^2(0,218, p > .05)$). While alienation differs according to the type of individualization ($t(563) = -3.017, p < .01$), it does not differ significantly by gender ($t(698) = -1.088, p > .05$). The results of the analysis showed that the alienation scores did not differ significantly according to their denial of trauma ($F(2, 562) = 2.04, p > .05$). In addition, it was found that alienation scores differed significantly according to their views on transition to adulthood. ($F(2, 562) = 13.36, p < .01$). According to the results of the SEM analysis, childhood mental traumas significantly predicts alienation at a moderate level ($\beta = .39, p < .01$) and agency

significantly has a negative small effect on alienation ($\beta = -.10, p < .05$). In the study, the positive impact of childhood mental traumas on the agency was linked to the development of the participants after the traumas they experienced, that is it can be seen that the participants who provided growth / development after trauma may be more agency. The negative impact of agency on alienation is explained through Snyder's Theory of Hope. Hope is associated with the agency self-esteem, self-efficacy, life goals and locus of internal control, which are sub-dimensions of agency. It is concluded that theoretically, hopeful individuals are more agency and alienated individuals are less agency compared to the characteristics of hopeful individuals.

Keywords: alienation, agency, childhood mental traumas.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	X
BÖLÜM 1	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.3. Önem	7
1.4. Varsayımlar	8
1.5. Sınırlılıklar.....	8
1.6. Tanımlar.....	8
BÖLÜM 2	10
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. Yabancılaşma.....	10
2.1.1. Yabancılaşmayla İlgili Yapılan Araştırmalar	19
2.2. Eylemlilik	22
2.2.1. Eylemlilikle İlgili Yapılan Araştırmalar	25
2.3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları	28
2.3.1. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarıyla İlgili Yapılan Araştırmalar	29
BÖLÜM 3	34
3. YÖNTEM.....	34
3.1. Araştırma Modeli.....	34
3.2. Araştırma Grubu	34
3.3. Veri Toplama Araçları.....	37
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	37
3.3.2. Dean'ın Yabancılaşma Ölçeği	38
3.3.3. Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği	38
3.3.4. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği.....	40
3.4. İşlem	41

3.5. Verilerin Analizi	42
BÖLÜM 4	43
4. BULGULAR VE YORUM.....	43
4. 1. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler.....	43
4. 2. Travmayı inkar etme durumuna ait bulgular	45
4.2.1. Yüksek Minimizasyon Puanına Sahip Grubun Cinsiyete Göre Dağılımları	46
4. 3. Bireyleşme Türlerine İlişkin Bulgular.....	46
4. 3. 1. Bireyleşme türlerinin dağılımına ilişkin bulgular	47
4.4. Yabancılaşmaya İlişkin Bulgular.....	49
4.5. Model Analizi	52
4. 5.1. Model Tahmini.....	54
4. 6. Bulguların Topluca Değerlendirilmesi	61
BÖLÜM 5	63
5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	63
5.1. Sonuç ve Öneriler	77
5. 1. 1. Sonuç.....	77
5. 1. 2. Öneriler	78
EKLER.....	97
EK- 1 Kişisel Bilgi Formu.....	97
EK-2 Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği.....	98
EK- 3 Çok-yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği	101
EK-4 Dean'ın Yabancılaşma Ölçeği	104
EK- 5 Etik Kurul Raporu.....	107
ÖZGEÇMİŞ	108

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı	35
Tablo 3.2. Araştırma Grubunun Yaşa Göre Dağılımı	35
Tablo 3.3. Araştırma Grubunun Sosyoekonomik Düzeye Göre Dağılımı	36
Tablo 3.4. Araştırma Grubunun Eğitim (Akademik) Düzeyine Göre Dağılımı.....	36
Tablo 3.5. Araştırma Grubunun Yetişkinliğe Geçiş Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı.....	37
Tablo 4.2. Araştırma Grubunun Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeğinden Aldıkları Minimizasyon Puanına Göre Dağılımları	45
Tablo 4.3. Yüksek Minimizasyon Puanına Sahip Grubun Cinsiyete Göre Dağılımları	46
Tablo 4.4. Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği Puanları Üzerinde Yapılan Ward'ın Hiyerarşik Küme Analizi Sonuçları	47
Tablo 4.5. Bireyleşme Türlerinin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	48
Tablo 4. 6. Katılımcıların Yabancılaşma Puanlarının Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları	49
Tablo 4.7. Yabancılaşma puanlarının travmayı inkar etme durumlarına göre oluşturulan gruplar açısından betimsel istatistikler	50
Tablo 4.8. Yabancılaşma puanlarının travmayı inkar etme durumlarına göre ANOVA sonuçları	50
Tablo 4.9. Yabancılaşma puanlarının yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlere göre oluşturulan gruplar açısından betimsel istatistikler.....	51
Tablo 4.10. Yabancılaşma puanlarının yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlere göre ANOVA sonuçları	52
Tablo 4.12.Hipotez Modele İlişkin Uyum İndeksleri	59
Tablo 4.13.Değişkenlerin Birbirileri Üzerinde Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkileri	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Hipotez Kavramsal Model (1).....	6
Şekil 4.1. Hipotez Kavramsal Model (2).....	53
Şekil 4.2. Hipotez modele ilişkin standardize katsayılar	58
Şekil 4.3 Benimsenen Hipotez Modele İlişkin Stardardizasyon Katsayıları	59

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
$\bar{X}$	Ortalama
%	Yüzde
F	Varyans
N	Kişi Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
r	Korelasyon Katsayısı
sd	Serbestlik derecesi
SS	Standart sapma
β	Beta değeri
t	Varyans
χ^2	Ki-kare

Kısaltmalar
ABD

Açıklamalar
Amerika Birleşik Devletleri

AGFI

Adjusted Goodness of Fit Index;
Düzenlenmiş Uyum İyilik İndeksleri

Akt.

Aktaran

ANOVA

Analysis of Variance

Bkz.

Bakınız

CFI

Comparative Fit Index; Karşılaştırmalı Uyum
İndeksi

CI

Condition Index-Koşul Endeksi

ÇÇRT

Çocukluk çağı ruhsal travmaları

ÇEKÖ

Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği

DSM

The Diagnostic and Statistical Manual of
Mental Disorders; Mental Bozuklukların
Tanısal ve İstatiksel El Kitabı

GFI

Goodness of Fit Index; Uyum İyilik İndeksi

HIV

Human Immunodeficiency Virus

LISREL

Linear Structural Relations

NFI

Normed Fit Index; Normlaştırılmış Uyum
İndeksi

NNFI

Non-normed Fit Index; Normlaştırılmamış
Uyum İndeksi

RMSEA	Root Mean Square Error of Approximation; Yaklaşım Hatalarının Ortalama Kare Kökü
SED	Sosyo-ekonomik Düzey
SPSS	Statistical Package For The Social Sciences; Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
s.	Sayfa
SRMR	Standardized Root Mean Square Residuals; Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü
TSSB	Travma sonrası stres bozukluğu
WWW	World Wide Web
VIF	Variance Inflation Factors; Varyans şişirme çarpanı
YEM	Yapısal Eşitlik Modeli

BÖLÜM 1

1.GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı ve önemi anlatılmaktadır. Bununla birlikte araştırmanın sayılıtları, sınırlılıkları ve bazı terimlerin araştırma içerisindeki tanımlarına yer verilmektedir.

1.1. Problem

Yetişkinliğe geçiş dönemi birçok farklı kuram tarafından açıklanmıştır. Psikososyal Gelişim Kuramı Erikson, Yaşam Yapısı Kuramı Levinson, gençlik kavramı Keniston, İnsan Yaşamının Akışı Kuramı Bühler ve Beliren Yetişkinlik Kuramı Arnett tarafından açıklanmıştır (Atak, Erten-Tatlı, Çokamay, Büyükpabuşcu ve Çok, 2016). Arnett'in (2000) Beliren Yetişkinlik Kuramı'na göre beliren yetişkinler ortalama 18-25 yaş arasındadır (Atak ve ark., 2016). Bu dönem bireylerin çeşitli değişimler yaşadığı, diğer dönemlere kıyasla kendilerine en çok odaklandıkları, kendilerini 'arada' hissettikleri, kimliklerini keşfettikleri ve deneyim kazandıkları bir dönemdir. Bireyler ne önceki dönemde olduğu gibi ergen gibi davranmakta ne de yetişkin gibi hareket etmektedir. Bu dönem bireylerin aşk, iş, dünya görüşü üçgeninde ve daha fazlasında seçeneklerini değerlendirdiği fakat aynı zamanda daha az konuda netleşmeyi sağlayabildiği değişkenlikler dönemidir (Atak, 2011a). Beliren yetişkinlik dönemi hem fırsatlarla dolu bir dönem hem de gelişim görevlerinin getirdiği ekonomik problemler, yakın ilişkileri başlatabilme ve sürdürebilme, gelecek için endişe duyma, yeni çevreye uyum sağlayabilme, yalnızlık ve umutsuzluk gibi sorunları beraberinde getiren bir dönemdir (Parmaksız, 2008). İnsanın sosyal ilişkilerinde niteliksel ve niceliksel anlamdaki eksiklikleri yalnızlığı ortaya çıkarırken yüksek düzeyde kaygı ve intihar riski gibi durumlarla ilişkilendirilebilir. Bu durum sonuç olarak yabancılaşmaya neden olmaktadır (Atak, 2009).

Yabancılaşma ise birçok araştırmaya konu olurken Latince alinare kelimesinden türeyerek günlük yaşamda hukukta devretmek; sosyolojide yurdundan, Tanrıdan ayrılmak, kopmak; tıp-psikolojide şaşkınlık, çılgınlık, ruh hastalığı olarak kullanılmıştır (Teber, 1990; Akt., Elma, 2003). Yabancılaşma kavramını ilk kullanan

kişinin Fichte olduğu ileri sürülürken Hegel felsefi anlamda; Marks toplumsal, iktisadi ve kültürel; Bruno Bauer ve Ludwing Feurbach dini bağlamda incelerken Seeman, Simmel, Durkheim ve Marcuse ise sosyolojik boyutları ile çalışmışlardır. Ayrıca Frankl, Fromm, Freud ve Horney'in de yabancılaşma üzerine görüşlerine rastlanmaktadır. Üzerinde çokça çalışılan yabancılaşma günlük yaşamda gelişen teknoloji, reklamlar, moda akımları ile beraber görünür hale gelirken toplumsal aşırı uyum, anomi ve yalnızlık şekline bürünmektedir (Tezcan, 1985).

Seeman'ın tanımına göre (1959) yabancılaşmış insan yaşamın getirdikleri üzerinde etkin rol oynayamayan, kendi yapıp ettiklerini anlamlandıramayan, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallara inanmayan, toplumsal değer/inanç/ananeleri değerli görmeyen kendinden uzaklaşarak eylemlerinden haz alamayan kimsedir. Yabancılaşma, Seeman (1959)'nın çalışmasında güçsüzlük, anlamsızlık duygusu, normsuzluk, yalıtılmışlık, kendine yabancılaşma şeklinde boyutlandırılmıştır (Akt., Kiraz, 2015). Güçsüzlük kişinin toplumsal sistemde yaşamını etkileyen olaylar karşısında etkisinin, denetiminin olamaması, geleceğine ilişkin düşük kontrol duygusunun olması bir diğer deyişle düşük iç denetim odağına sahip olması durumudur. Anlamsızlık duygusu bireyin neye inanacağına karar verememesi, yaşadığı toplumun düzenini ve yapıp ettiklerinin nedenini anlamaması/anlayamaması ve bununla birlikte sonuçlarını öngörememesidir. Normsuzluk, bireyin yaşamında toplumsal değer/inanç/ananelerin önemini yitirmesi sonucu hedeflerine ulaşmak için uygun olmayan davranışların sergilenmesi gerekliliğine yönelik inancıdır. Yalıtılmışlık, toplum tarafından değerli görülenlerin birey tarafında karşılık bulmaması ve toplumun hedeflerini reddeden bireyin yalnızlaşmasıdır. Kuralsızlıktan farkı ise burada amaçların tamamen reddedilmiş olmasıdır. Kendine yabancılaşma ise bireyin eylemlerinin ona haz vermektan çıkarak bireyin eylem sonucunda elde ettiklerine odaklanması ve bağımlılık geliştirmesidir. Başka bir deyişle kişinin yapıp ettiklerinin doğrudan sonuçları olmayan 'alacakları' için eylemin gerçekleştirilmesidir. Örneğin işini sevmeyen bir kimsenin para kazancına odaklanması şeklindedir (Seeman, 1959; Akt., Çelik ve Babaoğlu, 2017).

Weisskopf'a göre (1996) yabancılaşma, insanın belirli yönlerinin, potansiyellerinin, dürtülerinin ve arzularının ortaya konulamaması bir diğer deyişle bireyin kendini gerçekleştirmesinin engellenmesidir (Akt., Özyurt, 2016). Yabancılaşan kimse eylemlerinde etkin olmayan dıştan denetimli (Yalçın ve

Dönmez, 2017), aşırı uyum göstererek aynılaştan ve farklılık yapabilme yeteneği/yaratıcılığını kaybeden kimsedir (Akt., Atak, 2010). Kişi artık kendini diğer bireylerle aynı görmekte yani homojen olmaktadır (Uçar, 2017). Aynı zamanda derinliksiz ve süreksiz ilişkilere sahip olan kimse zamanla yaşamı boş ve anlamsız olarak değerlendirecektir (Torun, 1995; Akt., Yaşar, 2007). Durkheim (1952,1972) kişilerin toplumsal yaşam değerleri konusunda şüphelenmelerinin ya da yaşam amaçları kalmamasının yabancılaşmaya yol açacağını bildirmiştir (Akt., Yalçın ve Dönmez, 2017). Yaşamdaki aktör rolünü, yaratıcılığını, amaçlarını, yapıp ettiklerine olan inancını kaybeden kimse yabancılaşırken aynı zamanda eylemliliğini de yitirmektedir.

Eylemlilik ise tıpkı yabancılaşma gibi birçok bilimin araştırma konusu olmuş (Atak, 2010), çok boyutlu ve benlik, irade, amaçlılık, yaratıcılık, tercih gibi kavramlarla ilişkilendirilen bir yapıdır (Emirbayer, Mische, 1998; Akt. Gündüz, 2018).Eylemlilik, bireylerin yaşamlarında aktör olmaları kendi seçimlerini yapmaları, seçimlerin sonuçlarına katlanmaları (Atak, Kapçı ve Çok, 2013a), karar verme, sorumluluk alma ve başa çıkma becerilerine olan inançlarını içermektedir (Cote ve Levine, 2002; Akt., Yazıcı, 2019).Öte yandan eylemlilik artık sosyal psikolojik bir kavramdır ve bu biçimiyle ele alınmaktadır.

İnsan eylemliliğinin bir parçası olan kişisel eylemlilik ise son zamanlarda kullanılmaya başlanmıştır (Cote, 1997; Akt., Atak, 2011b). Kişisel eylemlilik bireyin yaşamında tercihlerde bulunması, kararlar alması, kararlarını kontrol edebilmesi ve bunların sonucu olan sorumluluklarını üstlenerek geleceğin getirdikleri ile mücadele edebilmesi aynı zamanda ‘aktörün’ yaşamını ilerletebileceğine olan inancıdır. Kişisel eylemlilik ise dört yapıdan oluşmaktadır. Bu yapılar özsaygı, yaşam amaçları, öz-yeterlilik ve iç denetim odağından oluşmaktadır (Akt., Atak, 2010). Bireyin bir şeyi başarılı olarak yapma kapasitesine olan inancının (Akt., Gerçek, Yılmaz, Köseoğlu ve Soran, 2006), yani öz yeterliliğinin; kendinden hoşnut olmayı, kendini olduğu gibi kabul edebilmeyi, kendine güvenmeyi (Akt., Güloğlu ve Aydın, 2001) içeren özsaygısının; yaşadıkları olaylar üzerinde kontrolleri olduğunu düşünmesi (Dönmez, 1985) yani iç denetim odağının ve yaşam amaçlarının olması kişiyi eylemli (Akt., Demirbozan, 2018) kılmaktadır.

Bireylerin yaşamış oldukları travmalar kişiyi kendinden uzaklaştırarak çevreyle aşırı uyumunu sağlar ve özüne yabancılaştırır (Şar, 2014). Birey artık toplumla uyum göstererek kontrol edilebilen kimse niteliğindedir. Acımasız, taklitçi, rekabetçi, aşırı uyma davranışı sergileyen, istismar eden ve edilen bir yapıdadır (Şar, 2018, s., 16). Yabancılaşmış bireyler başkalarının isteği üzerine davranır. Bu süreçte başkasının benliği ile hareket eden birey güçsüzleşir, bireyin kendini gerçekleştirme yolları kapanır. Kendini gerçekleştiren sağlıklı bireyler karşılaştıkları problemlere akılcı çözümler üretebilirken yabancılaşmış bireyler için bu çelişkili halde çözümlere ulaşmak zorlaşmaktadır. Bu sebeple bireyler ruhsal problemler yaşamaktadır (Fromm, 1990; Turan ve Özkan, 2019).

Çocukluk çağı ruhsal travmaları kişileri yabancılaşmaya açık hale getirebildiği gibi çocukluk çağında yaşanan şiddet, trafik kazaları, kanser hastalıkları, ihmal ve istismar benzeri travmatik süreçler ayrıca model çocuk yetiştirme, yaratıcılığın kısıtlanması gibi travmatik sürece dönüşebilecek durumlar çocukluk çağı ruhsal travmalarını oluşturarak bireylerin yetişkinlik yaşamını etkileyecek sorunlara yol açabilmektedir (Ofaz, 2015). Çocukluk çağında travmaya maruz kalmış ve duygu düzenleme becerisi yetersiz ergenlerin kimlik duygusunu kazanmaları zorlaşacaktır (Dereboy, Şahin-Demirkapı, Şakiroğlu ve Şafak- Öztürk, 2018). Öte yandan çocukluk çağında yaşanan ihmal ve istismarın ergen ve yetişkinler için yeni psikiyatrik problemler bakımından riskli olabileceği bilinmektedir. Çocukluk çağında fiziksel ve cinsel istismara uğrayan bireylerin %35-57'si yetişkinlik döneminde de psikiyatrik anlamda belirti göstermiştir (Akt., Alpay, Aydın ve Bellur, 2017). Bireylerin 18 yaşından önce cinsel istismara maruz kalmalarının depresyon, obsesif kompulsif bozukluk, fobi, travma sonrası stres bozukluğu gibi problemleri yaşama risklerini yükselttiği bulunmuştur (Akt., Örsel, Karadağ, Karaoğlu-Kahiloğulları ve Akgün-Aktaş, 2011). Çocukluk çağı ruhsal travmalarının benlik saygısını düşürdüğü de bilinmektedir (Güneri-Yöyen, 2017). Yetişkinliğe geçiş döneminde de depresyon ve anksiyete sorunlarıyla sıkça karşılaşılmaktadır buna eşlik eden durumlar arasında bireylerin toplumdan ve aileden uzaklaşma, anlaşılmadığı ya da onaylanmadığı duygusu, okul/iş başarısında düşüş, uyuşturucu madde bağımlılığı gibi sorunlar yer almaktadır (Akt., Özü, 2018; s., 357).

Tüm bu bilgiler ışığında çocukluk çağı ruhsal travmalarının yetişkinliğe geçiş dönemine olumsuz yönde etkisi olduğu görülmektedir. Yetişkinliğe geçiş döneminde

yaşanan sorunların yabancılaşmayı getirebileceği, eylemlilik düzeylerini azaltabileceği, yani kısaca çocukluk çağı ruhsal travmalarının ve eylemliliğin yabancılaşmaya etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Bu düşüncenin bilimsel anlamda bir etkisinin olup olmadığı bilinmemektedir ve bu hipotezi test etmek hem ilgili alanyazına hem de bu konuda çalışan araştırmacılara katkı sağlayabilir. Yetişkinliğe geçiş dönemi ve araştırmanın değişkenleri bakımından ayrı ayrı çalışmalara rastlansa da bu bağlamda ve ilgili değişkenler açısından düşünüldüğünde çocukluk çağı ruhsal travmaları, eylemlilik ve yabancılaşma ilişkisinin birlikte incelendiği ulaşılabilen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Eylemlilik ve çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerine etkisinin incelenmesi alanyazına önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca yabancılaşma çalışmalarının tekrar hız kazanmasıyla yabancılaşma konusunun psikolojiyle yakınlaştığı bu çalışmanın yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye’de yapılmış, ulaşılabilen bilimsel araştırmalara bakıldığında bu ilişkiyi ortaya koyan çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda bu çalışma ile bu ilişkileri ortaya koyabilmek amaçlanmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, yetişkinliğe geçiş döneminde bireylerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma ve eylemlilik düzeylerini eylemlilik düzeylerinin yabancılaşma düzeylerini yordayıp yordamadığını bir yapısal eşitlik (YEM) modeli içinde incelemektir. Araştırmanın bir diğer amacı ise yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve akademik düzey gibi demografik değişkenlere ve yetişkinliğe geçiş hakkındaki görüşlerine göre yabancılaşma, eylemlilik ve çocukluk çağı ruhsal travmalarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Ayrıca, araştırmanın bir başka amacı ise yaşa göre yetişkinliğe geçiş hakkındaki görüşlerin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.

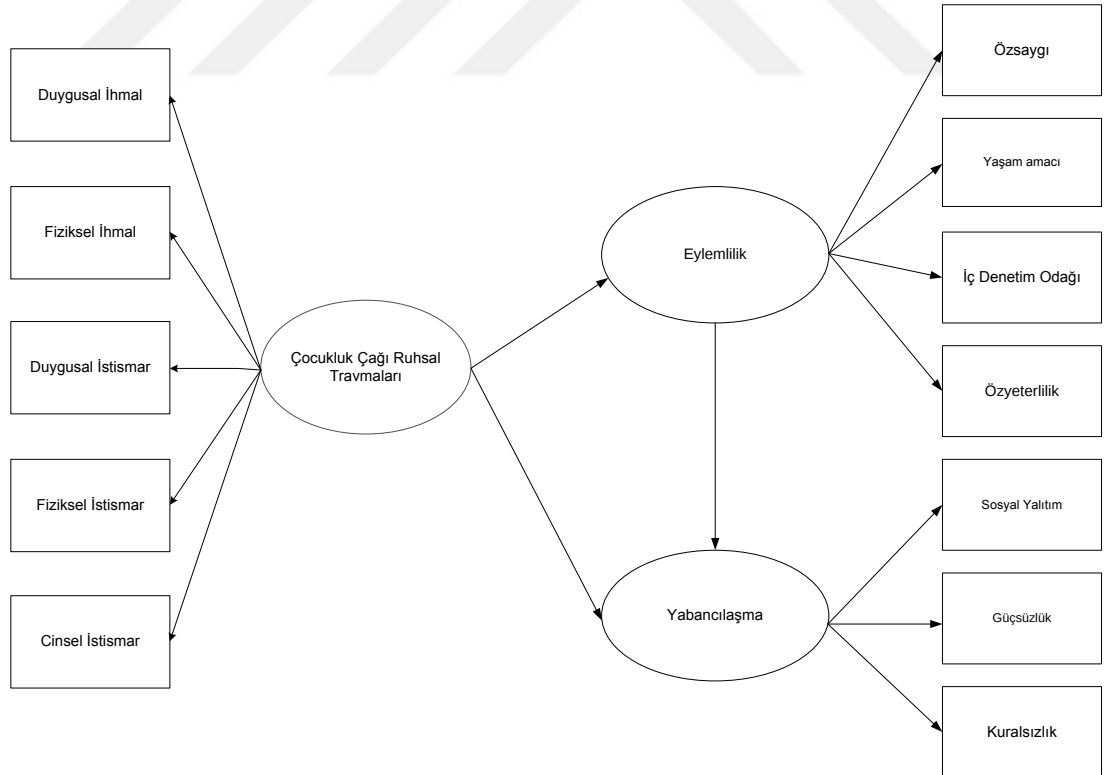
Bu amaçlara bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- 1) Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları puanlarına göre travmayı inkar etme durumlarının dağılımı nasıldır?
- 2) Katılımcıların eylemlilik puanlarına göre bireyleşme türlerinin dağılımı nasıldır?

- 3) Katılımcıların yabancılaşma puanları bireyleşme türlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- 4) Katılımcıların yabancılaşma puanları cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- 5) Katılımcıların yabancılaşma puanları travmayı inkar etme durumuna göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- 6) Katılımcıların yabancılaşma puanları yetişkinliğe geçiş durumuna göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın temel amacı olan ve alanyazın, eski çalışmalar dikkate alınarak kurulan yapısal eşitlik modeline ilişkin hipotez modelden söz etmek, çalışmanın daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir.

Hipotez Model. Hipotez modele ilişkin bağımlı değişken yabancılaşma düzeyidir. Çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemlilik ise bağımsız değişkeni oluşturmaktadır.

Şekil 1.1. Hipotez Kavramsal Model (1)

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemliliğin yabancılaşıma üzerine etkisine ilişkin bir model tanımlanması amaçlanmış ve modelin ana hatları aşağıda sunulmuştur. Hipotez modeldeki tek yönlü oklar, tek yönlü ilişkileri belirtmektedir. Hipotez modelde tanımlanan ilişkiler aşağıda açıklanmıştır.

- a. Çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemlilik üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır.
- b. Eylemliliğin yabancılaşıma üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır.
- c. Çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşıma üzerindeki pozitif etkisi anlamlıdır.

1.3.Önem

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemliliğin yabancılaşıma üzerine etkisinin yetişkinliğe geçiş döneminde incelenmesi araştırma bulgularının yanında eylemlilik, travma ve yabancılaşıma alanyazınına katkı sağlayabileceği için önemli olabilir. Araştırmanın 18-25 yaş arasında yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireylerin anlaşılması ve bu doğrultuda bireylere gerekli desteklerin sağlanması açısından da önem taşıyor olabilir.

Yabancılaşıma konusu din, felsefe, sosyoloji, psikoloji, iktisat gibi birçok bilimde kapsamlı olarak ele alınmıştır. Yabancılaşıma çalışmaları birçok bilim tarafından incelenmiş olsa da araştırmanın konusu bakımından sosyolojinin psikolojiye yaklaşması ile farklı bir boyut kazanmıştır. Yabancılaşıma kavramı, Platon'un söylemlerinde insanın formel dünyadan kopuşu ve görüngüler dünyasında yaşaması, ilk insanın cennetten kovularak 'dünyaya atılması' ve hatta Rank'ın yorumuyla bebeğin anne karnından ayrılışı kadar önceye götürülebilir (Yalçın ve Dönmez, 2017). Toplumsal yönü aşikâr olan konunun birey boyutunun da işe koşulması gereklidir. İlk çalışmalar bağlamında çocukluk çağı ruhsal travmaları bir nevroz tanımı içine alındığında ve yabancılaşıma da akıl hastalığı ile eşdeğer kabul edildiğinde yabancılaşıma ve çocukluk çağı ruhsal travmaları arasında doğrudan bir ilişkinin varlığının araştırılması gereklidir. Yabancılaşımayla bir diğer ilişki kurulacak olan değişken eylemlilik konusu ise insanın özünü/niteliklerini açıklama bağlamında önemlidir. Bir anlamda bu çalışma bireyleşme/eylemlilik ve

yabancılaşma/yalıtılmışlık/yalnızlık bağlamında öncü nitelik taşıdığı için önemli görünmektedir.

1.4.Varsayımlar

Yabancılaşma problemiyle bireysel ve kitlesel anlamda yaygın olarak karşılaşılmaktadır. Yetişkinliğe geçiş dönemindeki değişkenlikler nedeniyle bireylerin yalnız ve yalıtılmış hissedebildikleri bilinmektedir. Yetişkinliğe geçiş dönemindeki keşiflerin doğal bir sonucu olan bu zor durum yeni bir dengesizliğe yol açarak kaygıya ve toplumdan yabancılaşmaya neden olmaktadır (Atak, 2009). Bu bilgi ışığında yabancılaşmanın gözlenebileceği düşünülen grubun 18-25 yaş arasında yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireyler olduğu varsayılmıştır ve araştırma grubu 18-25 yaş arası bireylerden seçilmiştir.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırma evrenini Türkiye'deki 18-25 yaş arası bireyler, örneklemini ise Kırıkkale ve Nevşehir illerindeki 18-25 yaş arası bireyler oluşturmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular verilerin toplandığı örnekleme sınırlıdır. Ayrıca araştırma sonucu, araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlikleri ile sınırlıdır. Araştırmada araştırmacıdan, örneklem grubundan ve araştırma ortamından kaynaklanan sınırlılıklar olabilir.

1.6.Tanımlar

Yabancılaşma: Araştırmanın konusunu oluşturan bağımlı değişken konumundaki yabancılaşma birey üzerinden tanımlanmaktadır. Seeman'ın tanımına göre yabancılaşmış insan yaşamın getirdikleri üzerinde etkin rol oynayamayan, kendi yapıp ettiklerini anlamlandıramayan, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallara inanmayan, toplumsal değer/inanç/ananeleri değerli görmeyen kendinden uzaklaşarak eylemlerinden haz alamayan kimsedir. Seeman yabancılaşmayı güçsüzlük, anlamsızlık duygusu, normsuzluk, yalıtılmışlık, kendine yabancılaşma olarak boyutlandırmıştır. Güçsüzlük kişinin toplumsal sistemde yaşamını etkileyen olaylar karşısında etkisinin, denetiminin olamaması, geleceğine ilişkin düşük kontrol duygusunun olması bir diğer deyişle düşük iç denetim odağına sahip olması

durumudur. Anlamsızlık duygusu bireyin neye inanacağına karar verememesi, yaşadığı toplumun düzenini ve yapıp ettiklerinin nedenini anlamaması ve bununla birlikte sonuçlarını öngörememesidir. Normsuzluk, bireyin yaşamında toplumsal değer/inanç/ananelerin önemini yitirmesi sonucu hedeflerine ulaşmak için uygun olmayan davranışların sergilenmesi gerekliliğine yönelik inancıdır. Yalıtılmışlık, toplum tarafından değerli görülenlerin birey tarafında karşılık bulmaması ve toplumun hedeflerini reddeden bireyin yalnızlaşmasıdır. Kurlsızlıktan farkı ise burada amaçların tamamen reddedilmiş olmasıdır. Kendine yabancılaşma ise bireyin eylemlerinin ona haz vermekten çıkarak bireyin eylem sonucunda elde ettiklerine odaklanması ve bağımlılık geliştirmesidir. Başka bir deyişle kişinin yapıp ettiklerinin doğrudan sonuçları olmayan ‘alacakları’ için eylemin gerçekleştirilmesidir.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları: Araştırmanın bir diğer değişkeni çocukluk çağı ruhsal travmaları, zorlu yaşam olaylarına 18 yaşında önce maruz kalmayı içermektedir. Bu zorlu yaşam olayları arasında en önemlileri istismar ve ihmal iken (cinsel, fiziksel ve duygusal) ayrıca ebeveyn kaybı, ebeveyninden ayrı kalma, boşanmaya tanık olma, göç, şiddete tanıklık etme, kazalar ve doğal afetler de yer almaktadır.

Eylemlilik: Araştırmanın bir diğer değişkeni kişisel eylemlilik, kişinin yaşamına ilişkin sorumluluk duygusunun varlığı, yaşamında sorumluluk alabilmesi, kararlarını kontrol edebilmesi, bunların sorumluluğunu alma konusundaki inancı, yaşamdaki engellerle baş etmeye ve seçtiği yaşam yönünde ilerlemeye ilişkin güveni olarak tanımlanabilir. Kişisel eylemlilik üst bir yapıdır ki özsaygı, yaşam amaçları, özyeterlilik ve iç denetim odağı olmak üzere dört psikolojik yapının bir araya gelmesinden oluşur. Özsaygı kişinin kendisine karşı olumlu ve olumsuz tutumların toplamı, çevresinden aldığı değerlilik duygusudur. Özyeterlilik kişinin kendinden beklenenleri yapmasını sağlayacak yeteneklerine olan inancıdır. İç denetim odağı ise kişinin davranışlarının nedenlerini kendisi olarak görmesi ve yapıp ettiklerinin sorumluluğunu alması anlamına gelmektedir.

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Yabancılaşma

Yabancılaşma konusu din, felsefe, sosyoloji, psikoloji, iktisat gibi birçok bilimde kapsamlı olarak ele alınmıştır. Yabancılaşma kavramı, Platon'un söylemlerinde insanın formel dünyadan kopuşu ve görüngüler dünyasında yaşaması, ilk insanın cennetten kovularak 'dünyaya atılması' ve hatta Rank'ın yorumuyla bebeğin anne karnından ayrılışı kadar önceye götürülebilir (Yalçın ve Dönmez, 2017). Yabancılaşma kavramı eski ve üzerinde çokça çalışılmış olması haliyle tanımlarını çeşitlendirmiştir. Yabancılaşma kavramı için tek bir tanımlama yapılamamakta hatta yabancılaşma konusunu etraflıca ele alan Marx'ın kendi öğretilerinde dahi farklı tanımlamaları bulunmaktadır.

Yabancılaşmayı Nettler (1967) kültürden ve toplumdan uzaklaşma, Clark (1959) bireylerin topluma aidiyetini ölçen bir etken şeklinde ifade etmiştir (Akt., Tekin, 2012). Baudrillard yabancılaşmayı süreç olarak görürken açıklamasını gelişen teknolojinin etkileri, tüketim çılgınlığı ve verimlilik yarışı üzerinden yapar. Tüketime süreklileşmesi ile daha fazla metaya sahip olmak isteyen insan bu şekilde kimlik kazanacağını zannederek ve yeteneklerinden uzaklaşarak dünyaya bağlanan yapıya dönüşür, yabancılaşır (Akt., Koç, 2013). Yabancılaşan bireylerde mantıksız davranışlar sergileme, nefret ve öfke içeren ifadeler kullanma gibi özelliklere rastlanabilir (Kelly ve Johnston, 2001; Akt., Yılmazlar, 2018). Yabancılaşma hem kendine dönük bir kimlik yitimi hem de zamana, mekana, değerlere ve toplumsal rollere göre sosyolojik bir çözümdür (Aşkaroğlu, 2017). Tüm tanımlamalara bakıldığında; yabancılaşma bireylerin yaşamlarındaki öz kontrollerini sağlayamamaları, dünyadaki nesnelerden, insanlardan, düşüncelerden ve kendi öz benliklerinden uzaklaşmaları, aktif bir yaşam sürememeleri olarak tanımlanabilir (Deryahanoğlu, 2019).

Yabancılaşma kelimesinin etimolojik kökeni Yunanca 'alloiosis' ve Latince karşılığı 'alienatio' kelimesinden gelmektedir (Stack ve Rotenstreich, 1991; Akt., Güğercin ve Aksay, 2017). Latince 'alinare' kelimesinden türemiş olup günlük kullanımda üç değişik anlamı taşımaktadır. Hukukta devretmek; sosyolojide

insanlardan, yurdundan, Tanrıdan ayrılmak, kopmak; tıp-psikolojide şaşkınlık, çılgınlık, ruh hastalığı olarak kullanılmıştır (Teber, 1990; Akt., Elma, 2003).

Yabancılaşmanın kökeni Homeros'un İlyada'sı ve Eski Ahit gibi kaynaklara dayanırken ilk kez Platinus'un eserlerinde göze çarpmaktadır (Çapan, 2009; Akt., Tekin, 2012). Platinus felsefe tarihinde ilk kez kendine yabancılaşma terimini kullanmıştır. Ona göre yabancılaşma ruhun maddeye düşmesi/alçalmadır. Tanrısal dünyadan sayıldığı için ruh, düştüğü bu karanlıktan çıkabilmekte bir diğer deyişle yabancılaşmadan kurtulabilmektedir (Aydoğan, 2015).

Batı dünyasında yabancılaşma düşüncesinin ortaya çıkışının Eski Ahit'te belirtilen putperestliğe dayandığı düşünülmektedir. Öyle ki bu süreç şu şekilde ifade edilmektedir: Tapılan putlar insan elinden çıkmaktadır, insan yarattığına tapınırken nesneleşmekte insani özellikleri nesnelere aktarılırken yaratıcı özelliğini kaybetmektedir. Yine özünü arayan insan putlara tapınarak ve insani vasfından uzaklaşarak yabancılaşmaktadır (Fromm, 2004, s. , 80). Yabancılaşma ve putperestlik arasındaki ilişkiyi açıklayan Tillich (1953), yabancılaşma kavramını Augustinus'un düşüncelerinde var olduğunu da bildirmektedir (Akt., Fromm, 2004, s. , 80). Hatta Augustinus delilik ifadesini 'abalienatiommentis' şeklinde kullanmıştır (Osmanoğlu, 2016).

Kronolojik bakımdan yabancılaşma kavramına bakıldığında İslam dünyasında da yabancılaşmanın açıklanmasının izine rastlanmaktadır. Yabancılaşmayı bu bağlamda İbni Haldun'un eserlerinde görebiliriz. İbni Haldun'a göre yabancılaşma, amaçsız yapılan ticaretin insan karakterini bozması, bireyin kul olma bilincini kaybetmesi (İslam çevresinde) olarak açıklamıştır. Ayrıca baskıcı yönetimlerin siyasi yabancılaşmayı, devletin insan emeğini değerinin altında almaya zorlamasının iktisadi yabancılaşmayı getirdiğini ifade etmiştir. Kendine güven ve ahlak düzeyinin yükselişi ile yabancılaşmadan kaçılabileceğini eklemiştir (Aksu, 2019). İbni Haldun yabancılaşmayı Mukaddime adlı eserinde yerleşik yaşama geçen bedeviler üzerinden anlatmıştır. Öyle ki bedeviler göçebe yaşamın getirdiklerinden sıyrılarak 'medeni' bir hal almakta ve böylece yabancılaşmaktadırlar (Akt., Koç, 2013). Gazali ise yabancılaşmayı İbni Haldun gibi İslam üzerinden anlatmıştır. Özellikle amaçsızlığın yabancılaşmayı getireceğini vurgulamıştır (Aksu, 2019).

Yine Batı dünyasına baktığımızda yabancılaşma Rousseu tarafından şu şekilde açıklanmıştır: Karar verme sürecindeki bireyin kararlarını toplum tarafından istenilen şekle uygun olarak vermesi gerektiğini düşünmesi yabancılaşmadır. Rousseau'ya göre yabancılaşma mülkiyet, otorite, diğer insanlar ve kendine yabancılaşma şeklinde sınıflanmıştır (Maina, 2000; Akt., Tekin, 2012). Yabancılaşmayı Rousseau kullansa da kavrama felsefî ve bilimsel içerik kazandıran ilk kişi Hegel'dir (Osmanoğlu, 2016). Hegel'in bu terimi iktisatçılardan ve Rousseau'nun Toplum Sözleşmesi'nden aldığı bilinmektedir. Öte yandan bazı felsefeciler ise kavramı ilk tartışanın Alman idealisti Hegel değil Fichte olduğunu ileri sürmektedirler (Gültekin, 2017). Hegel ilk çalışmalarında yabancılaşmayı özel mülkiyetin varlığının sonuçları olarak görmektedir. İnsan emeği ve bilgisi ile şekillenen dünya yine insanın yabancı hissetmesine sebep olur, insan temel gereksinimlerini karşılamaya çalışırken doğayı dönüştürür, nesneleştirir fakat kendini gerçekleştirdiğini düşünen aynı insanın dünyası küçülmüştür ve yabancılaşmıştır (Akt., Yalçın ve Dönmez, 2017).

Hegel yabancılaşma sorununu içsel ve bilinç düzeyinde işlerken açıklamaları idealist bakış açısına dayanmaktadır. Ona göre her gerçek, düşünen ile ilişki halindedir. Kendini geliştiren gerçek olarak ruh yarattığı dünyanın kendi ürünü olduğunu anlamıştır. Dünya ancak onun eylemlerinde ve eylemlerinin sonucunda vardır. Bu sürecin başında ruh yabancılaşmıştır fakat yabancılaştığını sonradan fark eder (Ergil, 1980, Akt., Fayda-Kınık, 2010). Yine Hegel'in felsefesinde Tin yabancılaşmadan kurtulamamaktadır (Gültekin, 2017).

Hegel'in etkisinde kalan Bruno Bauer, Ludwing Feurbach yabancılaşmanın dinsel cephesiyle ilgilenmiştir (Duru, 1995). Bruno Bauer yabancılaşmayı din üzerinden açıklar. Dinin insan bilincinde ayrı bir güç olarak bölünme yarattığını ifade eder. Dini kendinden yabancılaşan bilince yönelik bir düşünce ve davranış toplamı olarak görmüştür. Sonuç olarak kendinden yabancılaşma kavramını Bauer felsefe dünyasına kazandırmıştır (Ergil, 1979). Feuerbach (2004) ise Hristiyanlığın Özü isimli kitabında insan tüm 'iyilerini' tanrıya yüklerken tüm 'kötülerini/günahkarlığını' kendine yüklemektedir. Böylece bu süreç kendine yabancılaşmayı getirmektedir. Özünü tanrıya yansıtan insan yabancılaşmıştır (Akt., Yalçın ve Dönmez, 2017). Hegel, Bauer ve Feuerbach'tan sonra Marx'a gelmeden önceki son köprü bir haham olan Moses Hess'tir. Hess, Feuerbach'ın düşüncelerini

ekonomiye uyarlayarak 1844'te yazdığı Paranın özü üzerine kitabında yabancılaşan insanın özünün para olarak dönüştüğünü açıklamıştır. Elbette ki Marx da bu gelenekten etkilenmiştir (Ergil, 1979).

Marx yabancılaşmayı sosyoekonomik ilişkiler üzerinden ele alırken üretim ilişkileri ile açıklamıştır. Yabancılaşmadan kurtulmanın komünist düzene geçilmesi ile mümkün olacağını belirtmiştir (Varlıklöz-Arıca, 2011). Marx'ın eserlerinde yabancılaşma bir bütün olarak gözlenmez, yabancılaşma ya açıklanır ya da kelime olarak kullanılır. Aynı zamanda yabancılaşma sürecini açıklarken kullandığı kelimeler de vardır. Bu kelimeler ise şeyleşme ve meta fetişizmdir (Novalck, 1975; Akt., Gültekin, 2017). Bu kavramlar ise şu şekilde açıklanabilir: Lukacs'a göre şeyleşme kavramı, çağdaş toplumda gözlenmekte ve toplumsal ilişkilerin meta, eşya arasındaki ilişkiye dönüşmesidir. Gerçek ilişkilerin değeri eşya ilişkileri ile örtülmektedir (Şimşek, Çelik, Akgemci ve Fettahlıoğlu, 2006). Lukacs yabancılaşmayı işgücünün, işçinin kimliğinden kopuşu, onun satacağı bir nesneye dönüşmesi olarak ifade eder. Lukacs'a göre kapitalist sistem ile birlikte toplumsal ilişkiler yerini şeyleşmiş ilişkilere bırakmıştır. Marx şeyleşmeyi, bireyin metaya yönelmesi, meta fetişizmi olarak kullanmaktadır. Marx'a göre kapitalist sistem insanı emeğine, işine, kendine yabancılaştırır, emeği metaya dönüşür (Deryahanoğlu, 2019). Bilincin şeyleşmesi sürecinde bilincimiz artık bizim bilincimiz değil kabul etmek zorunda kaldığımız yabancı bilinç haline gelmiştir. Artık bilincimiz yaratıcı ve özgür değildir tersine cansız bir varlıktır. Bu süreç kısaca bilincin yabancılaşmasıdır (Hilav, 2008, s., 193). Marx şeyleşmenin yabancılaşmanın bir sonucu/özel hali olduğunu bildirmektedir (Demir, 2018). Marx meta fetişizmi Kapital isimli eserinde "Metaların fetişizmi ve bunun sırrı" bölümünde açıklamıştır. Bu kavramın tanımlanması ve anlaşılması kolay değildir. Ayrıca bu kavramın açıklanması için meta, kullanım değeri, değişim değeri gibi kavramların bilinmesi gerekmektedir. Nesnenin varlığı sebebiyle ona verilmiş değere kullanım değeri denir, örneğin bir arabanın bizi bir yerden başka bir yere götürebilmesidir. Bir nesnenin meta olması için kullanım değerinin herkes için aynı olması gerekir. Metalar başkalarıyla paylaşılabilir, değiştirilebilir olmalıdır ve bu durumun olması da toplumun varlığıyla ilişkilidir. Değişim değeri ise nesneye verdiğimiz değerdir. Bir arabaya, masaya verdiğimiz değerdir. Nesneyi üreten tek bir kişi için kullanım değerinden bahsedebiliriz. Değişim değerinden bahsetmek için toplumun varlığı gereklidir.

Değişim değeri ile birlikte bir araba yüz masaya denk geldiğinde nesne metaya dönüşmüştür. Diğerleri(ürün/emek) ile karşılaştırılan araba başka bir şeye dönüşür. Metadan ayrılamayan ürüne yapışan bu şeye fetişizm denilmektedir. Artık ürün metaya dönüşmüş, yalnızca değişim için üretilen ürünün değişim değeri kullanım değerinin önüne geçmiştir. Bu sürece ise meta fetişizmi denilmektedir (Marx, 2003, s., 45-104).

Marx'a göre yabancılaşma dört biçimde karşımıza çıkar: İnsanın özgür biçimde etkinlikte bulunması yani emek kapitalist sistemde işveren için sarf edilir. Bu nedenle insan emeğine yabancılaşır. İkinci olarak insanın ürettikleri kapitalist sistemde artık kendinin değil işverenindir ki insan ürününe yabancılaşır. Kendini gerçekleştirmek için etkinlikte bulunamayan insan aynı zamanda kendini ürününe yansıtamazken ürününe de sahip olamaz tüm bu şartlarda insan kendine yabancılaşmıştır. Ve nihayetinde kendine bile yabancılaşan insan diğerlerine de yabancılaşır (Marx, 2007; Akt., Kiraz, 2011). Kanungo'ya göre (1992) Marx yabancılaşmayı birey ve toplum bakımından istenilmeyen şekilde bireyselliğin yitirilmesi olarak ifade eden ilk kişidir. Shajiei'ye göre (1983) Marx yabancılaşmayı kapitalist sistemin iş bölümü ve özel mülkiyet yapılarına bağlamaktadır (Akt.,Tekin, 2012). Hegel insanın bilincine ulaşması, Feuerbach ise tarihi ve sınıfı olmayan soyut insanın yabancılaşmasından bahsederken Marx işçi sınıfının yabancılaşmasından söz etmektedir. Marx kapitalist için işçinin çalışması, işçinin ürününün kapitalistin malı haline gelmesi, üretim araçlarının kapitalistin mülkiyetinde olduğu için araçlar ile işçinin ayrılması Marx'ın ifade ettiği yabancılaşmadır (Marx, 2013, s., 8).

Weber yabancılaşmayı açıklarken önce bürokrasiyi tanımlamıştır. Bürokrasi değerleri hiçe sayan, insani ilişkileri mekanikleştiren yapıdır. Marx'ın işçinin yabancılaşması fikrinden yola çıkarak askerlerin, katiplerin, profesörlerin, satıcıların kendi işlerini kontrol edememesi sonucu yabancılaşmalarının ortaya çıktığını belirtmektedir (Akt., Yalçın ve Dönmez, 2017). Ayrıca Bauer gibi yabancılaşmayı dine bağlayarak dinin/Protestan ahlakı zenginleşmeyi meşrulaştırdığı, yabancılaşmayı artırdığı düşünceleri de bulunmaktadır (Varlıklöz-Arıca, 2011).

Berger'e göre bireyin (sosyal aktör) hem sosyolojik hem de antropolojik manada yabancılaşması kaçınılmaz bir sonuçtur. Sosyal aktör ürünü ile üretenin

birliğin bozulması ile bu durumu, yabancılaşmayı yaşamaktadır. Bir diğer deyişle birey dünyayı kendisinin ürettiğini unutarak yabancılaşmıştır (Tekin, 2014).

Simmel takas uygulamaları sonrasında kullanılan paranın insan ilişkilerini nesneleştirdiğini söyler. Yabancılaşma nesneleşmiş kültürle ilişkilidir. İnsan artık makinenin bir parçası haline gelerek nesneleşmekte ve bireysel kültürden uzaklaşmaktadır böylece nesnel kültürün genişlemesiyle insan yabancılaşmaktadır. Simmel yabancılaşmayı para ekonomisine dayalı modern kültürün gelişmesi ve onun tanımıyla ‘kültür trajedisi’ şeklinde açıklamaktadır (Özbudun, Markus ve Demirer, 2008, s., 31,32,33). Simmel yabancılaşmayı metropoliten yaşama bağlamış ve bu yaşamın benliğin sıradanlaşmasına böylece kişinin kendini ve diğerlerini tanıyamamasına sebep olduğunu belirtmiştir (Yiğit, 2010).

Durkheim yabancılaşmayı doğrudan tanımlamamakla birlikte yabancılaşma içinde anomi kavramı ile kullanmıştır. Anomi toplumsal normların etkisini yitirmesi, toplumda oluşan kaos şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal bir varlık olan insanın toplumsal bütünleşmeden uzaklaşması, bireyci eğilimlerinin olması anomiyi getirmektedir. Sonuç olarak yabancılaşma toplumsal çözülme ve bütünleşmeden uzaklaşma şeklinde açıklanmaktadır (Israel, 1971; Akt., Yalçın ve Dönmez, 2017). Mills ise yabancılaşmayla ilintili olarak kapitalist sistem içindeki beyaz yakalıların sayıca artmasına karşın sistem sebebiyle güdülen ve gücünü kaybeden topluluklara dönüşmeleri şeklinde ifade etmektedir. Bu yabancılaşan toplulukları ise kitle toplumu olarak isimlendirmiştir (Tolan, 1981; Akt., Yiğit, 2010). Ayrıca kitle haberleşme araçlarının yabancılaşmaya sebep olarak bireyi başka bir kimliği kabul etmeye zorladığını ifade etmiştir (Taş, 2007).

Marcuse yabancılaşmayı modern dünyadaki gelişmeler sonucuna -teknoloji, tüketim alışkanlıkları- bağlamıştır. Yeni gereksinimlerin yaratılması sonucu yapay ihtiyaçlar ortaya çıkmakta ve birey artık gerçek/yapay ayrımı yapamayacak kadar yabancılaşmaktadır (Yalçın ve Dönmez, 2017). İletişim teknolojilerindeki gelişim gerçeklerin çarpıtılması ile insanların yaratıcılıklarının kaybolmasına bağımlı ve kolay yönlendirilebilir insanların oluşmasına sebep olmuştur. Bu yapıdaki kendine yabancılaşmış insanın yabancılaşmadan kurtulabilmesi yapıyı oluşturan ilişkilerin yenilenmesiyle mümkündür (Coşkun, 2013).

Seeman ise yabancılaşmayı boyutlara ayırarak etraflıca ele almıştır. Ona göre (1959) yabancılaşmış insan yaşamın getirdikleri üzerinde etkin rol oynayamayan, kendi yapıp ettiklerini anlamlandıramayan, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallara inanmayan, toplumsal değer/inanç/ananeleri değerli görmeyen kendinden uzaklaşarak eylemlerinden haz alamayan kimsedir. Seeman yabancılaşmayı güçsüzlük, anlamsızlık duygusu, normsuzluk, yalıtılmışlık, kendine yabancılaşma olarak sınıflandırmıştır (Akt., Kiraz, 2015). Güçsüzlük kişinin toplumsal sistem içinde yaşamını etkileyen olaylar karşısında etkisinin, denetiminin olamaması, geleceğine ilişkin düşük kontrol duygusunun olması bir diğer deyişle düşük iç denetim odağına sahip olması durumudur. Anlamsızlık duygusu bireyin neye inanacağına karar verememesi, yaşadığı toplumun düzenini ve yapıp ettiklerinin nedenini anlamaması bununla birlikte sonuçlarını öngörememesidir. Normsuzluk, bireyin yaşamında toplumsal değer/inanç/ananelerin önemini yitirmesi sonucu hedeflerine ulaşmak için uygun olmayan davranışların sergilenmesinin gerekliliğine yönelik inancıdır. Yalıtılmışlık, toplum tarafından değerli görülenlerin birey tarafında karşılık bulmaması ve toplumun hedeflerini reddeden bireyin yalnızlaşmasıdır. Kuralsızlıktan farkı ise burada amaçların tamamen reddedilmiş olmasıdır. Kendine yabancılaşma ise bireyin eylemlerinin ona haz vermekten çıkarak bireyin eylem sonucunda elde ettiklerine odaklanması ve bağımlılık geliştirmesidir. Başka bir deyişle kişinin yapıp ettiklerinin doğrudan sonuçları olmayan alacakları için eylemin gerçekleştirilmesidir. Örneğin işini sevmeyen bir kimsenin para kazancına odaklanması şeklindedir (Seeman, 1959; Akt., Çelik ve Babaoğlu, 2017).

Frankl ise doğrudan yabancılaşmadan söz etmese de bireyin amaçsızlık, anlamsızlık sorunlarından bahseder. Bu kavramlar anomi ve yabancılaşma ile ilintilidir. Frankl aslında bugün yaşanan can sıkıntısını yabancılaşma olarak düşünmüştür. Bugünün can sıkıntısı geçmişteki bunalımlardan daha çok bireylerin otomasyon sayesinde artan zamanda ne yapacaklarını kestirememesi sonucu oluşmaktadır. Frankl yabancılaşmayı boş kalan zamanda insanın ne yapacağını bilememesi sebebiyle kendine yönelmesi ve sonuçta oluşan yabancılaşmayı ifade etmektedir (Duru, 1995).

Freud yabancılaşmayı uygarlık kavramı üzerinden açıklamıştır. Uygarlığın varlığı yabancılaşmanın bir sonucudur ki ‘uygar kimse’ kendine yabancı kimsedir (Adorno, 1990; Akt., Özyurt, 1998). Freud yabancılaşmadan kurtulmanın yolunun

insanın bastırıldığı bilinçaltısını bilinç düzeyine ulaştığı anda mümkün olacağını ifade etmiştir. Uygarlık bastırma ile ortaya çıkmıştır ki cinsellik ve saldırganlık güdülerini engelleyen insan yüceltme ve nevrozları kazanmaktadır. Yüceltme, sanatı uygarlığa getirirken nevroz gibi ağır sonuçlara da sebep olur. Her ne kadar açıkça yabancılaşmadan bahsetmese de Freud'un nevroitik insanı yetenek ve güdülerini bastırarak kendine yabancılaşmaktadır (Özyurt, 2016, s.,216).Freud ve çevresindekiler yabancılaşmanın ortaya çıkışını bireyler arası ilişkiler ve bireyin çocukluk çağı yaşantılarına bağlamaktadırlar. Bu çevreye göre eğer bir çocuk yeni kişisel ilişkilerinde destek göremezse kötü duygularını toplumun tümüne yansıtır ve karamsar duygularını benimsemek yerine dünyanın karanlık ve bunaltıcı olduğunu düşünürler (Ergil, 1980; Akt. , Taş, 2007).

Horney gerçek benden uzaklaşma ve otantik olamamayı yabancılaşma olarak görür. Seman tarafından açıklanan yabancılaşmanın güçsüzlük boyutu Horney tarafından aktif olma hissinin kaybı olarak adlandırmaktadır. Bireyin ideal ben'i ile gerçek ben'inin birbirinden uzaklaşması yalıtılmışlığı ifade etmektedir. Yabancılaşma iki anlamda kullanılır öyle ki geleceği biçimlendiren güçlerden uzaklaşma ve nevroitik sürecin sonucundaki bozulmadır. Yabancılaşma nevroitik gelişim sürecinde ara değişken olarak kullanılır. Kendine yabancılaşma ise kişinin kendinden uzaklaşarak kişiyi zayıflatan bir süreç olduğu vurgulanır (Duru, 1995).

Fromm, yabancılaşmanın ilk kez Eski Ahit'te ifade edildiğini söylemiştir. İnsanlar putlarını kendileri yapmakta ve yaptıkları putlara tapınmaktadır. Böylece insan nesneleşmekte ve kendi potansiyellerinden koparak kendisine yabancılaşmaktadır (Akdeniz, 2012; Akt., Akgün, 2015). Fromm da tıpkı Freud gibi topluma uyumun aynılaşmayı getirerek yabancılaşmaya neden olduğunu vurgulamaktadır (Fromm, 1990,s., 171). Fromm'a göre, gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlarda hizmet veren neredeyse tüm meslek gruplarında yabancılaşmaya rastlanmaktadır (Mercan, 2006). Fromm yabancılaşma kavramını açıklarken pazar karakterinden söz eder. Bu karakterin en önemli özelliği aşırı uyum göstererek aranan kişilik olmasıdır. Bu karakterin kendine özgü kişilik özellikleri yoktur. Pazar karakteri, sevgi, nefret vb. duygularda yoksundur. Kısaca Marx'ın yabancılaşmış insan tanımlaması ile Fromm'un pazar karakteri uyuşmaktadır (Fromm, 2003, s., 197-201). Fromm'un yabancılaşma düşünceleri insan doğası üzerinden ilerlemektedir. Fromm'a göre insan sevgi, yaratıcılık, özyönetim, aidiyet gibi

unsurlardan oluşmaktadır ve bu gereksinimlerden yoksun olmak yabancılaşmayı getirmektedir (Akt., Ertaylan, 2018). Fromm'a göre yabancılaşan birey benlik duygusunu yitirmiştir, yaşamı anlamsız olarak algılar. Yaşamı 'kar getiren iş' olarak gören birey makineleşerek yaşamının değerli olup olmaması konusunda şüpheye düşmektedir. Ayrıca Fromm bireylerin seçimlerini bilinçli olarak yapmadığını sadece seçim yaptığını düşündüğünü ve yapay bir özgürlüğe sahip olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak ortaya çıkan yabancılaşmanın insani olan sevgi aracılığıyla ortadan kaldırılacağını söylemektedir (Osmanoğlu, 2016). Erkal'a göre (2005) Fromm yabancılaşmayı insanın özünden uzaklaşarak dünyasının zayıflaması şeklinde açıklamaktadır (Taş, 2007). Marx yabancılaşmanın en yoğun olduğu ve öncelikle kurtarılması gereken ilk grubun işçiler olduğunu vurgularken yabancılaşmanın bu denli yaygınlaşacağını öngörememiştir fakat Fromm memur, esnaf, tüccar ve özellikle de hizmet sektörünün daha çok yabancılaşacağını söylemektedir. Çünkü bu grup sadece becerilerini işverene satmakla kalmayıp aynı zamanda ondan beklenen şekliyle aşırı uyum sağlayarak 'istenen kişilik tipi' taşımaktadır (Fromm, 2004, s. , 94-95).

Reich'e göre insan doğası uygarlık tarafından zarara uğratılmıştır. Baskı altına alınan insan grubu buyurgan yapıya ve aşırı düzene çocukluğundan beri alışmaktadır. Otoriter yapıya sahip bu grup yabancılaşmaktadır. Yabancılaşma bireyin kişilik yapısını bölmekte ve kişi dış dünyadan kopmaktadır (Tormuş, 1992; Akt., Kalfa, 2001).

Son olarak yabancılaşma konusuna açıklık getiren varoluşçular ise yabancılaşmayı anlamsızlık ve umutsuzluk duygularının hakim olduğu dünyada yaşamak zorunda kalan insanın özüne ve dış dünyaya anlam verememesi şeklinde ifade etmektedirler. İnsanın yabancılaşmasının asıl sebebi var olan potansiyelini kullanamayışıdır. Heidegger'e göre yabancılaşma Horney'in de tanımladığı gibi otantik olamama, potansiyelini ortaya koyamama iken Sartre için özgürlüğünden kaçmak demektir. Sartre özgürlüğün sorumluluğu getirdiğini fakat bu sonuca katlanamayan insanın bunalıma girerek kendi dünyasından uzaklaştığını ve yabancılaştığını vurgulamaktadır (Sartre, 1982; Akt., Kalfa, 2001). Kierkegaard yabancılaşmayı kurumsallaşma ve toplumsallaşmaya, Marcel teknolojik gelişmelere bağlamıştır (Bayat, 1996).

2.1.1. Yabancılaşmayla İlgili Yapılan Araştırmalar

Yabancılaşma üzerine birçok araştırmanın yapıldığı söylenebilir. Fakat bu çalışmalar bilimsel alanları bağlamında karmaşık bir çeşitliliğe sahiptir. Edebiyat, sosyoloji, felsefe, psikoloji, eğitim gibi alanlar ve bu bağlamlarda ölçek geliştirme çalışmalarını içerdiği görülmektedir.

Türkiye’deki yabancılaşma araştırmalarının geçmişi son 30 yıla dayanmaktadır. Yabancılaşma çalışmaları genellikle sosyoloji temelinde şekillenmektedir. Eğitim alanında yapılan çalışmaların ise yeterli olmadığı bilinmektedir (Yiğit, 2010).

Yabancılaşma araştırmaları incelendiğinde birden fazla alanda çalışma olduğu görülürken eğitim bağlamında ise kurumsal bakımdan/okul yabancılaşma dikkat çekmektedir. Özelde bakıldığında okula yabancılaşma öğretmen, öğrenci ve idareciler açısından ele alınmıştır. Okul bağlamında mesleğe, işe, eğitime yabancılaşma araştırılan diğer konular arasındadır (Elma, 2003; Celep, 2008; Yiğit, 2010; Yüksek, 2006; Çalışır, 2006; Gülören, 2011). İşletmelerde, örgütsel bağlamda yabancılaşma da araştırılmıştır (Büyükyılmaz, 2007). İşletmeler bağlamında özel olarak banka çalışanlarının (Minibaş, 1993), çimento ve otomotiv sektörü çalışanlarının (Bayat, 1996) yabancılaşmaları araştırılmıştır.

Yabancılaşma ile ilgili araştırmalarda demografik değişkenler bakımından düşünüldüğünde yaş bakımından ilerleyen yaş gruplarının, cinsiyet bakımından erkeklerin (Atan, 2011), düşük eğitim seviyesinin, sosyoekonomik düzeyi düşük sayılanların yabancılaşma düzeylerinin yüksek olduğu bilinmektedir (Akt., Yalçın, 2009). Yine eğitim bağlamında yapılan bir araştırmada öğretmenlerin özyeterlilik inançları ile işe yabancılaşmaları arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiye rastlanmıştır (Kartal, 2019). Ayrıca, yabancılaşma ve suç işleme arasında pozitif bir ilişkinin varlığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Akt., Yalçın, 2009). Öte yandan sosyoekonomik düzey bakımından yabancılaşma bulgularını destekleyen bir diğer çalışma ise Sanberk’in (2003) öğrenci yabancılaşması ölçeğini geliştirerek yaptığı çalışmadır. Buna göre sosyoekonomik bakımdan orta ve alt kesimin yabancılaşmasının yüksek olduğu bulunmuş ayrıca okuma yazma bilmeyen kesimin (diğerleri ortaokul ya da lise mezunu) çocuklarının daha fazla yabancılaştığı görülmüştür.

Başaran'ın çalışmasında (1997) okula yabancılaşmanın öğrenciler açısından bakıldığında idarenin sert ve öğrenciye karşı olumsuz davranışlarının yabancılaşmaya sebep olduğu bulunmuştur (Akt., Yiğit, 2010). Okulda öğretmenler açısından yabancılaşma düzeyine bakıldığında ise alınan kararların merkezi olması, okuldaki rutin işler, aidiyet eksikliği, iş tatminsizliğinin yabancılaşmaya sebep olduğu düşünülmektedir (Akt., Erjem, 2005).

Okul bazlı yabancılaşma çalışmalarından bir diğeri ise Erjem'in (2005) lise öğretmenleri ile yaptığı çalışmadır. Araştırmada öğretmenlerin eğitimde yabancılaşma sorununun varlığı aranmıştır. Araştırmanın sonucuna göre öğretmenlerin yabancılaşmanın bütün boyutlarını yaşamamaktadır. Özellikle güçsüzlük boyutunda yaşamaktadır. Buna göre okulun yönetsel işlerinin, müfredatın varlığının öğretmenlere hareket alanlarının, yetkilerinin kısıtlandığını düşündürmektedir. Fakat genel olarak bakıldığında içinde bulunulan durumun risk taşımadığı düşünülmüştür.

Çelik (2005) ise ortaöğretim düzeylerindeki öğrencilerin okula yabancılaşmalarını araştırmıştır. Araştırmada öfke ifade tarzları ve bazı sosyodemografik değişkenler açısından okula yabancılaşma düzeyleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda, cinsiyete göre anlamlı bir ilişki bulunmazken, okulun bulunduğu sosyoekonomik düzeye göre güçsüzlük alt ölçeğinde anlamlı bir ilişki olduğu, diğer alt ölçeklerde anlamlı bir ilişki olmadığı ve öfke ifade tarzlarına göre yabancılaşma arasında ilişkinin varlığı bulunmuştur.

Uzun (2006) okula yabancılaşma üzerine yapmış olduğu ölçek geliştirme çalışmasında, oluşturulan ölçeğin 5. sınıf öğrencilerindeki okula yabancılaşma düzeyleri incelenmiştir ve erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha yüksek düzeyde yabancılaşma yaşadıkları belirlenmiştir. SED açısından anlamlılık bulunmazken, anne- baba eğitim düzeyleri açısından anlamlılık bulunmuş, okuma yazma bilmeyen ebeveynlerin çocuklarının yabancılaşmalarının daha yüksek düzeyde yaşadığı gözlenmiştir.

Bayhan'ın (1997) çalışmasında üniversite gençliğinde anomi ve yabancılaşma üzerine yaptığı çalışmada, gençlerin öğrenimleri sonunda kendi alanlarında bir iş bulamama endişelerinin yabancılaşmaya neden olduğu görülmüştür (Akt., Yiğit, 2010). Duru (1995) ise çalışmasını üniversite öğrencileri üzerinde kurgulamış,

yabancılaşma ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada; yabancılaşmaya rastlanılan öğrencilerde duygusal ve sosyal yalıtım olmak üzere iki farklı türde yalnızlık duygusu ortaya çıkmıştır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin yabancılaşma ve yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı ilişki gözlenmiştir.

Türk'ün (2019) çalışmasında öğrencilerin sosyal medyada paylaşım ihtiyaçlarının artmasının, sosyal medya üzerinde takma ad kullanmanın ve sosyal medyada harcanan ortalama sürenin artmasının yabancılaşmayı artırdığı bulunmuştur. Sosyal medya ve yabancılaşma arasındaki ilişkinin araştırıldığı Rey'in (2012) çalışmasında, iki değişken arasında anlamlı ilişkiye rastlanmıştır, sosyal medyanın yabancılaşmaya sebep olduğu gözlenmiştir. Fleming ve Costas'ın (2009) araştırması iş/örgüt bağlamında yapılmıştır. Çalışmaya göre bireylerin kendilerini işe ait hissetmemelerinin, çalışma ortamının tekdüzeliğinin ve çalışırken aşırı disiplinin varlığının kişiyi yabancılaşmaya sürüklediği görülmüştür. Arora ve Singh'in (2014) araştırması ise özyeterlilik, duygusal zeka ve yabancılaşma değişkenleri arasında yapılmış, ilgili değişkenler arasında ilişkiye rastlanılmıştır. Çalışmaya göre duygusal zekâ ve özyeterliliğin artışının yabancılaşmanın kontrol altına alınması için gerektiği savunulmuştur (Akt., Yılmazlar, 2018).

Yabancılaşma ve tükenmişliğin birlikte incelendiği çalışmalarda ilgili değişkenler arasında pozitif ve çift yönlü bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Bir başka deyişle tükenmişliğin artması yabancılaşmaya; yabancılaşmanın artması da tükenmişliğe sebep olmaktadır (Özçınar, 2011). Öfke ifade tarzları ve yabancılaşmanın incelendiği çalışmalarda ise iki değişken arasında düşük düzeyde bir ilişkinin varlığı gözlenmektedir (Boz, 2014).

Psikolojik danışmanların yabancılaşması konusunda yapılan bir çalışmada yabancılaşmaya etki eden tükenmişlik ve özyeterlilik değişkenlerinin rolü araştırılmıştır. Bu çalışmada özyeterlilik ile yabancılaşma arasında ters yönde ve orta seviyede bir ilişkiye rastlanılmıştır. Katılımcıların tükenmişlikleri ile yabancılaşmaları arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki vardır. Öz yeterlik ve tükenmişlik değişkenlerinin yabancılaşma üzerine beraber etkisi ise pozitif yönde ve yüksek seviyededir (Camadan, Çaylak, Yılmazlar, Yılmaz ve Gül-Kara, 2017). Camadan ve ark.'nın (2016) psikolojik danışmanlar ile yaptıkları çalışmanın sonucunda yabancılaşmanın nedenlerini şu şekilde sıralamışlardır: Görev dışı

beklentiler- idari işler-, rehberlik hizmetlerinin diğer öğretmenler tarafından önemsiz görülmesi gibi rehberlik hizmetleriyle ilgili olumsuz görüşler gibi rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleğinin yeterince anlaşılmaması durumlarını ifade etmişlerdir (Akt., Camadan ve ark., 2017).

Ölçek geliştirme çalışmalarına bakıldığında, Yıldız ve Alıcı (2019) akademisyenlerin yabancılaşma düzeylerini ölçen ve alt boyutları kendine yabancılaşma, bilimsel araştırmaya yabancılaşma, öğretime yabancılaşma, yalıtılmışlık, güçsüzlük olan akademisyenliğe yabancılaşma ölçeği; Elma (2003) ise öğretmenlerin işe yabancılaşmalarını ölçebilmek amacıyla güçsüzlük, anlamsızlık, yalıtılmışlık ve okula yabancılaşma boyutlarıyla işe yabancılaşma ölçeği; Şimşek ve ark. (2015) ise lise öğrencilerinin yabancılaşma düzeylerini kurlsızlık, güçsüzlük, anlamsızlık, sosyal uzaklık boyutlarıyla ölçen okula yabancılaşma ölçeği; Kurtulmuş, Kaçire, Karabıyık ve Yiğit (2016) üniversite öğrencilerinin yabancılaşma düzeyini ölçen tek boyutlu üniversite öğrencilerinin yabancılaşma ölçeği; Sanberk (2003), Uzun (2006), Çağlar (2012) ise öğrenci yabancılaşma ölçeğini; Kırkı (2013) ise okul öncesi öğretmenlerin mesleğe yabancılaşma düzeylerini anlamsızlık duygusu, yalıtılmışlık duygusu, kendine yabancılaşma, güçsüzlük, normsuzluk boyutlarıyla ölçen okul öncesi öğretmenleri mesleğe yabancılaşma ölçeğini geliştirmiştir. Akkuş (2016) sosyal yabancılaşma ölçeğinin, Güğercin ve Aksay (2017) Dean'in yabancılaşma ölçeğini Türkçeye uyarlama çalışmasını yapmıştır.

2.2. Eylemlilik

Eylemlilik (agency) kavramı da tıpkı yabancılaşma kavramı gibi birçok alanda incelenmiştir. Bunlar arasında sosyoloji, antropoloji, psikoloji gibi farklı alanlar bulunmaktadır. Eylemlilik kavramının uzun yıllardır tartışılan bir kavram olduğu bilinmektedir (Atak, 2010). Bunun yanı sıra eylemlilik kavramı çeşitli çalışmalarda, benlik, motivasyon, irade, amaçlılık, niyetlilik, tercih, özgürlük ve yaratıcılık kavramları ile ilişkilendirilmektedir (Emirbayer, Mische, 1998; Akt. Gündüz, 2018).

Eylemlilik kavramına kuramsal bakımdan getirilen açıklamalara bakıldığında 'eylemlilik biçiminin' insan gelişiminde önemli bir yeri olduğuna ve aktif bir katkısının varlığına ulaşılır. Ayrıca bu bakış açıları insan davranışının/eylemlerinin isteğe bağlı, amaca yönelik, kendiliğinden başlatılan şekilde olduğunu

tanımlamaktadır (Boesch, 1991; Brandtstädter, 1998; Chapman, 1984; Ryan, 1993; Akt., Little, Snyder ve Wehmeyer, 2006). İnsanların kendini düzenleme ve eylemli olmaya yönelik doğal bir eğilimleri vardır. Bu nedenle kişiler konusunda kişisel eylemlilik (personal agency) ve eylemli benlik (agentic self) kavramları kullanılır (Little, Snyder ve Wehmeyer, 2006).

Eylemliliğin anlaşılması açısından insan eylemlerinin özellikleri bilinmelidir. İnsan eylemlerinin özellikleri şunlardır:

- a) Eylemler biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlar tarafından motive edilir.
- b) Eylemler, hedefe yöneliktir ki kısa ya da uzun vadeli biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlara hizmet eder.
- c) Eylemler, belirli etkenler, anlamlar ve sonuçlardan yola çıkarak yeni ve özel bir uzlaşıya varır.
- d) Eylemler, bireysel farklılıklardan oluşabilir ve kişinin denetiminde yönetilmektedir.
- e) Eylemler destekler ve fırsatların olduğu zamanlarda tetiklenir bunun yanı sıra engeller de değerlendirilir (Akt., Little, Snyder ve Wehmeyer, 2006).

Eylemlilik kavramı yaşam içinde kişilerin karar verebilmeleri, bu kararları kontrol altında tutabilmeleri, kararlarının getirdiği sorumlulukları üstlenebilmeleri hakkında özlerine inançları, karşılaştıkları engellerle başa çıkabilme yönündeki kendilerine inançları, seçimlerinde kendilerine güvenmeleri konularını kapsamaktadır (Akt., Yazıcı, 2019). Eylemlilik, kişilerin yaşamlarında gelişim anlamında aktif olmaları, seçim ve sorumluluk bakımından ise davranışta bulunarak sonuçları üstlenebilmelerini kapsamaktadır (Atak ve ark., 2013a). Eylemlilik bu özellikleri itibarıyla bireyin kendi başına davranabilmesi (Kağıtçıbaşı, 1993) ya da özerk eylemde bulunabilmesi (Çok, 2007) anlamında kullanılmaktadır (Akt., Yazıcı, 2019). Eylemlilik kişinin bulunduğu bağlamı düzenleme kapasitesi olarak da ele alınır (Atak, 2010) şöyle ki insan eylemliliği geçmiş, geleceğin alternatifleri ve şimdi ile kavramsallaşmış yaşamdaki bir süreçtir (Akt., Gündüz, 2018).

Öte yandan eylemlilik sosyal psikolojik bir kavram olarak ele alınmaktadır. Aynı zamanda eylemlilikle birlikte kişisel eylemlilik kavramı da kullanılmaktadır.

Kişisel eylemlilikle (personal agency) insan eylemliliğinin alt boyutu olup yeni bir kavram olarak karşılaşılmaktadır (Cote, 1997; Akt., Atak, 2011b). Kişisel eylemlilik kavramı çok katmanlıdır ve dört bileşenden oluşmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır: Özsaygı, yaşam amaçları, özyeterlilik ve iç denetim odağı (Akt., Ercan ve Yazıcı, 2018). Kişisel eylemlilik ise bireyin yaşamında tercihlerde bulunması, kararlar alması, kararlarını kontrol edebilmesi ve bunların sonucu olan sorumluluklarını üstlenerek geleceğin getirdikleri ile mücadele edebilmesi aynı zamanda ‘aktörün’ yaşamını ilerletebileceğine olan inancıdır (Akt., Atak, 2010). Bireyin bir şeyi başarılı olarak yapma kapasitesine olan inancının (Akt., Gerçek ve ark., 2006), yani öz yeterliliğinin; kendinden hoşnut olmayı, kendini olduğu gibi kabullenmeyi, kendine güvenmeyi (Akt., Güloğlu ve Aydın, 2001) içeren özsaygısının; yaşadıkları olaylar üzerinde kontrolleri olduğunu düşünmesi (Dönmez, 1985) yani iç denetim odağının ve yaşam amaçlarının olması kişiyi eylemli (Akt., Demirbozan, 2018) kılmaktadır.

Özyeterlilik Bandura’ya (1994) göre, “bireyin bir işi tasarlayıp, bu işi başarılı olarak yapabileceğine duyduğu inanç” olarak ifade edilmektedir. İnsanların bir işi yapma konusunda yeteneklerine güvenmesine öz yeterlik inançları, belli bir davranışın/işin istendik sonuçlar vermesinin beklenmesine sonuç beklentisi denilmektedir (Akt., Gerçek ve ark., 2006).

Eylemlilik ve özyeterlilik arasındaki ilişkiye bakıldığında, eylemli bir kişinin, kendi ve yaşamı üzerinde kontrolü olabileceğine dair inancı ile özyeterlilik sahibi kişinin de kendi kontrol becerisine olan inancının benzerlik gösterdiği belirtilmektedir (Atak, 2011b; Atak ve ark., 2013a). Yüksek özyeterliliğe sahip olmak, bireylerin eylemlilik düzeylerinin daha yüksek olmasını sağlamaktadır. Ayrıca, özyeterlilik, kişilerin eylemlilik kapasitelerini de yükseltmektedir (Atak, 2011b).

Özsaygı bireyin kendini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli olarak algılama derecesi; kendimize karşı olumlu ve olumsuz tutumlarımız, kişinin kendinden memnun olması, özüne güvenmesini sağlayan ruh hali olarak tanımlamaktadır (Coopersmith, 1967; Rosenberg, 1965; Yörükoğlu, 1996; Akt., Güloğlu ve Aydın, 2001).

Özsaygı, bireylerin eylemlilik düzeylerinden bahsederken kullanılan etkili bir değişkendir. Toplum içinde sağlıklı kişiliğe sahip ve etkin rolü olan bireylerin varlığı ile özsaygı ilişkilidir. Özsaygısı yüksek olan kişiler çevreleri ile etkileşimlerinde daha etkin, hareketli, güvenli ve daha eylemli olabilmektedirler (Cote, 2002; Akt., Atak, 2011b).

Denetim odağının, kişilerin yaşadıkları olayların kontrolünün kendilerine ya da kendileri dışındaki bir güce bağlamalarıyla ilgili olduğu belirtilmektedir (Dönmez, 1985). Eylemlilik ve denetim odağı ilişkisinde iç denetim odağının daha çok öne çıktığı söylenebilir, dolayısıyla eylemlilik dört boyuttan oluşurken eylemliliğin alt boyutlarında iç denetim odağının var olduğu ve eylemliliği artırdığı söylenebilir. İç denetim odaklı kişiler, bir davranışın sonucunda olanları değerlendirirken kendilerinden kaynaklanan sebeplerin de var olabileceğini düşünebilirler, yani sebepleri kendilerinde arayabilirler. Aynı şekilde eylemli kişiliği olan bireyler yaşamlarında kendi sorumluluklarını alarak başına gelen olayların kendi yapıp ettikleri yüzünden olduğunu bilerek sonuçlarını üstlenirler (Cote, 1997; Akt., Yazıcı, 2019).

Eylemliliğin alt boyutlarından sonuncusu ise yaşam amaçlarıdır. Yaşam amacı kavramı, kişilerin yaşama dair kısa ve uzun vadede hedeflerini içermektedir. Eylemli kişilik özelliğine sahip bireyler, yaşamını anlama ve denetleme konusunda kontrolü ele alan ve kendisine hedefler belirleyen ve bu hedefleri için neler yapabileceği konusunda sorumluluk alan bireyler olarak nitelendirilmektedir (Cote,1997; Akt.,Demirbozan, 2018). Bu bağlamda bakıldığında kendisine amaçlar edinebilen yani yaşam amacı olan bireylerin daha eylemli ve yaşamlarında aktör olduğu düşünülmektedir (Cote,2002; Akt., Demirbozan, 2018).

2.2.1. Eylemlilikle İlgili Yapılan Araştırmalar

Eylemlilikle ilgili yapılan çalışmalarda kavramın anlamı farklı bağlamlarda çeşitlilik göstermektedir. Fakat eylemlilik kavramını, insan eylemliliğinin (human agency) alt boyutu olan kişisel eylemliliği (personal agency) içerecek biçimde ele alan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır.

Cote'un (1997) çalışması üniversite öğrencileri üzerinde kurgulanmıştır. Araştırmaya göre eylemlilik düzeyleriyle cinsiyet, yaş ve ailenin sosyoekonomik

düzeyi arasında ilişki bulunmamıştır. Çalışmada sadece babanın geliri ile eylemlilik arasında bir korelasyon olduğu saptanmıştır (Cote, 1997; Gündüz, 2018). Cote (2002), bir diğer çalışmasında eylemliliğin hem kadınlar hem de erkekler için uzun süreli kimlik kazanımını yordamada önemli bir değişken olduğu sonucuna ulaşmıştır (Akt., Gündüz, 2018).

Cote'un (2002) yaptığı bir diğer çalışma yine üniversite öğrencilerinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Çalışmanın değişkenleri eylemlilik, kendilik algısı ve yetişkinliğe geçiş. Katılımcıların tamamı işçi ailelerden gelmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, üniversite giderlerini kendileri karşılayan kişilerin, kendilik algıları ve yetişkin gibi hissetmeleri noktasında daha avantajlı oldukları ve yetişkinlik dönemine daha sağlıklı şekilde geçiş yaptıkları gözlenmiştir (Akt., Yazıcı, 2019).

Cote ve Schwartz'ın (2002) çalışmasında, katılımcılar farklı etnik gruplardan oluşmaktadır. Çalışmada kimlik biçimlenmesi ve eylemlilik arasındaki ilişki incelenmiştir. Eylemliliğin kimlik biçimlenmesini yordadığı; eylemlilikle keşif/esnek bağlanma arasında pozitif, kaçınma ile negatif bir ilişki bulunurken eylemlilikle ipotek/uyma arasında ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı sonuca Schwartz, Cote ve Arnett'in (2005) çalışmasında da ulaşılmış ayrıca eylemlilik arttıkça kimlik biçimlenmesinin daha sağlıklı olduğu sonucuna varılmıştır.

Atak'ın (2010), çalışmasında yetişkinliğe geçiş sürecinde kimlik biçimlenmesi ve eylemlilik araştırılmıştır. Kimlik biçimlenme sürecinde ana babaya bağlanmanın ve eylemliliğin önemli bir rolünün olduğu görülmüştür. Eylemlilik ile keşif/esnek bağlanma arasında pozitif bir ilişki, eylemlilikle ipotek/uyma ve kaçınma arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Araştırmaya göre kimlik biçimlenmesinin sağlıklı oluşu eylemliliğin artmasına bağlıdır. Anneye sağlıklı bağlanma ile keşif/esnek bağlanma arasında pozitif bir ilişki, ipotek/uyma ve kaçınma ile negatif ilişki bulunmuştur. Yetişkinliğe geçiş döneminde hem gelişimsel hem de varsayılan bireyleşmenin görüldüğü, bireyleşme türlerinin kimlik biçimlenmesini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Demir'in (2010) çalışması ise beliren yetişkinler üzerinde yapılmıştır. Çalışmada sosyal sermaye ve eylemliliğin kimlik statüleri ile olan ilişkileri incelenmiştir. Askıya alınmış ve dağınık kimlik statülerindeki bireylerin düşük

eylemliliğe, başarılı kimlik statüsündeki bireylerin ise yüksek düzeyde eylemliliğe sahip olduklarına ulaşılmıştır.

Atak ve Taştan (2012) 18- 26 yaş arası gençler üzerine yaptıkları araştırmalarında, gençlerin eylemlilikleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. (Eğitim durumları, yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, çalışma durumu, medeni hal, ebeveynlik durumları, ailenin aylık toplam geliri, öz-tanımlama, algılanan kimlik tanımlaması, yetişkinliğe erişme konusunda kendini tanımlamaları). Araştırmanın sonucunda eylemlilik ile yetişkinliğe erişme konusunda kendini tanımlama, eğitim durumu, cinsiyet, algılanan kimlik tanımlaması, çalışma durumu ve öz-tanımlama arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaş, ailenin toplam geliri, medeni durum, sosyo-ekonomik durum ve ebeveynlik durumu ile eylemlilik arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Morsünbül'ün (2013) çalışmasında ergenlik döneminde eylemlilik, kimlik biçimlenmesi ve yaşam doyumu arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, eylemlilik ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye kimlik boyutları aracılık etmektedir. Sağlıklı kimlik gelişimi eylemlilik düzeyinin artmasına bağlı iken sağlıklı kimlik gelişimi de yaşam doyumunu artırmaktadır.

Civan (2016) tarafından yapılan çalışmada eylemlilik ve kendini sabotaj arasındaki ilişki araştırılmıştır. Ayrıca araştırmanın eylemlilik ve kendini sabotaj değişkenleri bazı demografik özellikler bakımından (yaş, cinsiyet ve eğitim durumu) incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, eylemlilik düzeyi arttıkça kendini sabotaj düzeyi azalmaktadır. Eylemliliğin alt boyutlarından olan öz saygı ve yaşam amacının cinsiyete göre farklılaştığı, yaşam amacı alt boyutunun ise eğitim durumuna göre farklılaştığı bulunmuştur.

Gündüz'ün (2018) yaptığı çalışma, psikolojik danışman adayları üzerinde kurgulanmıştır. Katılımcıların stresle başa çıkma tarzları eylemliliklerine, öznel iyi oluşlarına ve risk faktörlerine göre incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, katılımcıların %50.9'unun yüksek, %49.1'inin düşük eylemlilik düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan psikolojik danışman adaylarının stresle başa çıkma tarzları puanlarının eylemliliklerine, öznel iyi oluşlarına, risk faktörlerine, cinsiyete ve özel ya da devlet üniversitelerinde öğrenim görme durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur.

2.3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları

Travmanın tarihçesine bakıldığında Oktay'ın (2016) aktardığı üzere öncelikle 1. Dünya Savaşı sonrasında askerlerin gösterdiği nevrozlar (siper şoku, asker kalbi tanımlamaları), 1941 yılında yaşanan bir gece kulübü yangını ile ortaya çıkan semptomlar DSM I' de yer almıştır (Akt., Dobur, 2019).

Çocukluk çağı ruhsal travmaları, cinsel, fiziksel, duygusal istismar, ihmal gibi yaşamda karşılaşılmış zorlu süreçleri kapsamaktadır. Bunların yanı sıra ebeveyn kaybı, terki ya da ebeveyninden ayrılma, çeşitli afetlere tanık olma, göç, şiddete maruz kalma, kazalar da travmalar arasındadır. Çocukluk çağı ruhsal travması olarak tanımlama yapılması için kişinin bu olaylara 18 yaşından önce maruz kalmış olması gereklidir (Herman, 2011; Akt., Helvacı-Çelik ve Hoccoğlu, 2018). Yurdakök'e göre (2010) ise çocukluk çağı ruhsal travmaları yetişkinler (ebeveynler, bakım verenler, diğerleri) tarafından çocuğa kötü davranışlarda bulunma, kaza olmaksızın oluşmuş çocuklar üzerinde fiziksel ya da duygusal zarar verme olasılığı yüksek olan kasten ya da bilmeden yapılan davranışlar yahut yapılması gerekirken mahrum bırakılan davranışlardır (Akt., Şenkal, 2013). Fiziksel istismar kaza dışı yaralanmalar, bedensel örselenmeler; duygusal istismar ebeveyn ya da yetişkinlerin saldırganca ifadeler kullanma, kişilik gelişimini olumsuz etkileyen eylem ya da eylemsizlikler; cinsel istismar çocuğun kendisinden yaşça büyük bir kimse tarafından cinsel anlamda kullanılmasıdır (Gürgeç, 2017; Tekin, 2018). İhmal ise Dünya Sağlık Örgütü (1999) tarafından çocuğun bir bütün olarak (fiziksel ve duygusal anlamda) yaşamsal gereksinimlerinin karşılanmamasıdır (Akt., Şimşek, 2017).

Bilimsel anlamda ilk kez 1960'lı yıllardan sonra çocuk istismarı çalışmaları yoğunlaşmıştır. Kempe 1962'de ilk kez hırpalanmış çocuk (battered child) terimini kullanmış ardından da çocuk istismarı (child abuse) terimi yaygınlaşmıştır. 1972 yılında Caffey ve arkadaşları "dövülmüş bebek sendromu"nu kullanmışlardır. Ancak çocuklarda ortaya çıkan TSSB belirtileri ile ilgili Terr'in yaptığı okul otobüsü kaçırılması konusunda mağdurlarla yapılan çalışma sonrasında konu önem kazanmaya başlamıştır. 1974 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) "Çocuk ihmalini ve istismarını önleme ve tedavi yasası" çıkarılması ve son olarak 1989'da Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin imzalanması ile

sözleşmeyi imzalayan devletlerde çocuk haklarının korunması devlet yükümlülüğü içerisine girmiştir (Oral ve ark., 2001; Akt., Helvacı Çelik ve Hocaoglu, 2018).

Çocukluk çağı ruhsal travmaları her kültürde, sosyal sınıfta, etnik grupta ve sosyoekonomik düzeyde görülebilmektedir. Çocuk istismarı ve ihmali, çocuğun sağlığını zedeleyen ve yaşamı boyunca kalıcı izler bırakan bir sağlık sorunu olarak tanımlanmaktadır (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002). Çocuk istismarı kültüre ve topluma bağlı olarak gelenekler ve inanışlar nedeniyle tanımlanmasında zorluk yaratmasına karşın; kaza dışı olması, tekrar etme ihtimalinin yüksek olması ve çocuğun fiziksel ve zihinsel sağlığının yanı sıra psikososyal gelişimin de olumsuz yönde etkilemesi bakımından ortak noktada buluşmaktadır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009).

Türkiye’de en yaygın görülen fiziksel istismar şekilleri şöyle sıralanabilir: Polle sendromu, zorla su içirmek, zehirlenme, dövme, sallanmış bebek sendromu, yanıklar (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004; Koç, 2019). Öte yandan okulda uygulanan duygusal istismar Türk’ün çalışmasına göre (2013) okula yabancılaşmaya sebep olmaktadır (Türk, 2013).

Çocuk istismarının depresyon, anksiyete bozuklukları, disosiyatif bozukluklar, cinsel işlev bozuklukları, madde kullanımı gibi ruhsal problemlerle ilişkisi vardır (Akt., Kılıç, 2010). Durmuşoğlu ve Doğru (2006) çocuklukta yaşanan duygusal ve fiziksel istismarın benlik saygısını düşürdüğünü belirtirken çalışmada cinsel istismar ve benlik saygısı arasında ilişkiye rastlanmamıştır (Akt., Kourt, 2011).

Çocuk istismarı bakımından risk taşıyan bazı gruplar bulunmaktadır. Ebeveyn ayrılığı, ebeveynlerin birbirine ya da çocuğa uyguladığı şiddet, ebeveynlerin alkol ya da madde kullanımı, ebeveynle geçirilen zamanın miktarı ve kalitesi, fiziksel ya da zihinsel engeli olan çocuklar riskli grupta sayılabilmektedirler (Akt., Dülger, 2019). Ayrıca kız çocukların cinsel istismara uğrama oranı erkek çocuklara kıyasla üç kat daha fazladır (Akt., Tekin, 2018).

2.3.1. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Çocuk istismar ve ihmali çalışmaları sayıca yetersiz olmakla birlikte Türkiye’de yirmi yıldır yapılmaktadır (Helvacı Çelik ve Hocaoglu, 2018). Alanyazın incelendiğinde çocukluk çağı ruhsal travmalarından bahsedilirken yaralanmaların

kaza mı istismar mı olduğu ayrımın yapılmasının zorluğu, davranışı yapan kişinin niyetinin anlaşılmasının zorluğu ve son olarak istismarı değerlendirenin kültürü ile istismara uğrayan kişinin kültürünün farklı olmasının değerlendirmenin sonucunu etkilemesi vurgulanmaktadır (Şimşek, 2017).

Fiziksel ihmal, ihmal çeşitleri arasında en çok bildirilen türdür. Son yıllarda bildirim oranı da artmıştır. Fakat akademik çalışmalarda daha az ele alınan bir konudur (Koç, 2019). Şimşek'e göre (2017) ülkemizde çocuk ihmal ve istismarı verilerine sayısal anlamda net bir şekilde ulaşılamamakla birlikte görülme sıklığı %10 ve %53 arasındadır (Şimşek, 2017). Türkiye'de yapılan çocuk istismarı araştırmalarında %78 oranında en çok karşılaşılan ve farkına varılması en zor olan duygusal istismar olduğu görülmüştür. Başka bir araştırmada Türkiye'deki çocukların %24'ünden bedensel anlamda faydalanıldığı bilgisine ulaşılmıştır (Akt., Mayda, 2019).

Zeytinoğlu'nun (1999) araştırmasında farklı alanlardaki uzmanların görüşlerine göre ihmal ve istismarın nedenleri saptanmıştır. Buna göre eğitim eksikliği %71.6, maddi olanaksızlıklar %71.6, kişisel özellikler %49.1, kültürel değerler %40, sağlık ve hizmet alanındaki yetersizlikler %7.5, toplumsal değişim/dönüşümler %5.8, kanundaki eksiklikler %5 ve kanundaki aksaklıklar %5 şeklinde sıralanmaktadır (Akt., Tekin, 2018).

İstismarı gerçekleştiren failler incelendiğinde cinsel istismar haricindeki istismar türlerinde %77 ile aile, %11 ile akrabalar, %5 ile bakımı üstlenmeyen diğerleri, %2 ile bakım veren diğerleri gelmektedir (Akt., Kara ve ark., 2004).

Cankur, Kırımsoy, Şekercioğlu, Özkol, Yıldırım, Erdoğan, Sav, Dülger ve Tekeoğlu (2012)'nin yaptığı çalışmada yüz yüze görüşme tekniğiyle 440 altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrencisine ulaşılmıştır. Öğrencilerin %73,4'ünün en az bir kere ev içi şiddete maruz kaldığı öğrenilmiştir (Cankur ve ark. , 2012). Yılmaz-Irmak'ın (2008) 12-17 yaş arası çocuklar ile yapmış olduğu çalışmada 477 katılımcıdan yaşamında en azından bir kez en sıklıkla %60'ının duygusal istismar, %48 fiziksel istismar, %17 ihmal ve %8'i cinsel istismara maruz kaldığı, %55'inin ise aile içi şiddete tanık olduğu öğrenilmiştir (Yılmaz-Irmak, 2008). Yanık ve Özmen'in (2002) çalışmasında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Polikliniği'ne ilk kez başvuran 150 kadın hastanın %24.7'si duygusal ihmal, %22'si cinsel istismar, %18.7'si duygusal

istismar, %15.3'ü fiziksel istismar, %17.3'ü fiziksel ihmal bildirirken en az bir travma bildirenlerin oranı %43.2 olarak tespit edilmiştir (Yanık ve Özmen, 2002).

Çocukluk çağı ruhsal travmaları bireylerin umut duygusuna, kişinin kendine olan güvenine ve özsaygısına zarar vermekte (Güneri-Yöyen, 2017) ve sonuçta depresyona kapı aralamaktadır (Helvacı Çelik ve Hoccoğlu, 2018). Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile psikiyatrik belirtiler ve şiddetleri arasında olumlu bir ilişkinin varlığı düşünülmektedir (Gündüz, Yaşar, Gündoğmuş, Savran ve Konuk, 2018). Ruh sağlığı bozuklukları ile çocukluk çağında istismar yaşantısı olma, anksiyete, kendine zarar verici davranışlar, depresyon arasında anlamlı bir ilişki vardır (Akt., Örsel ve ark., 2011). Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile alkol/madde kullanımı bozuklukları, disosiyatif belirtiler, anksiyete arasında ilişki bulunmaktadır (Akt., Gürgen, 2017). Ayrıca başka bir çalışmada alkol bağımlısı olan kadınların %58.6'sında, alkol bağımlısı olan erkeklerin %30.4'ünde çocukluk çağında yaşanmış bir travmaya rastlanmıştır (Akt., Gürgen, 2017).

Çocukluk çağı ruhsal travmaları kişinin psikolojik dayanıklılık düzeyini doğrudan etkileyebilmektedir (Akt., Tekin, 2018). Walter'a göre (2016) ihmal ve istismar yaşantısı duyuşsal, bilişsel ve davranışsal biçimde beyin gelişimini olumsuz anlamda etkilemektedir (Çacı, 2018). Çocukluk çağında travmaya maruz kalan bireylerin yaşamlarının devamında evlilik ilişkilerinde doyum oranları düşmekte, ailelerinin parçalanma olasılığı yükselmekte/boşanmalar artmaktadır. Öte yandan bireyler terk edilme endişeleri taşımakta, duygularını ifade etmekte zorlanmakta ve güven problemi yaşamaktadırlar (Akt., Yunus-Tozan, 2019).

Yabancılaşma, eylemlilik ve çocukluk çağı ruhsal travmalarını inceleyen ve ulaşılabilen alan yazın aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Genel olarak bakıldığında yabancılaşma birçok bilim ve kuramcı tarafından açıklanmıştır. Fakat üzerinde uzlaşılan bir tanımı yoktur. Yabancılaşmış bir birey kendi yaşamında aktör olmadığını düşünür. Yaptıklarının anlamını, yaratıcılığını yitirdiğini ve yaşamı üzerindeki kontrolü kaybettiğini hisseder. Toplumdan, topluma ait olandan uzaklaşır, eylemlerinden haz alamaz.

Yabancılaşma araştırmaları edebiyat, sosyoloji, felsefe, psikoloji, eğitim gibi alanlarda yapılmıştır. Yabancılaşma araştırmaları bu alanlarda özel ya da devlet

kurumlarında ya da bu çalışmaların yapılması için ölçek geliştirme çalışmaları şeklinde ilerlemiştir. Eğitim bağlamında bakıldığında yabancılaşma kurumsal anlamda okul temelli ve katılımcı bakımından öğretmen, idareci, akademisyen, öğrenci üzerinden yapılmıştır. Yabancılaşma ile ilgili araştırmalarda demografik değişkenler bakımından düşünöldüğünde yaş bakımından ilerleyen yaş gruplarının, cinsiyet bakımından erkeklerin, düşük eğitim seviyesinin, sosyoekonomik düzeyi düşük sayılanların yabancılaşma düzeylerinin yüksek olduğu bilinmektedir. Yabancılaşma (işe) ile özyeterlilik inançları arasında negatif yönlü, yabancılaşma ile suç işleme ve tükenmişlik arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Okul temelli yabancılaşma çalışmalarında okul yönetiminin sert tavırları, rutin işlerin olması, aidiyet eksikliği, müfredatın varlığı, yapılan işlerin değersiz görölməsi, evrak işlerinin yoğunluğunun bireylerin yabancılaşma düzeyini artırdığı söylenebilir. Öğrenci açısından bakıldığında üniversite öğrencilerinin yabancılaşma düzeyleri ile yalnızlık, iş bulamama endişesi gibi durumların ilişkili olduğu; öğrencilerin sosyal medyada paylaşım ihtiyaçlarının artmasının, sosyal medya üzerinde takma ad kullanmanın ve sosyal medyada harcanan ortalama sürenin artmasının yabancılaşmayı artırdığı bulunmuştur.

Eylemlilik kavramı da uzun yıllar araştırılmıştır. Benlik, yaratıcılık, irade, niyetlilik gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Eylemlilik, en kısa şekilde kendi başına davranabilme olarak açıklanabilir.

Eylemlilikle ilgili yapılan araştırmalarda şu bulgulara ulaşılmıştır: Eylemlilik uzun süreli kimlik kazanımını yordamaktadır. Üniversite öğrencilerinin giderlerinin kendileri tarafından karşılanması ve kendilik algıları yetişkinliğe sağlıklı geçiş açısından avantaj sağlamaktadır. Eylemlilik kimlik biçimlenmesini yordamaktadır. Eylemlilikle keşif/esnek bağlanma arasında pozitif, kaçınma ile negatif ilişki ve ipotek/uyma arasında ilişki olmadığı sonucuna varmışlar. Ana-babaya bağlanma ile eylemliliğin kimlik biçimlenmesinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Askıya alınmış ve dağınık kimlik statülerindeki bireylerin en düşük, başarılı kimlik statüsündeki bireylerin ise en yüksek düzeyde eylemliliğe sahip olduğu görölmüştür. Eylemlilik ile yetişkinliğe erişme konusunda kendini tanımlama, eğitim durumu, cinsiyet, algılanan kimlik tanımlaması, çalışma durumu ve öz-tanımlama arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Eylemlilikle sağlıklı kimlik gelişimi ve dolayısıyla

yaşam doyumu arasında ilişki vardır. Eylemlilik ile kendini sabotaj arasında negatif yönlü bir ilişkiye rastlanmıştır.

Çocukluk çağı ruhsal travmalarının varlığından bahsetmek için bireyin travmayı 18 yaşından önce yaşaması gereklidir. Bu travmalar cinsel, fiziksel, duygusal istismar, ihmal, ebeveyn kaybı, terki ya da ebeveynden ayrılma, çeşitli afetlere tanık olma, göç, şiddete maruz kalma, kazalar gibi zorlu yaşam olaylarına tanık olmayı içerir.

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile ilgili ilk kez hırpalanmış çocuk terimi kullanılmıştır. Sonrasında çocuk istismarı kullanılmaya başlanmıştır. Dövülmüş bebek sendromu terimi kullanılsa da TSSB belirtileri ile ilgili çalışmalar okul otobüsü kaçırma olayının ardından önem kazanmaya başlamıştır. Çocuk istismarının depresyon, anksiyete bozuklukları, disosiyatif bozukluklar, cinsel işlev bozuklukları, maddeyi kötüye kullanım gibi ruhsal problemlerle ilişkili olduğu, fiziksel ve duygusal istismarın benlik saygısını düşürdüğü bilinmektedir. İhmal ve istismarın nedenleri eğitim eksikliği, maddi olanaksızlıklar, kişisel özellikler, kültürel değerler, sağlık ve hizmet alanındaki yetersizlikler, toplumsal değişim/dönüşümler, kanundaki eksiklikler ve kanundaki aksaklıklar şeklinde sıralanmıştır. İstismarı gerçekleştiren failler incelendiğinde cinsel istismar dışında aile, akrabalar, bakımı üstlenmeyen diğerleri ile bakım veren diğerleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde en az bir kez ev içi şiddete, sıklıkla duygusal, fiziksel istismara ve ihmale uğradıkları bilinmektedir. Çocukluk çağı ruhsal travmaları bireylerin umut duygusuna, kendine olan güvenlerine, psikolojik dayanıklılık düzeylerine ve beyin gelişimlerine zarar vermektedir. Ayrıca ruhsal problemlerle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile alkol/madde kullanımı bozuklukları, disosiyatif belirtiler, anksiyete değişkenleri arasında ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma grubunu oluşturan bireylere ait demografik özellikler, veri toplama araçları ve araştırmanın yürütülme aşamaları açıklanmıştır. Araştırmanın yürütülme aşamalarına ilişkin bilgilere işlem kısmında yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, var olan durumu sorgulayan betimsel bir araştırmadır. Veriler, tek seferde farklı yaşlardaki bireylerden elde edilmiştir ve kesitsel araştırma deseni kullanılmıştır.

Araştırmada Türkiye’de yetişkinliğe geçiş dönemindeki (18-25 yaş) bireylerin çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemliliklerinin yabancılaşmaları üzerine etkisinin incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu tarama modelinde incelenen değişkenler ayrı ayrı betimlenir. İlişkisel tarama modelinde, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin varlığı ya da derecesi belirlenmek amaçlanır (Kuzu, 2013, s. 26).

Araştırma çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemlilik değişkenlerinin yabancılaşmayı yordama güçlerinin araştırıldığı nedensel karşılaştırmalı bir araştırmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni yabancılaşma düzeyidir. Bağımsız değişkenleri ise çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemlilik düzeyleridir. Araştırmada, ilgili değişkenlerin yabancılaşma düzeyi üzerine olan etkilerinin gösterildiği bir Yapısal eşitlik modeli geliştirilip bu model test edilmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye’deki 18-25 yaş arası yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireyler, örneklemini ise Kırıkkale ve Nevşehir illerindeki 18-25 yaş arası yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireyler oluşturmaktadır. Ölçme araçlarının uygulanacağı bireyler, “18-25 yaş arası yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireyler olmak” üzere amaçlı (purposive) örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Bu örneklem araştırmacının probleminin çözümüne ulaştıracağını düşündüğü kişilerden oluşur ve evrenin bir ya da birden fazla alt kesimi amaçlı olarak seçilir (Kabakçı-Yurdakul, 2013, s. 84). Bu araştırmada, araştırma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme

çeşitlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi benimsenmiştir. Katılımcı grubu da bu bağlamda 18-25 yaş arasındaki yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireyler olmak durumu dikkate alınarak seçilmiş ve ölçme araçları bu bireylere uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçları 566 katılımcıya uygulanmıştır. Araştırmada katılımcılar genellikle pratik sebeplerden ötürü (aynı anda daha fazla veri toplama, örnekleme en uygun kitle olma gibi) üniversite öğrenimi gören ve lisans mezunu bireylerden seçilmiştir. Veriler toplanırken katılımcılarda gönüllülük ilkesi esas alınmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin çeşitli özelliklerine göre dağılımları aşağıdaki Tablo 3.1. Tablo 3.2. Tablo 3.3. Tablo 3.4 ve Tablo 3.5'te açıklamalarda sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	269	47,5
Kadın	297	52,5

Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi, katılımcıların 269'u erkek (%47,5) ve 297'si kadın (%52,5) olmak üzere araştırma grubunu toplam 566 birey oluşturmaktadır.

Tablo 3.2. Araştırma Grubunun Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	N	%
18-21	313	55,3
21-25	253	44,7

Tablo 3.2.’de görüldüğü gibi, araştırma grubunda yer alan bireylerden 313’ü “18-21” (%55,3) ve 253’ü “21-25” (%44,7) yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 3.3. Araştırma Grubunun Sosyoekonomik Düzeye Göre Dağılımı

Sosyoekonomik Düzey	N	%
Düşük	47	8,3
Orta	364	64,3
İyi	155	27,4

Katılımcıların sosyoekonomik düzeylerine bakıldığında 47’sinin “Düşük” (%8,3), 364’ünün “Orta” (%64,3), 155’inin “İyi” (%27,4) olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4. Araştırma Grubunun Eğitim (Akademik) Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	N	%
Üniversite öğrencisi	416	73,5
Üniversite mezunu	150	26,5

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında 416'sının "Üniversite öğrencisi" (%73,5) ve 150'sinin "Üniversite mezunu" (%26,5) olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Araştırma Grubunun Yetişkinliğe Geçiş Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı

Yetişkinliğe Geçiş Konusundaki Görüş	N	%
Katılıyorum	437	77,2
Kararsızım	101	17,8
Katılmıyorum	28	4,9

Katılımcıların yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlerine bakıldığında 28'ininyetişkinliğe geçiş yapamadığını düşündüğü (%4,9), 101'inin ise bu konuda kararsız kaldığı (%17,8), 437'sinin yetişkinliğe geçiş yapabildiğini düşündüğü (%77,2) görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanabilmesi için Kişisel Bilgi Formu, Dean'ın Yabancılaşma Ölçeği, Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerin uygulanması için gerekli izinler alınmıştır.

Ölçeklerin güvenirlik, geçerlik, puanlamasına ilişkin psikometrik özellikleri aşağıda açıklanmaktadır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, eğitim (akademik) düzeyi ve yetişkinliğe geçip geçmediklerine dair fikirlerini içeren bilgilerin toplanabilmesi için çalışma için hazırlanmış olan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır (Bkz. Ek-1).

3.3.2. Dean'ın Yabancılaşma Ölçeği

Yabancılaşmayla ilgili verilerin toplanması için Dean (1961) tarafından geliştirilen ve Güğercin ve Aksay (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Dean'ın Yabancılaşma Ölçeği kullanılmıştır (bkz. Ek-2).

Dean (1961) tarafından geliştirilen ölçek toplam 24 ifadeden oluşmaktadır. Orijinal ölçek güçsüzlük, sosyal izolasyon ve kuralsızlık olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Güçsüzlük ve sosyal izolasyon boyutunun her birinin altında 9 ifade yer almaktadır. Kuralsızlık boyutu ise 5 ifadeden oluşmaktadır. Ölçek likert tipinde hazırlanmış, her bir ifade için derecelendirmeler 'Hiç katılmıyorum'dan 'Tamamen Katılıyorum'a doğru sıralanan şekilde beş aralıkta sunulmuştur. Ölçekte 5 adet ters kodlu ifade yer almaktadır. Bu maddeler 1, 2, 3, 4 ve 6. ifadelerdir. Katılımcıların yabancılaşma puanlarının artması ölçeğe verdikleri olumlu yanıtların artmasına bağlıdır (Güğercin ve Aksay, 2017).

Ölçeğin uyarlama çalışmasında geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmasında yapılan açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre sosyal izolasyon boyutu altında 9, güçsüzlük boyutu altında 6 ve kuralsızlık boyutu altında ise 5 ifade bulunmaktadır. Maddelerin faktör yük değerleri .61 ile .91 arasında değişmektedir. Üç boyutun birlikte açıkladığı varyans ise %55 seviyesindedir. Ölçeğin güvenirlik analizi için iç tutarlılık analizine bakılarak Cronbach Alfa değeri .88 ile yüksek seviyede bulunmuştur. Düzeltilmiş madde toplam puan korelasyonlarının .30 ile .60 arasında değiştiği görülmüştür. Doğrulamalı faktör analizi bulgularına göre ölçeğin üç boyutlu yapısının iyilik uyum indeksi değerleri χ^2/sd oranı 1.72, CFI değeri .94, RMSEA değeri .06, SRMR değeri .06 ve TLI değeri .093 olarak bulunmuştur. Bu değerlere bakılarak üç boyutlu modelin uyumlu olduğu söylenebilir (Güğercin ve Aksay, 2017). Buradan hareketle ölçeğin yabancılaşma düzeyini geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçtüğü söylenebilir. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.75 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği

Eylemlilik ile ilgili verilerin toplanması için Cote (1997) tarafından geliştirilen ve Atak, Kapçı ve Çok (2013a) tarafından uyarlama çalışması yapılan Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği (ÇEKÖ) kullanılmıştır (bkz. Ek-3).

Ölçek, özsaygı (1, 2, 3 numaralı maddeler), yaşam amacı (4, 5, 6,7 numaralı maddeler), iç denetim odağı (8, 9, 10, 11 numaralı maddeler) ve özyeterlik (12, 13, 14, 15 numaralı maddeler) olmak üzere dört alt boyuttan meydana gelmektedir. Her bir madde 1(Tamamen yanlış) ile 5(Tamamen doğru) arası puanlanmaktadır ve ters madde bulunmamaktadır (Atak ve ark. 2013a). Ölçekten en düşük alınabilecek puan 15, elde edilebilecek en yüksek puan ise 75'tir. Ölçek puanlanırken toplam puan dikkate alınmakta katılımcıların eylemli kişiliğe sahip olmaları ise ölçekten yüksek puan almaya bağlıdır.

Ölçeğin tümü için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.81 iken yaşam amaçları boyutu için 0.72, özsaygı boyutu için 0.76, iç denetim odağı boyutu için 0.74, özyeterlilik boyutu için 0.73 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısının bulunması 46 kişinin katılımı ile hesaplanmıştır ve ölçeğin tamamı için .87 olarak bulunmuştur. Buna göre yaşam amaçları boyutu için .88, özsaygı boyutu için .86, iç denetim odağı boyutu için .92, özyeterlilik boyutu için .83 olarak bulunmuştur . Ayrıca yapılan madde analizi sonuçlarına göre düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının 0.31 ile 0.53 arasında, madde atıldığında Cronbach alfa değerlerinin ise 0.79 ile 0.82 arasında değiştiği bulunmuştur . Ölçeğin geçerlik çalışmaları için yapılan açımlayıcı faktör analizinden sonra dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve toplam varyansın %57.43'nü açıkladığı görülmüştür. Faktörlere yüklenen maddelerin yük değerleri .42 ile .82 arasında değişmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi bulgularına göre ölçeğin dört boyutlu yapısının iyilik uyum indeksi değerleri χ^2/sd oranı 3.11, GFI değeri .94, AGFI değeri .92, CFI değeri .93, RMSEA değeri .05, RMR değeri .06, NFI değeri .91 ve NNFI değeri .92 olarak bulunmuştur. Bu değerlere bakılarak dört boyutlu modelin kabul edilebilir olduğu söylenebilir. Ayrıca dört boyutlu yapının üst bir yapı olan eylemlilikle ne düzeyde uyum sağladığını görmek amacıyla ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. (χ^2/sd =3.87, GFI=0.99, AGFI =0.95, CFI =0.98, NFI=0.97, NNFI=0.93, RMR=0.02, RMSEA=0.03) Analiz sonucuna göre özsaygı, yaşam amacı, iç denetim odağı ve özyeterlik bileşimi eylemli kişiliği oluşturmaktadır (Atak ve ark., 2013a).

Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.81 olarak bulunmuştur.

3.3.4. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği

Çocukluk çağı ruhsal travmalarıyla ilgili verilerin toplanması için Bernstein ve ark. (1994) tarafından geliştirilen ve Şar, Öztürk ve İkikardeş (2012) tarafından uyarlama çalışması yapılan Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği kullanılmıştır (bkz. Ek-4).

Orijinal ölçek Bernstein ve ark. (1994) tarafından 70 madde olarak geliştirilmiştir. Son hali 28 madde olarak kısaltılmıştır.

Uyarlama çalışması ise Şar, Öztürk ve İkikardeş (2012) tarafından yapılmıştır. Çalışmanın birinci yazarı 28 maddelik ölçeğin Türkçe çeviri işlemini gerçekleştirmiştir.

Ölçek, 5'li likert tipindedir. Yanıt seçenekleri (1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) zaman zaman, (4) sıklıkla, (5) çok sık şeklindedir. Çocukluk çağında duygusal, fiziksel ve cinsel kötüye kullanım ile fiziksel ve duygusal ihmali içeren maddeler bulunmaktadır. Ayrıca aldatıcı özellikte olan, üç tane minimizasyon maddesi de bulunmaktadır. Bu maddeler, değerlendirmenin daha doğru sonuç vermesi amacıyla eklenmiştir. Duygusal kötüye kullanım alt ölçeği 12-60, fiziksel kötüye kullanım alt ölçeği 7-35, cinsel kötüye kullanım alt ölçeği 7-35, duygusal ihmal alt ölçeği 16-80 ve fiziksel ihmal alt ölçeği 8-40 arasında puan alır. Ayrıca ölçeğe ait toplam puan da hesaplanabilmekte ve bu puan 54-270 arasında olabilmektedir. Her travma tipi ile ilişkili faktörler için Cronbach alfa, yüksek iç tutarlılık gösterecek şekilde 0.79-0.94 arası değişmektedir (Lundgren ve ark., 2002; Akt., Şahin-Demirkapı, 2013).

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği puanlarının hesaplanmasında önce olumlu ifadelerden (madde 2, 5, 7, 13, 19, 26, 28) elde edilen puanlar ters çevrilir (örneğin, 1 puan 5 puana, 2 puan 4 puana döndürülür). Beş alt puanın toplamı Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği toplam puanını verir. Alt puanlar 5-25, toplam puan 25-125 arasındadır. Olumlu ifade olmasına karşın minimizasyonla ilgili (madde 10, 16 ve 22) maddelerin puanlarını ters çevirmeye gerek yoktur. Çünkü bu üç madde sadece travmanın inkârını ölçmekte ve toplam puanı etkilememektedir. Minimizasyon puanını hesaplamak için bu üç maddenin her birinden alınan sadece 5 puan (en yüksek) cevapları hesaba katılır ve bunların hepsi 1 puan olarak sayılır.

Bunların toplanması ile 0-3 puan arasında bir minimizasyon puanı elde edilir. Duygusal (emosyonel) istismar 3, 8, 14, 18, 25 numaralı maddelerle, fiziksel istismar 9, 11, 12, 15, 17 numaralı maddelerle, fiziksel ihmal 1, 2, 4, 6, 26 numaralı maddelerle, duygusal (emosyonel) ihmal 5, 7, 13, 19, 28 numaralı maddelerle, cinsel istismar 20, 21, 23, 24, 27 numaralı maddelerle değerlendirilmektedir (Şar ve ark., 2012).

Ölçeğin iç tutarlılığını gösteren Cronbach alfa değeri 123 kişinin katılımıyla 0.93 olarak bulunurken, Guttman yarım test katsayısı ise 0.97 şeklinde elde edilmiştir. Madde toplam puan korelasyonlarının madde 4 ($r=.17$) dışında .30'un üzerinde ve çoğu .50'nin üzerinde bulunmuştur.

Yapılan test tekrar test korelasyon katsayısı 48 kişinin katılımıyla 0.90 olarak bulunmuştur. Alt puanlar için korelasyon katsayıları ise şöyle bulunmuştur: Duygusal istismar ($r=.90$ $p=.001$), duygusal ihmal ($r=.85$ $p<.001$), fiziksel istismar ($r=.90$ $p<.001$), cinsel istismar ($r=.73$ $p<.001$), fiziksel ihmal ($r=.77$ $p<.001$), minimizasyon ($r=.71$ $p<.001$).

Ölçeğin yapısal geçerliliğine ilişkin açıklayıcı faktör analizinde ölçeğin özgün biçimiyle uyumlu olarak beş faktör incelenmiştir. Bu beş faktörün toplam varyansın %72.5 oranında açıkladığı bulunmuştur (Şar ve ark., 2012). Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.80 olarak bulunmuştur.

3.4. İşlem

Verilerin toplanması için kullanılması planlanan Kişisel Bilgi Formu, Dean'ın Yabancılaşma Ölçeği, Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği uygulanması için Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır. Ölçekler, Mayıs 2019-Aralık 2019 tarihleri arasında Kırıkkale ve Nevşehir illerindeki 18-25 yaş aralığındaki toplam 566 bireye, yüz yüze ve online olarak uygulanmıştır.

Veriler üniversite öğrencisi olan katılımcılardan üniversitede dersin yürütücüsünün izni ve yardımı ile ders saatleri kapsamında toplanmıştır. Ayrıca pratik nedenlerden dolayı (daha hızlı veri toplanması, ekonomik olması, işaretlenmemiş madde ihtimalinin sıfır olması gibi) ölçek setinin online formu da hazırlanmış ve bazı veriler de bu yolla toplanmıştır.

Bireylere ölçekler uygulanmadan önce, yapılan araştırmanın amacı, kişisel bilgilerinin istenmeyeceği, araştırmaya dahil olmalarının gönüllülük esasına dayandığı ve verilen cevapların gizli tutulacağı bilgilendirmesi yapılmıştır. Ölçekler, araştırmaya katılmak için gönüllü olan bireylere uygulanmıştır. Katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiştir. Katılımcılara araştırma ile ilgili öncelikli olarak bilgi verildikten sonra, ölçeklerin uygulanmasına ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Bununla ilgili olarak öncelikle demografik bilgi formunda yer alan soruları eksiksiz bir şekilde doldurmaları istenmiştir. Devamında yer alan Dean'ın Yabancılaşma Ölçeği, Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği için ise kendilerine en uygun seçeneği işaretlemeleri yönünde hatırlatmada bulunulmuştur. Online olarak hazırlanan formda da bu açıklamalara yazılı olarak yer verilmiştir. Ölçeklerin katılımcılar tarafından cevaplandırılması ortalama 10-15 dakika sürmüştür. Araştırmaya yapmış oldukları gönüllü katkılardan dolayı katılımcılara teşekkür edilmiş ve ölçeklerin uygulanması sonlandırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 20.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) ve LISREL paket programları kullanılarak yapılmıştır. Yapılan her analizden sonra elde edilen sonuçlara ilişkin bulgular açıklanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin analizinde frekans ve yüzde dağılımı kullanılmıştır.

Bütün değişkenler için betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemliliğin yabancılaşma üzerine etkisinin olup olmadığını göstermek için Yapısal Eşitlik Modeli kullanılmıştır. Verilerin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmede ilişkisiz örneklem için t-Testi ve ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Varyans analizi sonrasında ortalamalar arasındaki farkların kaynağına Scheffe Testi ile bakılmıştır. Veriler analiz edilirken güven aralığı %95 olarak alınmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

İlk olarak betimsel istatistikler, ardından çocukluk çağı ruhsal travmalarını minimalimize etme bulguları, sonra bireyleşme türlerinin saptanmasına ilişkin bulgular sunulmuştur. Devamında yabancılaştırmanın cinsiyet, bireyleşme türleri, yetişkinliğe geçiş durumu ve travmayı minimalimize etme durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve son olarak yapısal modele ilişkin bulgular sunulmuştur. Yapısal modele ilişkin bulgular sunulurken, öncelikle yapısal modele ilişkin sayıtların incelenmesine değinilmiştir. Daha sonra değişkenler arasındaki korelasyonlar ile model analizine ilişkin bulgular sunulmuştur.

4. 1. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Bu bölümde çalışmanın amaçları doğrultusunda belirlenen hipotezlerin sınanmasına ilişkin yapılan analizlere ve analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak grubun genelinde araştırmanın değişkenlerine ilişkin bulguların betimsel istatistikleri sunulmaktadır. Sonuçlar aşağıda Tablo 4.1.'de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Değişkenler	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	SS
Duygusal İstismar	5,00	25,00	6,84	2,68
Fiziksel İstismar	5,00	25,00	5,64	2,21
Fiziksel İhmal	5,00	26,00	7,24	2,83
Duygusal İhmal	5,00	59,00	9,37	4,41
Cinsel İstismar	5,00	25,00	5,64	2,19
Çocukluk Çağı Ruhsal Travması	25,00	125,00	34,72	10,81
Özsaygı	3,00	51,00	10,72	2,75
Yaşam Amacı	4,00	20,00	13,90	3,53
İç denetim Odağı	4,00	20,00	12,81	2,93
Özyeterlilik	4,00	20,00	13,98	3,26
Eylemlilik	15,00	100,00	51,42	9,01
Sosyal Yalıtılmışlık	14,00	45,00	27,52	4,86
Güçsüzlük	6,00	30,00	22,04	4,20
Kuralsızlık	5,00	25,00	18,03	3,86
Yabancılaşma	31,00	92,00	67,57	9,77

Tablo 4.1.'de görüldüğü gibi, araştırma grubunda araştırmanın değişkenleri için ortalamalar incelenmiştir. Buna göre çocukluk çağı ruhsal travması ortalama puanı $\bar{X}=34,72$ (SS=10,81), eylemlilik ortalama puanı $\bar{X}=51,42$ (SS= 51,42) ve yabancılaşma ortalama puanı $\bar{X}=67,57$ (SS=9,77) değerlerine ulaşılmıştır.

4. 2. Travmayı inkar etme durumuna ait bulgular

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeğinde 10. madde “Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.”, 16. madde “Çocukluğum mükemmeldi.” ve 22. madde “Benim ailem dünyanın en iyisiydi.” travmanın inkarını ölçmekte kullanılan minimizasyon puanını hesaplamaya yarayan ve toplam puanı etkilemeyen maddelerdir. Her madde 1 puan değerinde olup 0-3 arasında minimizasyon puanı elde edilir. Katılımcıların travmayı inkar etme durumuna göre dağılımları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.2. Araştırma Grubunun Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeğinden Aldıkları Minimizasyon Puanına Göre Dağılımları

Minimizasyon Puanı	N	%
0	244	43,1
1	249	44,0
2	73	12,9
Toplam	566	100,0

Tablo 4.2.'de da görüldüğü gibi 73 katılımcı(%13) 0-3 arasında hesaplanan minimizasyon puanlarından 2 almışlardır. Dolayısıyla bu grup en yüksek minimizasyon puanına sahip var olan travmalarını inkar eden gruptur.

4.2.1. Yüksek Minimizasyon Puanına Sahip Grubun Cinsiyete Göre Dağılımları

Araştırma grubunda yüksek minimizasyon puanına sahip grubun cinsiyete göre dağılımları Tablo 4.3.'te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Yüksek Minimizasyon Puanına Sahip Grubun Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	45	61,6
Erkek	28	38,4

Tablo 4.3.'te de görüldüğü gibi 73 katılımcıdan 45'i kadın (61,6), 28'i erkekten (%38,4) oluşmaktadır.

4. 3. Bireyleşme Türlerine İlişkin Bulgular

Bireyleşme türlerini belirlemek için, Cote (2002) ve Schwartz, Cote ve Arnett'in (2005) önerdiği gibi Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği puanları üzerinde Ward'ın hiyerarşik küme analizi yöntemi kullanılmıştır ve toplamda altı döndürme (iteration) yapılmıştır.

Yüksek eylemlilik gelişimsel bireyleşmeyi, düşük eylemlilik ise varsayılan bireyleşmeyi temsil etmektedir (Cote, 2002). Analiz sonucunda iki küme oluşmuştur ve 1 numaralı kümenin “gelişimsel bireyleşmeyi”, 2 numaralı kümenin ise “varsayılan bireyleşmeyi” temsil ettiği kabul edilmiştir. Küme analizi sonuçlarına ilişkin ortalama puan ve standart sapmaları içeren Tablo 4.4.aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4. Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği Puanları Üzerinde Yapılan Ward'ın Hiyerarşik Küme Analizi Sonuçları

Küme	N	%	$\bar{X}$	Ss
Gelişimsel Bireyleşme	253	44,7	59,07	5,29
Varsayılan Bireyleşme	313	55,3	45,23	6,21
Toplam	566	100	51,42	9,01

Tablo 4.4.'te de görüldüğü gibi, küme analizi sonucunda iki küme oluşmuştur. Bunlardan biri gelişimsel bireyleşmeyi, diğeri ise varsayılan bireyleşmeyi temsil etmektedirler. Grupta yer alan 253 kişi (% 44,7) gelişimsel bireyleşme, 313 kişi (% 55,3) ise varsayılan bireyleşme grubundadır. Gelişimsel bireyleşen katılımcıların Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği'nden aldıkları ortalama puan 59,07 (SS=5,29) iken, varsayılan bireyleşme grubunun ölçekten aldıkları ortalama puan 45,23 (SS=6,21) olarak bulunmuştur. Bir sonraki adımda, bireyleşme türlerinin çeşitli değişkenlere göre dağılımı incelenmiştir.

4. 3. 1. Bireyleşme türlerinin dağılımına ilişkin bulgular. Bireyleşme türlerinin dağılımına bakıldığında, 18-21 yaş grubundaki bireylerden 147 kişi (% 47) gelişimsel bireyleşme grubunda yer alırken, 166 kişi (% 53) varsayılan bireyleşme grubundadır. 22-25 yaş grubundaki bireylerden 106 kişi (% 41,9) gelişimsel bireyleşme grubunda yer alırken, 147 kişi (% 58,1) varsayılan bireyleşme grubundadır. Araştırmanın amaçları arasında olmamasına karşın bireyleşme türlerinin yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ki-kare yöntemi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda bireyleşme türlerinin yaşa göre farklılaşmadığı bulunmuştur (

$\chi^2_2 = 1,454$, $p > .05$). Analiz sonucunda bireyleşme türlerinin yaşa göre dağılımları Tablo 4.5.'te sunulmuştur.

Bireyleşme türlerinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, erkeklerin 123'ü (% 48,6) gelişimsel bireyleşme grubunda yer almaktadır. Yine erkeklerin 146'sı (% 46,6) varsayılan bireyleşme grubunda yer almaktadır. Kadınların, 130'u (% 51,4) gelişimsel bireyleşme grubunda yer alırken yine 167'si (% 53,4) varsayılan bireyleşme grubunda yer almaktadır. Bu bulguya genel olarak bakıldığında katılımcıların hem kadınlarda hem erkeklerde çoğunluğunun varsayılan bireyleşme grubunda yer aldığı söylenebilir. Araştırmanın amaçları arasında olmamasına karşın, bireyleşme türlerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ki-kare yöntemi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda bireyleşme türlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur ($\chi^2_1 = 0,218$, $p > .05$). Analiz sonucunda bireyleşme türlerinin cinsiyete göre dağılımları Tablo 4.5.'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Bireyleşme Türlerinin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Değişken	Bireyleşme Türü			
		18-21 (%)	22-25 (%)	Toplam (%)
Yaş	Gelişimsel	147(47,0)	106 (41,9)	253 (100)
	Varsayılan	166 (53,0)	147 (58,1)	313 (100)
Cinsiyet		Erkek	Kadın	
	Gelişimsel	123 (48,6)	130 (51,4)	253 (100)
	Varsayılan	146 (46,6)	167 (53,4)	313 (100)
	Toplam	337 (48,1)	363 (51,9)	566(100)

4.4. Yabancılaşmaya İlişkin Bulgular

Katılımcıların yabancılaşma puanlarının cinsiyete ve bireyleşme türlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.6’da sunulmaktadır.

Tablo 4. 6. Katılımcıların Yabancılaşma Puanlarının Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

Değişken	$\bar{X}$	SS	T	P
Cinsiyet	Erkek	67,10	9,55	
	Kadın	68,00	9,96	
Bireyleşme	Gelişimsel	66,20	9,81	
	Varsayılan	68,68	9,62	

*p < .05, **p < .01, ***p < .001

Bulgulara göre, yabancılaşma, bireyleşme türüne göre farklılaşmaktadır ($t_{(563)} = -3.014$, $p < .01$). Gelişimsel bireyleşme grubundaki katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puan ($\bar{X} = 66,20$), varsayılan bireyleşme grubundaki bireylerin ölçekten aldıkları ortalama puandan ($\bar{X} = 68,68$) anlamlı bir biçimde daha düşük bulunmuştur. Bu bulgu, gelişimsel bireyleşmenin tercihin yani seçenekleri araştırarak, inceleyerek, daha sonra kendine uygun olanı seçmenin, yabancılaşmayı azalttığı şeklinde yorumlanabilir.

Analiz sonuçlarına göre, yabancılaşma, cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır ($t_{(698)} = -1.088$, $p > .05$). Bu bulgu, yetişkinliğe geçişte cinsiyetin yabancılaşma üzerinde bir etkisi olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların yabancılaşma puanlarının travmayı inkar etme durumlarına göre oluşturulan gruplar açısından betimsel istatistikleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.7. Yabancılaşma puanlarının travmayı inkar etme durumlarına göre oluşturulan gruplar açısından betimsel istatistikler

Minimizasyon Puanı	N	$\bar{X}$	SS
0	243	68,51	9,11
1	249	66,76	9,95
2	73	67,25	11,10
Toplam	565	67,57	9,77

Tablo 4.7. incelendiğinde analiz sonuçları katılımcıların travmayı inkar etme durumlarına göre yabancılaşmalarının en yüksek olduğu grup “0” ($\bar{X} = 68, 51$; $SS = 9,11$), en düşük olduğu grup ise “1” ($\bar{X} = 66, 76$; $SS = 9,95$) şeklinde görülmektedir.

Katılımcıların yabancılaşma puanlarının travmayı inkar etme durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü anova ile incelenmiş sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.8. Yabancılaşma puanlarının travmayı inkar etme durumlarına göre ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P
Gruplar arası	387,86	2	193,93	2,04	,131
Gruplar içi	53478,34	562	95,16		
Toplam	53866,20	564			

Tablo 4.8. incelendiğinde; analiz sonuçları katılımcıların yabancılaşmalarının travmayı inkar etme durumlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir. ($F(2, 562) = 2,04, p > .05$). Başka bir ifade ile travmayı inkar etme düzeyi yabancılaşma puanlarını farklılaştırmamaktadır.

Katılımcıların yabancılaşma puanlarının yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlere göre oluşturulan gruplar açısından betimsel istatistikleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.9. Yabancılaşma puanlarının yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlere göre oluşturulan gruplar açısından betimsel istatistikler

Yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşler	N	$\bar{X}$	SS
Evet	437	66,45	9,80
Kararsızım	100	71,58	8,49
Hayır	28	70,79	9,37
Toplam	565	67,57	9,77

Tablo 4.9. incelendiğinde analiz sonuçları katılımcıların yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlerine göre yabancılaşmalarının en yüksek olduğu grup “Kararsızım” şeklinde ifade eden ($\bar{X} = 71, 58$; $SS = 8,49$), en düşük olan grup ise “Evet” ile yetişkinliğe geçtiğini düşünen ($\bar{X} = 66, 45$; $SS = 9,80$) grup olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yabancılaşma puanlarının yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü anova ile incelenmiş sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.10. Yabancılaşma puanlarının yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlere göre ANOVA sonuçları

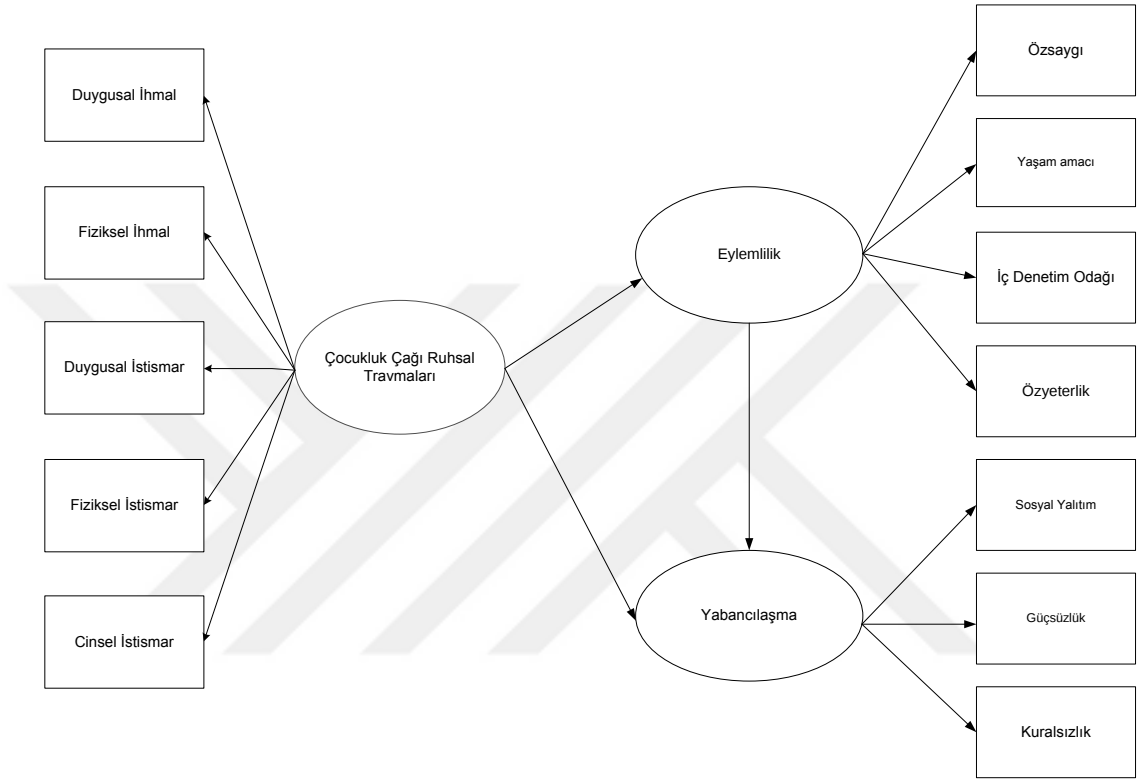
Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P
Gruplar arası	2444,94	2	1222,47	13,36	,000
Gruplar içi	51421,27	562	91,50		
Toplam	53866,20	564			

Tablo 4.10. incelendiğinde; analiz sonuçları katılımcıların yabancılaşma puanlarının yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı göstermektedir. ($F(2, 562) = 13,36, p < .01$). Başka bir ifadeyle, katılımcıların yabancılaşma puanları, yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre “Evet” ($\bar{X} = 66.45; SS = 9.80$) ile “Kararsızım” ($\bar{X} = 71.58; SS = 8.49$) grupları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. “Kararsızım” diyen katılımcıların “evet” diyenlere göre yabancılaşma ölçeğinden anlamlı bir biçimde daha yüksek puan almıştır.

4.5. Model Analizi

Yapısal model analizi yapılırken, ilk aşamada ilgili kuramsal açıklamalar ve yapılan çalışmalar dikkate alınarak hipotez model kurulmaktadır. Ölçme modelinden sonra, yapısal model analizi yapılmaktadır. Bu nedenle, bulguların sunumunda hipotezleri tek tek ele almak yerine, öncelikle hipotez (önerilen) modele ilişkin açıklamalar sunulmuş ve model istatistiksel olarak test edilmiştir. Bu aşamadan sonra, önerilen modelde modifikasyon indeksleri hakkında bilgi verilmiş ve modelin son hali sunulmuştur. Daha sonra, kabul edilen modele ilişkin parametre değerleri verilmiş, son aşamada ise, desteklenen ve desteklenmeyen hipotezler hakkında bilgi

verilmiştir. Hipotez model ve gerekli açıklamalar aşağıda sunulmaktadır. Hipotez modele ilişkin endogen (bağımlı) değişken yabancılaşma, exogen (bağımsız) değişken ise çocukluk çağı ruhsal travmaları ve aracı (mediator) değişken ise eylemliliktir. Önerilen modelde tanımlanan ilişkiler Şekil 4.1.'de gösterilmektedir.

Şekil 4.1. Hipotez Kavramsal Model (2)

Bu aşamada ilk olarak kuramsal temel çerçevesinde oluşturulan modelde yer alan örtük ve gözlenen değişkenler arasındaki ilişkiler hipotez modeli ile test edilmiştir. YEM ile model istatistiksel olarak test edilmiş, doğrudan ve dolaylı ilişkilere ilişkin hipotezler sınanmıştır.

Şekil 4.1.'de de görüldüğü gibi, değişkenler arasındaki tek yönlü oklar öngörülen doğrudan etkileri ifade etmektedir. Hipotez modelde tanımlanan ilişkiler aşağıda açıklanmıştır.

- a. Çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemlilik üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır.

- b. Eylemliliğin yabancılaşma üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır.
- c. Çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerindeki pozitif etkisi anlamlıdır.

YEM analizi yapılmadan önce gerekli olan kayıp değerlerin kontrol edilmesi, tek değişkenli ve çok değişkenli uç değer analizleri, örneklem büyüklüğü, çoklu bağlantılılık problemi ve normallik incelemeleri yapılarak varsayımlar test edilmiştir. Ardından YEM için analizler yapılmıştır. İlgili adımlar kendi başlıkları altında verilmektedir.

4. 5.1. Model Tahmini

İlk olarak değişkenler arası korelasyonlar sunulmuştur.

Tablo 4.11.Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Değişkenler	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Fiziksel İhmal	Duygusal İhmal	Cinsel İstismar	Çocukluk Çağı Ruhsal Travması	Özsaygı	Yaşam Amacı	İç denetim Odağı	Özyeterlilik	Eylemlilik	Sosyal Yalıtılmışlık	Güçsüzlük	Kuralsızlık	Yabancılaşma
Duygusal İstismar	1	,60**	,52**	,49**	,48**	,80**	-,15**	-,27**	-,15**	-,21**	-,28**	,21**	,10*	,04	,16**
Fiziksel İstismar		1	,55**	,33**	,57**	,75**	-,09*	-,15**	-,12**	-,16**	-,18**	,06	-,05	-,04	-,01
Fiziksel İhmal			1	,43**	,42**	,77**	-,15**	-,16**	-,10*	-,11*	-,18**	,09*	-,09*	-,00	,01
Duygusal İhmal				1	,28**	,77**	-,25**	-,40**	-,22**	-,25**	-,40**	,28**	,13**	,06	,22**
Cinsel İstismar					1	,66**	-,10*	-,13**	-,15**	-,18**	-,19**	,04	,08	,00	,06
Çocukluk Çağı Ruhsal Travması						1	-,22**	-,33**	-,21**	-,25**	-,36**	,21**	,06	,02	,14**
Özsaygı							1	,44**	,29**	,31**	,68**	-,18**	-,01	,07	-,06
Yaşam Amacı								1	,38**	,38**	,79**	-,42**	-,13**	,00	-,26**
İç denetim Odağı									1	,36**	,69**	-,21**	-,01	,05	-,09*
Özyeterlilik										1	,72**	-,21**	-,01	,04	-,10*
Eylemlilik											1	-,36**	-,06	,05	-,19**
Sosyal Yalıtılmışlık												1	,36**	,20**	,73**
Güçsüzlük													1	,54**	,82**
Kuralsızlık														1	,72**
Yabancılaşma															1

**p<.01, *p<.05

Tablo 4.11.'de de görüldüğü gibi korelasyon analizine göre çocukluk çağı ruhsal travmaları ile eylemlilik arasında ($r = -.36$; $p < .01$) negatif yönde orta düzeyde ilişki vardır. Yine çocukluk çağı ruhsal travmaları ile yabancılaşma arasında ($r = .14$; $p < .01$) pozitif yönde düşük düzeyde ilişki vardır. Eylemlilik ve yabancılaşma arasında ($r = -.19$; $p < .01$) negatif yönde düşük düzeyde ilişki vardır.

İkinci olarak, YEM için varsayımlar test edilmiştir. Varsayımlar için ilk olarak veri seti kayıp değerler bakımından incelenmiştir. Kayıp oranı %5'in üzerinde 5 gözlem olduğu görülmüş, bu veriler veri setinden çıkarılmıştır. Genel kayıp veri oranına ilişkin yapılan incelemede ise oranın %5'in altında olduğu görülmüştür. Bu durumda kayıp veri sorununun üstesinden gelebilmek için denenebilecek seçeneklerin benzer sonuçlar vereceği (Tabachnick ve Fidell, 2001) ve verilerin sıralama tipi ölçeklerle toplanmış olması (Hastie, Tibshirani, Sherlock, Eisen, Brown ve Botsein, 1999) göz önünde bulundurularak kayıp verilere medyan atanma yapılmıştır. Ardından yapılan tek değişkenli ve çok değişkenli uç değer analizlerinde uç değer olmadığı görülmüştür. Bir diğer varsayım olarak örneklem büyüklüğünün YEM için uygunluğu, Kline (2005) tarafından önerilen kişi sayısının parametre sayısına oranlanması ile elde edilen değer kuralı ile incelenmiştir. Buna göre kişi sayısının parametre sayısına oranının 10'dan büyük olması gerekmektedir ($N/P \geq 10$). Çalışmada bu oran 37,7 (566/15) olarak bulunmuş ve yapısal modelin test edilmesi için gerekli örneklem büyüklüğüne erişildiği görülmüştür.

Veri setinde çoklu bağlantılılık problemi incelemesinde VIF, CI ve tolerans değerlerinin kabul sınırları içerisinde olduğu görülmüştür. Ayrıca Mardia katsayısı ile yapılan normallik incelenmesinde maddelere ilişkin göreceli çok değişkenli basıklık (relative multivariate kurtosis) değeri 1.26 bulunmuştur. Çok değişkenli normallik için göreceli çok değişkenli basıklık değerinin < 2 olması dağılımın normal olduğunu göstermektedir (Kline, 2005). Çok değişkenli normallik için ayrıca, hesaplanan Mardia katsayısı için $p(p+2)$ denkleminin sonucuna bakılmıştır (Raykov ve Marcoulides, 2008). Denklemdaki p değeri YEM'deki gözlenen değişken sayısını ifade etmektedir. Buna göre çalışmada elde edilen kritik değer 255 (15×17) olmaktadır. Mardia katsayısının kritik değerden düşük olması çok değişkenli normalliğin sağlandığını göstermektedir. YEM'e ilişkin varsayımların karşılandığının belirlenmesinin ardından model analizine geçilmiştir. Analiz için izlenen adımlar ilerleyen bölümde sunulmaktadır.

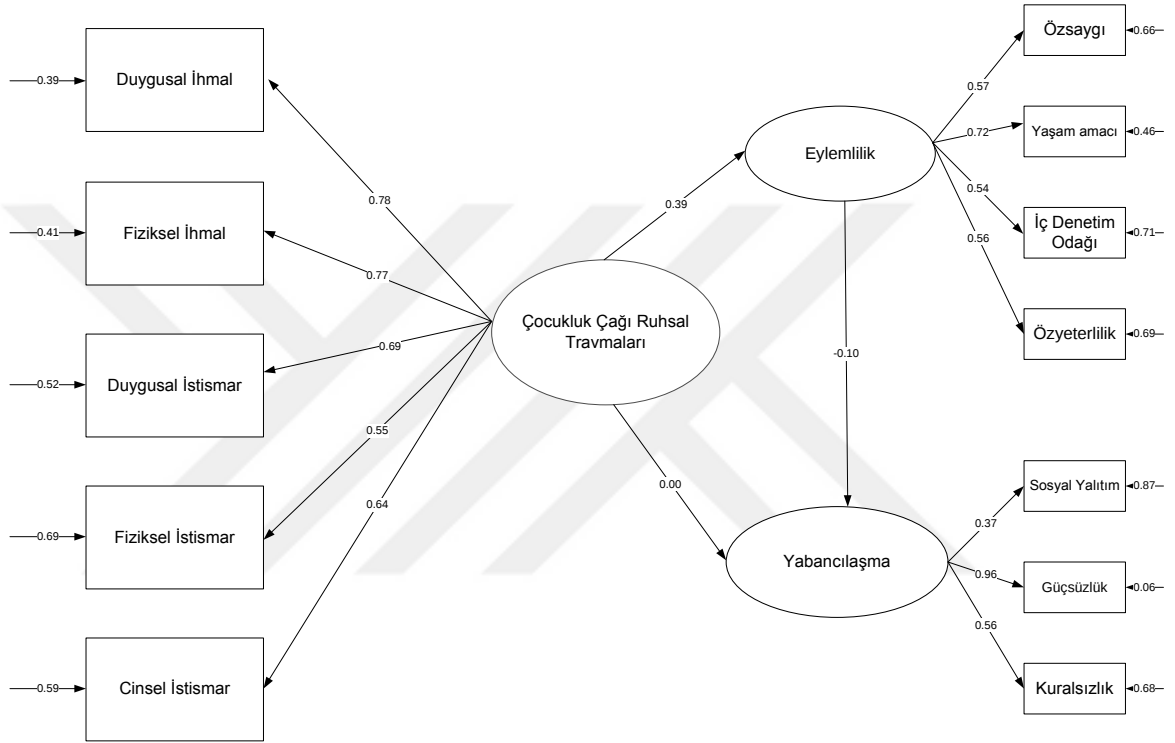
Üçüncü olarak, modeldeki bağımsız (exogen) değişkenlerin bağımlı (endogen) değişkenlerle ilişkisiz oldukları hipotezini test eden bağımsızlık (independence) modeli (modelde yer alan değişkenlerin birbiriyle ilişkisiz olduğunu öngören bağımsızlık modeli) incelenmiştir. Bu modele ilişkin uyum katsayısının çok yüksek bir değere sahip olması ($\chi^2_2 = 11664$, $p = .000$), veri setinden elde edilen varyans–kovaryans matrisinin test edilmeye uygun olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, yani bağımsızlık modeline ilişkin uyum katsayısının çok yüksek bir değere sahip olması, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında yeterli düzeyde bir ilişki bulunduğunu da göstermektedir (Kline, 2005).

Analizin ikinci adımında, hipotez model (önerilen) test edilmiştir. Hipotez modelin uyum katsayıları için Yuan-Bentler uyum endeksine bakılmıştır. Hipotez modelin uyum katsayıları; Yuan-Bentler (Y–B) ölçekli ki-kare $\chi^2_{108} = 329,58$; CFI = .90; GFI = .91; AGFI = .86 RMSEA = .098 olarak bulunmuştur. Hipotez modele ilişkin uyum değerleri kabul edilebilir sınırlarda bulunmuştur. Ayrıca iki model arasındaki fark, uyum açısından hipotez (önerilen) modelin bağımsızlık modeline oranla önemli ölçüde daha iyi olduğunu göstermektedir.

Ki-Kare (χ^2), en yaygın kullanılan mutlak uyum endekslerden biridir ve X^2 endeksi, doğal olarak uyumun ne kadar kötü olduğunu kestirmektedir. Bu nedenle “0” değeri mükemmel uyumu gösterirken, yükselen χ^2 değerleri gözlenen kovaryans matrisinin modele dayalı olarak üretilen (hesaplanan) kovaryans matrisinden ne ölçüde ayrıldığına bir göstergesidir. Dolayısıyla, büyük χ^2 değerleri önerilen modelin eldeki veriye uymadığını göstermektedir. χ^2 değerleri, örneklem büyüklüklerine duyarlı olduklarından dolayı başka uyum endekslerinin de dikkate alınması önerilmektedir (Hu ve Bentler, 1995; Akt. Sümer, 2000). Bundan hareketle, bağımsız model ile karşılaştırıldığında, önerilen modelin önemli ölçüde daha yüksek uyum katsayılarına sahip olduğu ($\chi^2_{108} = 329,58$; $p < .01$) ve veri setinde yer alan değişkenler arasındaki değişimi açıklamada kabul edilebilir düzeyde yeterli olduğu ileri sürülebilir. Bununla birlikte, daha iyi uyum katsayılarına ek olarak daha ekonomik bir model elde edebilmek amacıyla post-hoc model değişiklikleri gerçekleştirilmiştir. Lagrange Multiplier (L-M), Wald istatistiksel test sonuçlarına ve korelasyonel ilişkilere dayalı olarak hipotez modelden bir yol silinmiştir.

4.5.2. Hipotez Modelin Test Edilmesi

Hipotez modelde öncelikle t değerleri ve standardizasyon katsayıları incelenmiş ardından önerilen değişiklikler değerlendirilmiştir. Çalışmada kritik t değeri % 95 güven aralığında 1.96 olarak belirlenmiştir. Bu değer altında t değerine sahip olan yollar programda otomatik olarak kırmızı gösterilmekte ve modelden çıkarılması gerekmektedir (Şimşek, 2007). Hipotez modele ilişkin standardize katsayılar aşağıda Şekil 4.2.'de sunulmuştur.

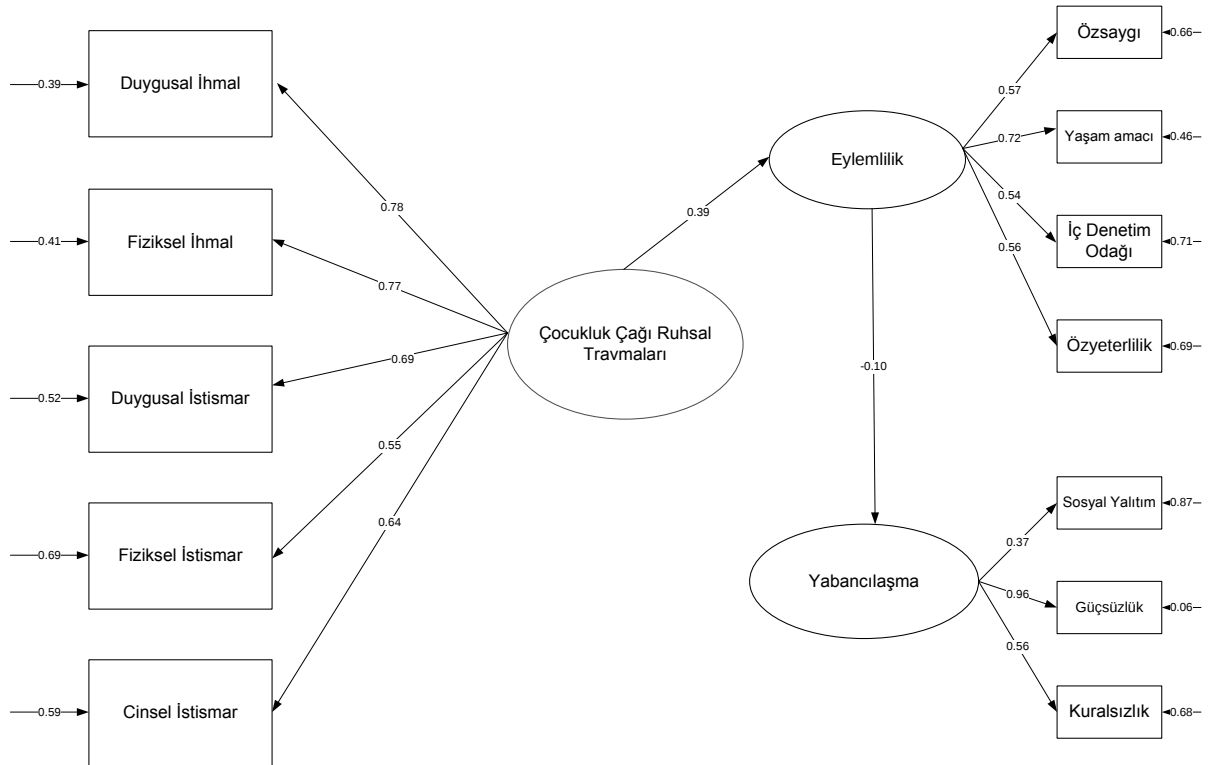
Şekil 4.2. Hipotez modele ilişkin standardize katsayılar

Test edilen modellere ilişkin düzeltilmiş χ^2 , sd, NFI, NNFI, CFI ve $\Delta\chi^2$ fark testi sonuçları Tablo 4.12.'de sunulmaktadır. Hipotez modelde sınanan ilişkilerde çocukluk çağı ruhsal travmaları ile yabancılaşma ($\beta = .00$) arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Anlamlı olmayan bu parametrenin modelden çıkarılması gerekmektedir. Bu parametrenin modelden çıkarılması gerçekleştirilmiş ve her birinde modelin Ki-kare değeri ve diğer uyum indekslerindeki değişimler Tablo 4.12'de sunulmuştur.

Tablo 4.12. Hipotez Modele İlişkin Uyum İndeksleri

Model	χ^2	Df(sd)	RMSEA	SRMR	NFI	NNFI	CFI	GFI	AGFI	$\Delta\chi^2$
Hipotez model										
Model 1	329.58	108	.098	.099	.88	.87	.90	.91	.86	
Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları → Yabancılaşma arasındaki yol silindi										
Model 2	329,22	113	.053	.055	.90	.91	.90	.91	.88	15.00**
**p<.01, **p<.05										

Tablo 4.12.'de görüldüğü gibi en son oluşturulan model, uyum indekslerinin kabul edilebilir sınırlarda olması ve daha az parametreyi içermesi (more parsimonious) nedeniyle tercih edilmiştir. Hipotez modelde anlamlı olmayan parametrenin silinmesi ile kurulan modele ilişkin standardizasyon katsayıları Şekil 4.3.'te gösterilmektedir.

Şekil 4.3 Benimsenen Hipotez Modele İlişkin Standardizasyon Katsayıları

Şekil 4.3.'te çocukluk çağı ruhsal travmaları, eylemlilik ve yabancılaşma arasındaki doğrudan ilişkiler gösterilmektedir. Buna göre çocukluk çağı ruhsal travmaları eylemliliği pozitif yönde orta düzeyde ($\beta=.39$, $p<.01$) ve eylemlilik yabancılaşmayı negatif yönde düşük düzeyde ($\beta= -.10$, $p<.05$) yordamaktadır.

Şekil 4.3. incelendiğinde, araştırmanın başlangıcında öngörülen “Çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemlilik üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır.” hipotezi yanlışlanmıştır ve “Eylemliliğin yabancılaşma üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır.” hipotezi doğrulanmıştır. “Çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerindeki pozitif etkisi anlamlıdır.” hipotezi için bir etki bulunamamıştır.

Aşağıda benimsenen modele ilişkin değişkenlerin birbiri üzerindeki doğrudan, dolaylı ve toplam etkilerine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. İlk olarak doğrudan etkiler, ardından dolaylı etkiler ve son olarak da toplam etkiler açıklanmıştır. Değişkenlerin birbirileri üzerinde doğrudan, dolaylı ve toplam etkilerine ilişkin sonuçlar aşağıda Tablo 4.13.'te görülmektedir.

Tablo 4.13. Değişkenlerin Birbirileri Üzerinde Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkileri

Etki biçimi	Değişkenler	Eylemlilik	Yabancılaşma
Doğrudan etkiler	Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları	.39*	
	Eylemlilik		-.10**
Eylemlilik Aracılığı Üzerinden Dolaylı Etkiler	Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları		
Toplam Etkiler	Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları		

Standardizasyon katsayıları için .10 - .30 arasındaki değerler düşük, .30 -. 50 arasındaki değerler orta, .50 ve üzerindeki değerler yüksek etki büyüklüğü olarak yorumlanmaktadır (Kline, 2005).

Modelde doğrudan etkiler incelendiğinde çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemliliği orta düzeyde ($\beta=.39$, $p<.05$), eylemliliğin yabancılaşmayı düşük düzeyde ($\beta=-.10$, $p<.05$) yordadığı görülmektedir. Çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerindeki etkisi anlamlı değildir ve bu durumda Baron ve Kenny'nin önerileri dikkate alınarak eylemlilik dışsal değişken kabul edilmiştir. Baron ve Kenny'nin (1986) klasik regresyon analizinden yola çıkarak önerdiği koşullara göre; aracılık modellerinde bağımlı değişkenin, bağımsız değişken tarafından tahmin edilmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle bağımlı ve bağımsız değişken arasında bir ilişki yoksa aracı değişkenin aracılık edeceği bir ilişki de yoktur. Aracı değişken ise bağımsız değişken tarafından tahmin edilir; aracı değişken bağımlı değişken rolüne bürünür. Bağımlı değişken, bağımsız değişken tarafından açıklanan aracı değişken aracılığıyla tahmin edilir. Aracı değişken etkisi kontrol edildiğinde, bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkide anlamlı bir düşüş olur ya da bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı olmaz. Bu koşulların sağlanması üç adet regresyon eşitliğinin test edilmesiyle mümkündür. A ve B yollarının izlediği yol dolaylı etkiyi gösterirken, C yolu ise doğrudan etkiyi ifade etmektedir. Doğrudan etki, aracı değişkenin etkisi sabit tutulduğunda, bağımsız değişken bir birim değiştiğinde bağımlı değişkendeki değişimi incelemektedir. Buna karşılık dolaylı etki, bağımsız değişkenin sabit tutulması durumunda aracı değişkendeki değişimin bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki durumu inceler (Robins ve Greenland, 1992; Pearl, 2001). Bu bilgiler dikkate alınarak dolaylı ve toplam etkiler hesaplanmamıştır ve yeni dışsal değişken olarak eylemliliğin yabancılaşma üzerindeki negatif etkisi anlamlı bulunmuştur ($\beta= -.10$, $p<.05$) ancak çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerinde etkisi olmadığı için, eylemliliğin bu iki değişken arasında aracılık edemeyeceği ve bu yüzden Baron ve Kenny (1986)'in değişkenler arasındaki aracılık rollerini incelemek üzere önerdiği dört aşamalı yaklaşımı ve aynı zamanda Ki- kare değerindeki değişimin anlamlılığı ve diğer uyum indeksleri de aracılık rolünün değerlendirme ölçütleri olarak test edilmemiştir.

4. 6. Bulguların Topluca Değerlendirilmesi

Bu bölümde araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirilmiştir. İlk olarak araştırmanın değişkenleri ve değişkenlerin boyutlarının aldığı minimum, maksimum değerleri, ortalama ve standart sapma değerleri sunulmuştur. Katılımcıların travmalarını inkar etme durumlarına, bireyleşme türlerine ilişkin bulgulara,

yabancılaşmaya ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Son olarak Yapısal Eşitlik Modeline ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmada katılımcıların çoğunluğunun, hem erkek hem de kadınlarda, varsayılan bireyleşme grubunda yer aldığı görülmüştür. Bireyleşme türleri yaşa ve cinsiyete göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Araştırmaya göre yabancılaşma bireyleşme türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşırken cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Yine katılımcıların yabancılaşmalarının travmayı inkar etme durumlarına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Katılımcıların yabancılaşmaları, yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Yabancılaşmanın yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlere göre en yüksek olduğu grup yetişkinliğe geçiş konusunda görüşünü kararsızım şeklinde belirtenlerde görülmüştür.

Yapısal Eşitlik Modeline ilişkin bulgulara bakıldığında çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerinde etkisi anlamlı değildir. Eylemliliğin yabancılaşma üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır. Çocukluk çağı ruhsal travmaları eylemliliği pozitif yönde yordamaktadır.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular kuramsal açıklamalar ve görgül çalışmalar bağlamında tartışılmıştır. Bulgular tartışılırken, bir önceki bölümdeki sıra dikkate alınmış ve ilk olarak katılımcıların travmalarını inkar etme durumlarına ilişkin bulgulara, bireyleşme türlerine ilişkin bulgulara, yabancılaşmaya ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Son olarak Yapısal Eşitlik Modelinde oluşan ilişkiler tartışılarak araştırma bağlamında elde edilen bulgulara dayanarak sunulan öneriler ve araştırma bulguları dikkate alınarak uygulamaya dönük önerilerle bölüm sonlandırılmıştır.

Genel olarak bulgulara bakıldığında, araştırmada katılımcıların çoğunluğunun cinsiyet bakımından hem erkek hem de kadınlarda varsayılan bireyleşme grubunda yer aldığı görülmektedir. Bireyleşme türleri yaşa ve cinsiyete göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur. Araştırmaya göre yabancılaşma bireyleşme türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşırken cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Yine katılımcıların yabancılaşmalarının travmayı inkar etme durumlarına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Katılımcıların yabancılaşmaları, yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir ve yabancılaşmanın yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlere göre en yüksek olduğu grup yetişkinliğe geçiş konusunda kararsız olan grup olarak görülmüştür. Yapısal Eşitlik Modeline ilişkin bulgulara bakıldığında çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerinde etkisinin anlamlı olmadığı, eylemliliğin yabancılaşma üzerindeki negatif etkisinin anlamlı olduğu, çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemliliği pozitif yönde yordadığı bulunmuştur.

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeğinde travmayı inkar etme durumlarını ölçen maddeler bulunmaktadır. Bu maddelerden aldıkları puanlara göre en yüksek minimizasyon puanına sahip olan gruba bakıldığında görece az olsa da araştırma için önemli bir bulgu elde edilmiştir. Şöyle ki bu grup cinsiyet açısından incelendiğinde kadınların çoğunlukta olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle travmalarını inkar etme oranlarının kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Alanyazında ulaşılabilen kaynaklara bakıldığında travmayı inkar etme ve cinsiyet ilişkisini açıklayan az sayıda çalışma bulunmaktadır. Fakat araştırmamızı destekler nitelikte travma minimizasyon puanının (inkar) kadınlarda yüksek olduğunu gösteren bir çalışmaya ulaşılmıştır (Arık-Binbay, 2009). Travmayı inkar etme durumuna cinsiyet açısından bakıldığında kadınların yoğunlukta olması birkaç nedene bağlanabilir.

Araştırma grubunda yer alan travmalarını inkar eden kadınların başa çıkma stratejileri arasında “duyarsızlaşmayı” kullandıkları düşünölebilir. Duyarsızlaşma, Siu ve Chang (2011) tarafından bireylerin sorunlarla karşılaştıklarında çözüm bulmak yerine sorunu yok saymaları, her şeyin iyi gittiğı durumlarda yaşadıkları gibi yaşamlarına devam etmeleri şeklinde açıklanmaktadır. Bireyler aynı problemle tekrar karşılaşırlarsa duyarsızlaşabilirler (Çimen, 2020).

Bir başka neden ise fiziksel istismarın bazı kültörel yapılarda olağan karşılanması, eğitim aracı olarak görölmesi gibi durumlarda toplumsal yapıdan uzak olamayacak bireyin istismarı normal karşılaması, yok saymasıdır (Arık-Binbay, 2009). Araştırma grubunda travmalarını inkar eden kadınların çocukluk yıllarında maruz kaldıkları fiziksel istismarın olağan bir durum olduğunu düşünmeleri, bu durumu fiziksel istismar olarak adlandıramamaları bu sebeple bahsedilen grubun maruz kaldıkları travmayı normalleştirdikleri ya da yok saydıkları düşünölebilir.

Alaggia’ye (2005) göre yaş grubu, fail ile ilişki, ebeveyn desteğı, kültörel faktörler travmanın açıklanmasını etkilemektedir. Yaşın artması ile birlikte travmaların açıklanmasının kolaylaştığı söylenebilir. Kadınların yetişkinliğe kadar travmalarını bildirmediğı olgular da bilinmektedir. Fail ile olan yakınlığın artması travmayı açıklamayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca travmaya maruz kalan bireyin aile bütönlüğünü korumak istemesi de durumu zorlaştırmaktadır. Cinsellikle ilgili ifadelerin açıklanmasına ilişkin olumsuz tutum ve tabuların yer aldığı kültürlerde cinsel istismarın açıklanması zorlaşmaktadır. Çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalan bireylerin bu durumu açıklama sürelerinin 3-18 yıl arasında değıştiğı bilinmektedir (Alaggia, 2005). Çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalan bireylerin travmalarını ifade etmemeleri yaşadıkları durumun kendilerinin suçu olduklarını düşünmesi, istismarcı tarafından tehdit edilmesi, istismarcının olayın ifade edilmemesi için rüşvet vermesi ya da bu durumun kötüye kullanım olduğunun

farkına varamamaları ile açıklanabilmektedir (Deering ve Mellor, 2011). Tüm bu sebeplerden dolayı araştırmada travmalarını inkar eden grupta kadınların erkeklere göre daha fazla oldukları söylenebilir.

Araştırma grubunda varsayılan bireyleşme türünde daha fazla katılımcının olduğu görülmüştür. Yaş grubu olarak da hem 18-21 hem de 22-25 yaş grubunda varsayılan bireyleşme türünün yoğunluğu dikkat çekmektedir. Öte yandan katılımcıların hem kadın hem de erkeklerde çoğunluğu varsayılan bireyleşme grubunda yer almıştır. Araştırma grubunda bireyleşme türleri yaşa ve cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır.

Gelişimsel bireyleşme türünde kişiler bilişsel, mesleki vb. alanlarda ulaşılabilir fırsatları keşfeder, denemeler yapar, sorgular. Gelişimsel bireyleşme türünde bireyler seçim yapma, sorumluluk alma, sorumluluklarının sonucuna katlanma, yaşamında aktör olma gibi özelliklere sahiptir. Ayrıca gelişimsel bireyleşme türünde yüksek eylemlikten söz edilmektedir. Varsayılan bireyleşme türünde kişi hazır olarak sunulan seçenekleri kabul eder, popüler kültürü benimser. Seçenekleri ve fırsatları değerlendirmeksizin sorgulamadan/sorgulayamadan kabul eder. Varsayılan bireyleşme türünde ise düşük seviyede eylemlilikten söz edilmektedir.

Araştırmada varsayılan bireyleşmenin yoğun olarak görülmesi Atak'ın çalışmasında da (2010) aynı şekilde gözlenmiştir. Fakat Schwartz, Cote ve Arnett'in çalışması (2005) ABD ve Kanada gibi bireyci kültürün öne çıktığı ülkelerde yapıldığı için araştırma bulgumuzun aksine gelişimsel bireyleşme türüne rastlanmıştır (Akt. Atak, 2010).

Öte yandan bu çalışmada yaş bakımından bireyleşme türleri anlamlı bir biçimde farklılaşmamakla birlikte 18-21 yaş arası bireyler ile 22-25 yaş arası bireyler karşılaştırıldığında gelişimsel bireyleşme türüne en çok 18-21 yaş arasında rastlanmıştır. Bunun sebebi olarak bireylerin bu yılları üniversite dönemine karşılık gelmektedir. Bu yıllar seçeneklerin fazlaca ve ulaşılabilir olduğu, genelde aileden uzak olan bireylerin yaşamlarında daha fazla kontrol sahibi oldukları kısaca daha eylemli oldukları düşünülmektedir. Bu nedenle bireyler 18-21 yaş aralığında yüksek eylemliliğin olduğu gelişimsel bireyleşme grubunda daha yoğun bulunmaktadır.

Bireyleşme türleri cinsiyet bakımından da anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Atak'ın çalışmasında (2010) olduğu gibi toplumsal cinsiyetin erkeklere sunduğu fırsatlar düşünülerek erkeklerin gelişimsel bireyleşme kadınların varsayılan bireyleşme grubunda olması beklenirdi. Bu çalışmanın bulgularına göre, yabancılaşma bireyleşme türlerine göre farklılaşmaktadır. Katılımcılardan gelişimsel bireyleşme grubunda olanların yabancılaşma puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Alanyazında yabancılaşma ve bireyleşme ilişkisini açıklayan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Burada bireyleşme türleri ile eylemlilik arasındaki ilişkinin açıklanması gerekmektedir. Böylece yabancılaşmanın bireyleşme türlerine göre farklılaşmasının anlaşılması kolaylaşacaktır. Cote'a göre (1997) eylemlilik bireyleşmenin yönünü belirlemektedir. Eylemlilik düzeyinin yüksek olması -sağlıklı bireyleşme- gelişimsel bireyleşmeye, eylemlilik düzeyinin düşük olması ise -istenilmeyen- varsayılan bireyleşmeye sebep olmaktadır (Cote, 1997).

Varsayılan bireyleşme türünde birey kısıtlı (varolan) seçenekleri değerlendirir. Bu sebeple kendini gerçekleştirme yolunda olağan seçenekleri görmezden gelir. Toplumun sunduklarını ve popülerin amaçlarını kabullenir. Bireysel farklılıkların ifade edilmesi engellenmiştir. Seçenekler hep iki uçludur. Beklenti ve sorumluluklar nettir. Birey yetişkinlere/aileye bağımlıdır. Yetişkinliğe geçiş ölçütlerinden sayılan sorumluluk alabilme, bağımsız karar verebilme, ekonomik özgürlüğü olma, eğitimi tamamlama, çalışma, evlenme gibi konularda denemeler yapmadığı için hazırlıksızdır (Atak,2010; Atak ve ark., 2013b).

Gelişimsel bireyleşme türünde birey yaşamını planlamıştır. Seçenekleri araştırır, fırsatları değerlendirir, denemeler yapar. Birey aileden bağımsız hareket eder, kişisel ilişkilerinde ve karar verme sürecinde özerktir. Bireylerin kendini ifade etmesi desteklenir, birey devamlı olarak cesaretlendirilir. Bireyde yaratıcılık, kişisel kontrol ve topluma uyum gözlenmektedir (Atak,2010; Atak ve ark., 2013b).

Gelişimsel bireyleşme grubunda yabancılaşma düzeyinin düşük olmasını şu şekilde açıklayabiliriz: Gelişimsel bireyleşme grubunda yer alan bir bireyin yaşamı 'sürekli gelişim' halindedir. Birey yüksek eylemliliğe sahiptir. Yani yaşamına ilişkin sorumluluk alır, yaşamına ilişkin kararlarını kontrol edebildiğine inanır, sorunları için çözüm yolları üretir. Seçimler yapar ve seçimlerin sonuçlarına katlanır. Kendine

karşı olumlu tutumu ve yapabileceklerine olan inancı vardır. Yabancılaşmış kimse yaratıcılık, özyönetim gibi yeteneklerden uzaktır. Yabancılaşmış kimse yapıp ettiklerini/eylemlerini kontrol edebileceğine dair inancını yitirmiştir bu sebeple kendini gerçekleştirme 'kendiliğinden' engellenmiştir. Yabancılaşmış insan yaşamda aktör olabilme gücünü kaybettiği için var olanı kabul eder; seçeneklere yönelmez. Görüldüğü üzere yabancılaşma ile gelişimsel bireyleşme arasında zıt yönde bir ilişki fark edilmektedir.

Yetişkinliğe geçişte cinsiyetin yabancılaşma üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür. Alanyazında özellikle bir gelişim döneminin seçilerek-yetişkinliğe geçiş dönemi- cinsiyetin yabancılaşma üzerindeki etkisini araştıran bir çalışmaya rastlanmamış olsa da yetişkinliğe geçiş dönemi yaş aralığını (18-25) içeren cinsiyetin yabancılaşma üzerinde etkisini inceleyen çalışmalar mevcuttur. Bayhan'ın (1995) çalışmasında üniversite öğrencileri (15-24) örneklem olarak kullanılmış ve kadınların yabancılaşma düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmamızın örneklemini ile benzeyen çalışma cinsiyet-yabancılaşma ilişkisinin bulguları yönünden ayrılmaktadır (Bayhan, 1995). Fakat cinsiyetin yabancılaşma üzerindeki etkisinin değerlendirildiği birçok çalışmada ortak bir sonuca ulaşılmamıştır. Bazı çalışmalar erkeklerin yabancılaşma düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu (Akt. Lystad, 1972; Balım, 2016; Uzun, 2006; Yiğit, 2010; Deryahanoğlu, 2019), bazı çalışmalar ise kadınların yabancılaşma düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu (Bayhan, 1995; Çelik, 2005) sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bizim çalışmamızda olduğu gibi cinsiyetin yabancılaşma üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır (Sanberk, 2003; Trent, 2001).

Katılımcıların yabancılaşma düzeyleri travmalarını inkar etme durumlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmüştür. Katılımcıların travmalarını inkar etme durumlarının yabancılaşmalarını artıracak olduğu düşünülmektedir. Alanyazında yabancılaşma ile travmayı inkar etme durumları arasında ilişkinin ortaya koyulduğu bir çalışma bulunmamaktadır. Bu durum katılımcıların travmalarını inkar etme durumlarının yabancılaşmalarını artıracak varsayımına uygun olarak duygu düzenleme stratejilerinden kaçınma stratejisi ile açıklanabilir.

Briere ve Scott'a (2016) göre travma yaşantısı olan kişilerde yaşanan olaydan sonra kaçınma tepkileri ortaya çıkmaktadır. Bunlar arasında duygusal hissizleşme, disosiyatif kopma, düşünceyi bastırma, inkar gibi tepkiler görülmektedir. Kişi üzüntü verici düşünce ve anıları bastırır. Kişi yaşadığı travmayı kabul etse de travmaya ilişkin tehdidi ya da olayda gördüğü zarar azaltan, küçümseyen mekanizmalar geliştirir (Briere ve Scott, 2016, s., 63).

Modern psikoloji ve Budizm gibi felsefeler istenmeyen düşünce, hatıra ve duygulardan kaçınmanın aslında acıyı, belirtileri ve stresi artırdığını ve devam ettirdiğini söylemektedir. Öte yandan acıyı deneyimlemenin, üstlenmenin acıyı azalttığını belirtmektedir. Uyuşturucu ve alkol kullanan, disosiyeye eden; inkar ve düşünceleri bastırmak gibi başına gelenleri konuşmaktan kaçınma davranışı gösteren kişilerin ruh sağlığı problemleri (Travma sonrası sorunlar ve sendromlar) geliştirme olasılığı daha yüksektir (Briere ve Scott, 2016, s., 95).

Duygu düzenleme kavramı, duyguların; düşünceler ile fizyolojik tepkiler ya da davranış gibi başka sistemleri nasıl düzenlediğini ya da duyguların kendilerinin nasıl düzenlendiğini anlatan bir kavramdır (Akt., Akan, 2014). Kaçınma ise işlevsel olmayan bir duygu düzenleme stratejisidir ki inkar, ruminasyon, duygu ve düşüncelerin bastırılması/baskılanmasından oluşur. Kaçınma stratejisi olayı ve olaya ilişkin sonuçların inkarını, olayın etkisinin azalmasını ve koşulların değişmeyeceğine yönelik düşünceleri içermektedir. Aynı zamanda alternatifleri aramama, davranışta bulunmamayı da kapsamaktadır. Bu strateji olumsuz duyguların artmasına, ruh sağlığı bozukluklarının oluşmasına sebep olmaktadır (Akt., Ziyalan, 2019).

Kaçınma stratejisi içinde bastırmayı kullanan bireyler, duygularını belirgin biçimde ifade etmezler, kendilerini “yapay” hissederler, ruhsal problemlere yatkın olabilirler (Akt., Sarıbal, 2017). Bireylerin diğerleriyle ilişkilerinde duygu paylaşımına girmedikleri, sosyal ilişkilerinde yakınlıktan hoşlanmadıkları, başkalarından daha az sosyal destek gördükleri bilinmektedir (Akt., Akan, 2014). Bu sebeple benlik saygılarında ve yaşam doyumlarında azalma olduğu görülmektedir (Kozalı, 2017).

Araştırmada katılımcıların yabancılaşma düzeylerinin travmalarını inkar etme durumlarına göre farklılaşmadığı görülse de bireylerin kaçınma stratejisini kullandıkları varsayıldığında kişinin koşulların değişmeyeceğine olan inançlarının,

yapay hissetmeye başlamalarının, sosyal ilişkilerde uzaklaşmanın ve ruhsal problemlere yatkınlığın yabancılaşmayı getirebileceğini göz ardı etmemek gerekir. Ayrıca çalışmada yabancılaşıma düzeylerinin travmalarını inkar etme durumlarına göre farklılaşmaması kişilerin travmaları ve mücadele stratejileri gibi zorlu yaşam olaylarının ifadesinin ve hatırlanmasının güç olmasına bağlanabilir.

Katılımcıların yabancılaşıma düzeylerinin yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlerini “kararsızım” yönünde belirtenlerin yabancılaşıma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Alanyazında yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşler ile yabancılaşıma düzeylerinin açıklandığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum katılımcıların yetişkinliğe geçişin uzaması ile yeni bir dönemin ortaya çıkışı bağlamında beliren yetişkinlik ve döneme geçiş ölçütlerine göre açıklanabilir.

Ergenlik ile yetişkinlik dönemleri arasındaki yetişkinliğe geçiş yıllarını kapsayan yeni bir dönem bulunmaktadır. Arnett’in (2000) beliren yetişkinlik dönemi olarak adlandırdığı bu dönem 18-29 yaş arası olarak kabul edilmektedir (Atak, 2011a). Beliren yetişkinliğin temel özelliklerinden en önemlisi kimlik arayışıdır. Bu dönem istikrarsızlığın ve arada kalmışlık hissinin yoğun olarak görüldüğü aynı zamanda sonsuz olanaklara sahip olma inancının da var olduğu bireyin kendine odaklandığı bir dönemdir. Bu dönemde bireyler ergenliklerini tamamlamış olsalar da bir yetişkin gibi bağımsız hareket etmemektedirler. Yetişkinliğe geçişin uzaması demografik, kültürel ve ekonomik sebeplerden etkilenerek ile yeni dönemin oluşmasını sağlamıştır. Yetişkinliğe geçişin değişimi ilk olarak eğitim süresinin uzamasından etkilenmiştir. Evlenme yaşının yükselmesine bağlı olarak ilk ebeveyn olma yaşı da artmıştır (Doğan ve Cebioğlu, 2011).

Türkiye’de beliren yetişkinlerde kimlik arayışı, kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı sınırlı bir alanda ilerlemektedir. Ekonomik sebeplerden dolayı (iş bulma) eğitim tercihleri etkilenmektedir. Birey istediği fakat iş seçeneklerinin olmadığı bir bölümü seçememektedir (Doğan ve Cebioğlu, 2011). Diğer yandan toplumda bireyler ne tam olarak kendilerini keşfedecek ya da denemeler yapacak kadar özerktirler ne de duygusal anlamda aile bağlarından vazgeçmektedirler. Tarım toplumu kültürünün ekonomik değer olarak gördüğü bireyler sanayileşme ve

şehirleşmenin ardından çekirdek aileye dönüşen yapı içinde değeri değişmiştir. Tarım toplumlarında aile bütünlüğünü destekleyen “karşılıklı bağımlı benlik” kurgusu yerini fiziksel bakımdan özerkliğin varlığının görüldüğü fakat duygusal anlamda aileye bağlılığın devam ettiği bireyci ve toplulukçu özelliklerin birlikte gözlendiği özerk-ilişkisel benlik kurgusuna bırakmıştır (Akt., Uçar, 2017). Öte yandan Kağıtçıbaşı’na (2012) göre özerklikten kastedilen ayrışma/uzaklaşma değil, kendi kararlarını verebilme, etkin olma anlamlarını taşır (Kağıtçıbaşı, 2012, s., 404). Özerk-ilişkisel benlik kavramında olduğu gibi birey ilişkiselliğe ait özellikler taşısa da yine aynı birey ailenin izin verdiği ölçüde, ailenin isteği doğrultusunda özerkliğe sahiptir.

Yetişkinliğe geçiş için sorumluluk alabilme, bağımsız karar verebilme, ekonomik özgürlüğü olma, eğitimini tamamlama, çalışma, evlenme gibi farklı türden ölçütler bulunmaktadır. Türkiye’de eğitim yaşamını tamamlama yirmili yaşların ortalarına denk gelmekte, ilk evlenme yaşı ve ilk çocuğa sahip olma yaşının artmakta, iş bulma ile ilgili problemler de yaşanmaktadır (Atak ve ark, 2016).

Yetişkinliğe geçiş konusunda görüşlerin alındığı bazı çalışmalar ise şu şekildedir: Atak’ın (2005) çalışmasında %62’si, Kanada’da Cheah ve Nelson’ın (2004) çalışmasında %66’sı, ABD’de Arnett’in (2001) çalışmasında %50’si, Nelson ve Barry’nin (2005) çalışmasında %55’i, Avusturya’da Sirsch ve ark.’nın (2009) çalışmasında %55’i yetişkinliğe geçiş konusunda görüşlerini “kararsızım” şeklinde belirtmiştir. Öte yandan beliren yetişkinlik dönemine fırsatlar dönemi olarak iyimser olarak bakılsa da Türkiye’de durum farklılaşmaktadır. Sosyal ve ekonomik koşulların getirdiği olumsuzluklar (işsizlik, düşük maaş miktarı) 18-29 yaş grubunun iyimser düşünmesini engellemektedir. Güleri’nin (1998) çalışmasında yaşama bakış açıları bakımından gençlerin %56’sının kötümser, %44’ünün iyimser oldukları gözlenmiştir (Güleri, 1998). Araştırmada yetişkinliğe geçiş konusunda “kararsızım” şeklinde (%17.8) görüş bildiren katılımcıların ölçütlere ilişkin geleceğe yönelik umutsuzluğa kapıldıkları, “arada kalmışlık” hissettikleri varsayılabilir. Bu durum katılımcılarda umutsuzluk, güçsüzlük gibi duyguları ortaya çıkarmaktadır. Geleceğe ilişkin olayları kontrol edebilirliklerinin azaldığını düşünmekte, yaşamda aktör olma güçlerini kaybetmektedirler. Bu sebeple yabancılaşmaya açık hale gelen “kararsızım” şeklinde görüş bildiren grupta yabancılaşma düzeyi yüksek olarak gözlenmektedir.

Yapısal eşitlik modeline ilişkin bulgulara bakıldığında “Çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemlilik üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır.” hipotezi yanlıştır.

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile eylemlilik ilişkisini ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemliliği olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmüştür. Fakat tersine çocukluk çağı ruhsal travmaları eylemliliği pozitif yönde yordamaktadır. Bu durumun sebebi travma sonrası büyüme/gelişim kavramı ile açıklanabilir.

Travma sonrası büyüme kavramı olarak eskilere dayanmamaktadır. Fakat birçok din ve öğretilerde acı çekmenin insanı dönüştürdüğü dair düşünceler bulunmaktadır (Tedeschi ve Calhoun, 1995; Akt., Tedeschi ve Calhoun, 2004). Yine varoluşçu düşüncede de bazı düşünürlerin (Kierkegaard, Nietzsche) fikirlerinden esinlenilerek travmatik olayların kişilerin yaşamın anlamını sorgulamasına sebep olduğu belirtilmektedir (Akt., Sarısoy, 2012).

Travma sonrası büyüme, travmatik bir olaydan sonra, kişinin yaşamında gerçekleşen bir dizi olumlu değişimlerdir. Kişi artık yaşamında daha işlevseldir. Kendini gerçekleştirme yolunda adımlar atar (Biçer-Kanat ve Yılmaz-Özpolat, 2016). Sosyal ilişkilerini, başa çıkma becerilerini geliştirir (Çimen, 2020). Travma sonrası büyüme kayıp, yas, cinsel istismar, HIV, savaş, göç, trafik kazaları gibi yaşam krizlerinin ardından görülebilmektedir. Bu kavram özellikle kanser hastalıklarından sonra psikosozal açıdan güçlenmenin gözlenildiği durumlarda sıkça kullanılmaktadır (Şengün-İnan ve Üstün, 2014; Biçer-Kanat ve Yılmaz-Özpolat, 2016).

Travma sonrası büyüme yaşayan kişilerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz: Kişi yaşamını takdir eder, yaşamındaki önceliklerini değiştirebilir, kendi gücünü ve yaşamındaki olasılıkları/fırsatları fark eder, yakın ilişkiler geliştirir. Yaşamında travmatik olay sonrası büyüme sağlayan kişilerin engelleri aşma konusunda baş etme becerilerinin geliştiği ve kendilerine olan güvenlerinin arttığı söylenebilir (Tedeschi ve Calhoun, 2004).

Travma sonrası büyümenin varlığından söz etmek için travmanın yaşanmış olması gerekli fakat yeterli değildir. Travma sonrası büyüme için bazı kişisel (başta

çıkma stratejileri, bireyin kişilik özellikleri), çevresel (sosyal destek gücü, maddi kaynak) gibi çeşitli faktörler etkili olmaktadır (Akt., Duman, 2019). Kadınlar, gençler, yüksek eğitim ve gelir düzeyine sahip kişilerde travma sonrasında büyüme bulgularını bildirme oranları daha yüksektir. Kişilerin dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık özellikleri yüksek seviyede travma sonrası büyümeyle, yüksek seviyedeki nevrozluğun düşük seviyede travma sonrası büyüme ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Çocukluk çağı travması olmayan kimsenin yetişkinlikte yaşadıkları travmanın ardından travma sonrası büyüme yaşama olasılığı daha fazladır (Akt., Akcan, 2018).

Birey travma sonrasında büyüme/gelişim sağladığında sosyal ilişkiler, iş, aile vb. birçok konuda, yaşama ilişkin alanda kararlarını gözden geçirir ve yaşamında “farklılıklar” yapabilir. Kendi gücünü, kendine olan güvenini, yaşamındaki fırsatlarını fark ederek başka bir deyişle yaşamına farklı bir bakışla yaklaşır. Böylece yeniden yaşamının aktörü olmuştur. Eylemli birey de karar alır, gözden geçirir, seçim yapar, çözüm arar ve tüm bunları yapabilmeye ilişkin bir güveni vardır. Bu durumda çocukluk çağı ruhsal travması olan bir birey travma sonrasında büyüme/gelişim gösterdiğinde bu bireyin eylemli olduğunu, eylemlilik düzeyinin arttığını söyleyebiliriz.

Alanyazın çerçevesinde araştırma grubunda çocukluk çağı ruhsal travması olan katılımcıların kişisel ve çevresel özelliklerinin travma sonrasında büyümenin sağlanabileceği uygunlukta olduğu varsayılarak ve travma sonrası büyümeye bağlı olarak eylemli oldukları, eylemlilik düzeylerinin arttığı düşünülebilir. Başka bir olasılık ise yetişkinlik döneminde travmaya maruz kalındığında travma sonrası büyüme yaşama olasılığının yüksek olması sebebiyle araştırma grubunda katılımcıların 18 yaşında sonra travmaya maruz kalıp travma sonrası büyüme sağladıkları ve eylemli oldukları, eylemlilik düzeylerinin arttığı şeklindedir.

“Eylemliliğin yabancılaşma üzerindeki negatif etkisi anlamlıdır.” hipotezi doğrulanmıştır. Alanyazında eylemlilik ile yabancılaşma ilişkisini ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada eylemlilik yabancılaşmayı negatif yönde yordamaktadır. Yani eylemlilik düzeyi arttıkça yabancılaşma azalmaktadır.

Eylemli kişi yaşamına ilişkin sorumluluk alır, kararlarını kontrol edebildiğine inanır, engellerle başa çıkabilme yeteneği vardır. Seçimler yapar ve seçimlerin

sonuçlarına katlanır. Kendine karşı olumlu tutumu ve yapabileceklerine olan inancı vardır. Öte yandan yabancılaşmış kişi yaşamın getirdikleri üzerinde etkin rol oynayamayan, kendi yapıp ettiklerini anlamlandıramayan, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallara inanmayan, toplumsal değer/inanç/ananeleri değerli görmeyen kendinden uzaklaşarak eylemlerinden haz alamayan kimsedir. Yabancılaşmış kimse yaşamda aktör olabilme yeteneğini kaybetmiştir. Yabancılaşmış kişilerin yaşam amaçlarında azalma, kaybolma, farklılaşma olabilir. Aynı şekilde engellerle başa çıkma becerileri, yaşam olaylarının kontrolüne ilişkin düşünceleri de değişmiştir.

Eylemlilik üst bir yapıdır ki özsaygı, yaşam amaçları, özyeterlilik ve iç denetim odağı olmak üzere dört psikolojik yapının bir araya gelmesinden oluşur. Özyeterlilik kişinin kendinden beklenenleri yapmasını sağlayacak yeteneklerine olan inancıdır. Kişinin yaşamındaki zor işler karşısında yapabileceklerine olan inancı ve bu işlerde kontrolünün varlığına olan inancı söz konusudur. Yine eylemli bireylerin baş etme becerileri, yaşamlarında kontrol duyguları ve seçtiği yaşam yönünde ilerleyebileceklerine olan inancı vardır. Buradan hareketle eylemlilik ve özyeterlilik arasında 'kişinin kendine olan inancı' ortak noktadır ve özyeterliliğin eylemliliği artırdığı da bilinmektedir. Öte yandan yabancılaşmış bireyler olumsuz gelecek beklentisine sahiptirler ve baş etme becerileri zayıflamıştır. Yaşamları üzerinde kontrollerinin olmadığını bu sebeple kendilerine olan inançlarının sarsıldığını hedeflerine ulaşmak için uygun olmayan yolları denemelerinin gerekliliğini düşünmektedirler.

Özsaygı kişinin kendisine karşı olumlu ve olumsuz tutumların toplamı, çevresinden aldığı değerlilik duygusudur. Özsaygı aynı zamanda kişinin çevresinden/başkalarının bakışından kendini değerini algılayışıdır. Özsaygı kişinin çevre tarafından koşulsuz kabul edilmesiyle ilişkili iken kişinin yapıp etmelerinin değerli görülmesi ya da onaylanması/kabulü ile de ilişkilidir. Aynı şekilde eylemli bireyler de kendini değerli ve kabul edilmiş, toplumda aktör olarak görmektedirler. Diğer taraftan yabancılaşmış bireyin kendini her yönüyle tanımlayışı ile toplum tarafından birey için çizilen çerçeve farklılaşmaktadır. Toplum tarafından değerli görülen şeyler yabancılaşmış bireyde karşılık bulmamaktadır. Yabancılaşmış bireyin kendi kabulleri ve hedefleri ile toplumun kabulleri (değer, inanç, anane) çelişmektedir.

İç denetim odağı kişinin davranışlarının nedenlerini kendisi olarak görmesi ve yapıp ettiklerinin sorumluluğunu alması anlamına gelmektedir. Dış denetim odağına sahip kişiler ise yapıp etmelerinde kendi kontrollerinin olmadığını, sonuçları değiştiremeyeceklerini düşünerek kaygılı ve saldırgan davranmaktadırlar. Aynı zamanda toplum tarafından onaylanma/kabul edilme dış denetim odağına sahip bireyler için daha az önem taşımaktadır. Buradan hareketle eylemli bireylerin yapıp etmelerini kendilerinden bilmeleri, yaşamlarında sorumluluk alarak aktör olmaları iç denetim odağına sahip olduklarını göstermektedir. Yabancılaşmış bireylerin yaşamlarında anlam ve kontrol duygusunun yok oluşundan söz edilebilmektedir. Yabancılaşmış bireyler yaşamın getirdikleri üzerinde aktif rol oynayamayan, yaşamın getirdikleri ile baş edemeyen, olayların sonuçlarının değişmeyeceğine inancı olan ve bu nedenle sorumluluk almayan/almak istemeyen bireylerdir.

Yaşam amaçları kişinin yaşamında kısa ya da uzun süreler için planladığı hedefleri anlamına gelmektedir. Yaşam amaçları engellerle başa çıkma ve anlamlı hedefler belirleme ile ilişkilidir. Yaşam amacı olan bireyler için yaşamını anlamlı bulan, yapıp etmelerinde aktör olan eylemli bireylerdir. Yabancılaşmış bireylerin anlamlı bir hedefinin olmayışı ya da sonradan oluşan şartlar sebebiyle hedefleri yönündeki eylemlerinden haz alamayışları bireyleri hem kendilerinden hem hedeflerinden uzaklaştırmaktadır. Bu durumda yabancılaşan birey eylemlerin sonuçlarında elde edeceği şeylere bağımlılık geliştirecek ya da anlamlı bulduğu hedefleri için uygun olmayan davranışları deneyecektir. En önemli nokta ise yabancılaşmış birey yaşamındaki anlamsızlıkla zaten mücadele etmektedir. Neye inanacağına karar veremeyen birey seçenekler arasında gidip gelerek yaşamından, kendinden ve dünyadan uzaklaşmaktadır. Görüldüğü üzere teorik açıdan eylemliliğin alt boyutları -özyeterlilik, özsaygı, iç denetim odağı, yaşam amaçları- ile Seeman'ın boyutlandığı -güçsüzlük, anlamsızlık, normsuzluk, yalıtılmışlık, kendine yabancılaşma- yabancılaşma arasında negatif yönlü ilişkinin varlığı açıklanabilmektedir.

Ayrıca eylemlilik-yabancılaşma ilişkisine Synder'in Umut kuramı üzerinden de bakılabilir. Umut üzerinden değerlendirilmesinin sebebi ise umudun eylemliliğin alt boyutları olan özsaygı, özyeterlilik (Uygur-Yolçun, 2019), yaşam amaçları (Tarhan, 2012) ve iç denetim odağı (Çınar ve Karcıoğlu, 2012) ile ilişkili olmasıdır.

Snyder'in (1994) umut kuramına göre umut, bireylerin yapabileceklerine ilişkin algılarını yansıtan bir yapıdır (Akt., Cihangir-Çankaya ve Meydan, 2018). Snyder'e (2000) göre umut iki bileşenden oluşur: Amaca ulaşmayı isteme (agency) ve amaca ulaşmak için yollar bulabilmedir (pathway) ki bu bir bilişsel yapıdır. Amaca ulaşmayı isteme (agency) boyutu, kişinin hedeflere doğru yola çıkmaya başlayabileceği algısını yansıtır; aynı zamanda kişinin hedef yolculuğunda ısrar etme kabiliyetine ilişkin değerlendirmesini de yansıtır (Snyder, 2000, s., 10). Amaca ulaşmayı isteme (agency) boyutundaki hedefe yönelik kararlılık, harekete geçmeye ve hareketi sürdürmeye yönelik inançtır (Usta, 2013). Bu boyut geçmişte, şu anda ve gelecekteki hedefler için başarılı kararlar verildiği/verilebileceğine yönelik inançları kapsar. Böylece birey amaca yönelik harekete geçerken, hareketini sürdürürken engellerle başa çıkabilir, alternatifler yaratabilir, seçebilir (Cihangir-Çankaya ve Meydan, 2018; Tarhan, 2012). Aynı şekilde umudun problem çözme becerilerini olumlu yönde yordadığı (Oğuztürk ve ark., 2011) bilinmektedir. Umut, yaşamın anlamı ve yaşam amaçları ile ilişkilidir. Yaşamlarını anlamlı bulan bireylerin amaca ulaşmayı isteme (agency) düzeyleri ve yaşam amacı bulunan bireylerin ise bu amaca ulaşmaya yönelik kendilerine güvenleri yüksektir (Tarhan, 2012). Umut düzeyi ve kontrol odağı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır. İç denetim odağına sahip bireyler geleceğe umutla bakarken dış denetim odağına sahip bireyler geleceğe ümitsiz ve karamsar bakmaktadırlar (Çınar ve Karcıoğlu, 2012).

Umut kuramına göre umutlu bireylerin amaçları vardır ve bu yönde gerçekçi planlar yapar, yeteneklerine güvenir. Bu bireyler asıl amaçlarına ulaşamasa da bu süreç boyunca yaşadıklarından yarar sağlar ve zevk alır (Tarhan, 2012). Umutlu bireyleri yukarıda belirtilenlerden hareketle eylemli bireyler olarak düşünebiliriz. Öte yandan umutsuzluk olumsuz gelecek beklentisi, sosyal ortamlardan uzaklaşma, motivasyon kaybı, problem çözme becerilerinde azalma ile ilişkilendirilmektedir (Tetik ve Yurtsever, 2018). Bu sebeple umutsuzluk yaşayan bireylerin yabancılaşmış olduklarını söyleyebiliriz. Eylemlilik-yabancılaşma ilişkisini ortaya koyan başka bir çalışma olmasa da teorik açıdan yabancılaşma ile eylemlilik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin varlığı yukarıdaki gibi açıklanabilir.

“Çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerindeki pozitif etkisi anlamlıdır.” hipotezi yanlıştır. Bir diğer deyişle araştırmada çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerinde bir etkisi yoktur. Alanyazında çocukluk

çağı ruhsal travmaları ile yabancılaşmanın ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat cinsel istismara uğrayan kişilerde ergenlik döneminde dünyayı kötü bir yer olarak düşünme, umutsuzluk, güçsüzlük, bağ oluşturmada zorlanma, yakın ilişkileri zararlı olarak görme, samimiyette bozulma gibi durumlara rastlanmıştır (Şahin-Demirkapı, 2013). Aynı şekilde yabancılaşmış bireylerde düşük iç denetim odağı, güçsüzlük, yalıtılmışlık, topluma ilişkin anane/değerlere inancın yitirilmesi, yalnızlaşma gibi durumlar gözlenmektedir. Bu sebeple çocukluk çağı ruhsal travmalarının bireylerin dünyaya ilişkin temel varsayımlarını sarsarak yabancılaşmayı oluşturacağı düşünülmüştür.

Janoff-Bulman (1989)'ın geliştirdiği temel inançları açıklayan “Temel Varsayımlar Modeli”ne göre insanların üç kategoride toplanabilen varsayımları bulunmaktadır. Bunlar dünyanın iyiliği, dünyanın anlamlılığı ve kendilik değeri varsayımlarıdır (Akt., Yılmaz, 2008).

Dünyanın iyiliği varsayımı, insanların dünyayı nasıl algıladıkları ile ilişkilidir. Dünyada iyiliğin ve kötülüğün ne oranda gerçekleştiğine ve yaygınlığına ilişkin düşünceleri içermektedir. Bu varsayım kişisel olmayan dünyanın iyiliği ve insanların iyiliğini içeren iki ilkedен oluşmaktadır. Kişisel olmayan dünyanın iyiliği ilkesine göre insan, dünyada iyiliklerin var olduğuna; insanların iyiliği ilkesine göre ise insanın özünün iyi olduğuna inanmaktadır (Alsancak, 2016).

Dünyanın anlamlılığı varsayımı, iyi ve kötü olayların sonuçları ile ilişkilidir. Kimin hangi sonuçları elde ettiği, sonuçların nasıl dağıldığı bu varsayımı oluşturur ki bu varsayım üç ilkedен oluşmaktadır: Adalet ilkesi, kontrol edilebilirlik ilkesi, rastlantı ilkesi şeklindedir. Adalet ilkesine göre insanlar elde ettiklerini hak etmişlerdir. Kontrol edilebilirlik ilkesine göre başlarına gelebilecek olayları engelleyebilirler, kötü olayların tedbir alınırса engellenebileceğine inanırlar. Rastlantı ilkesine göre olaylar tesadüfen oluşur, insanın elinden hiçbir şey gelmez ve insan kötü olaylar karşısında savunmasız durumdadır. Rastlantı ilkesine inanan insanlar adalet ve kontrol edilebilirlik ilkelerine inanmazlar (Janoff-Bulman, 1989).

Bireylerin kendilerine yönelik inançlarından oluşan kendilik değeri varsayımı ise kendilik değeri, kendilik kontrolü ve şans ilkesinden oluşmaktadır. Kendilik değeri ilkesine göre birey kendini iyi ve değerli hisseder. Bu olumlu algı bireye adil olan dünyada bireyin incinmezliğini düşündürür. Kendilik kontrolü ilkesi kişinin

olayların sonuçlarını kontrol etmek için neleri yapıp yapmadığını içerir. Şans ilkesi ise bireyin başına gelebilecek olumsuz olaylardan koruyucu inançların geliştirilmesi ile ilişkilidir. Bireyin başına olumsuz olaylar gelse de şanslı olanlar olumsuz durumlardan etkilenmez (Üstün, 2019).

Janoff- Bulman'ın (1989) varsayımları içeren modeline göre travmatik yaşam olayları sonrasında kişinin varsayımları bir depremin yarattığı etki gibi sarsılır. Travmatik olay öncesindeki inançlar ve sonrasında oluşan inançlar çelişerek kişiye sıkıntı verir (Akt., Öksüzler-Cabılar ve Dirik, 2019, s. 3-4), varsayımları, inanç ve kabulleri zorlar ve yıkar (Dursun ve Söylemez, 2020). Travma yaşantısı ile birlikte insan dünyanın ve insanların iyi ve güvenilir olduğuna ilişkin varsayımı sarsılmıştır. Adalet ve kontrol edilebilirlik ilkesine olan inançları yıkılarak rastlantı ilkesine inanmaya başlamışlardır, kötü olaylara karşı savunmasız durumdadırlar. Başına gelen durum karşısında kendini şanssız olarak görür. Bireyin dünyada incinmezliği düşüncesi sarsılarak dokunulmaz olmadığı ile yüzleşir. Birey travmalar sonrasında olayların sonuçlarını kontrol edemediğini düşünerek iç denetim odağını kaybeder, diğerlerinin güvenilmezliği algısı ile yalnızlık ve yalıtılmışlıkla baş etmeye çalışır, tüm bu sonuçlar onu anlamsızlık duygusuna sürüklemektedir yani birey yabancılaşmıştır.

Araştırmada çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerinde bir etkisinin olmadığı bulunsa da yukarıda belirtildiği üzere çocukluk çağı ruhsal travmaları sonrasında yıkılan varsayımların yabancılaşmayı ortaya çıkarabileceği göz ardı edilmemelidir. Araştırma grubunda katılımcıların yabancılaşmalarının yaşadıkları travmanın türüne, derecesine ve sonrasındaki mücadeleye göre değişebileceği, ayrıca travma gibi zor bir konuda ifade etmenin zorlaşacağı bilindiğinden çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerinde pozitif etkisinin olması hipotezi doğrulanmamış olabilir.

5.1. Sonuç ve Öneriler

5. 1. 1. Sonuç. Bu çalışmada, yetişkinliğe geçiş döneminde bireylerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının ve eylemliliklerinin yabancılaşmaları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ayrıca bireylerin yabancılaşmaları ile yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşleri, bireyleşme türleri ve travmalarını inkar etme durumları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışmanın sonucunda, katılımcıların çoğunluğunun hem erkek hem de kadınlarda varsayılan bireyleşme grubunda yer aldığı görülmüştür. Bireyleşme türleri yaşa ve cinsiyete göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur. Yabancılaşma bireyleşme türlerine ve yetişkinliğe geçiş konusundaki görüşlere bağlı olarak anlamlı bir biçimde farklılaşırken cinsiyete ve travmayı inkar etme durumlarına göre farklılaşmamaktadır. Yabancılaşmanın bireyleşme türlerine göre farklılaşması bireyleşme türleri özellikleri ile yabancılaşma özelliklerinin zıt yönlü olmasına bağlanmıştır. Yani gelişimsel bireyleşme grubunda olan yüksek düzeyde eylemli kişilerin sürekli gelişim halinde ve yaşamlarında aktör olmalarının yabancılaşmayı ötelediği yorumu yapılabilir. Yetişkinliğe geçiş konusunda kararsız olduğunu belirtenlerin yabancılaşmalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum katılımcıların yetişkinliğe geçiş döneminin uzaması ile arada kalmışlığı yoğun hissetmelerinin ve varsayılan özerk-ilişkisel benlik özelliklerinin sonucuna bağlanabilir. Çocukluk çağı ruhsal travmalarının yabancılaşma üzerinde etkisi anlamlı olmadığı, eylemliliğin yabancılaşma üzerinde negatif etkisinin anlamlı olduğu, çocukluk çağı ruhsal travmalarının eylemliliği pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Eylemliliğin yabancılaşma üzerinde negatif etkisi Snyder'in umut kuramı ile açıklanmıştır. Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile eylemlilik arasındaki pozitif yönlü ilişki travma sonrası büyüme ile ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak genel anlamda alanyazınla uyumlu bulgular elde edilse de bazı yönlerden farklılaşan, uyumlu olmayan bulgular da elde edilmiştir. Bu farklılıkların kaynakları tartışma bölümünde detaylı olarak açıklanmıştır.

5. 1. 2. Öneriler. Bu çalışmanın bulgularından hareketle ileride yapılacak araştırmalar ve günlük yaşam bağlamında birkaç öneri sunulabilir.

Bu araştırmada araştırma grubu lisans mezunu ve üzeri eğitimi alanlardan oluştuğu bilinmektedir. Yabancılaşma üzerine yapılacak yeni araştırmalar araştırma grubu olarak üniversiteye hazırlanan, üniversiteyi tamamladıktan sonra iş bulma sürecinde olan ya da üniversiteye gitmeyen “unutulan yarı” olarak adlandırılan grup seçilebilir. Bahsedilen gruplarda yabancılaşmanın “arada kalmışlık” sebebiyle yüksek olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma kesitsel bir çalışmadır ancak yabancılaşma, çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemlilik arasındaki ilişkilerin daha iyi değerlendirilebilmesi için bundan sonraki çalışmalarda boylamsal desenin kullanılmasını yarar sağlayabilir.

Araştırmada çocukluk çağı ruhsal travmaları, travmayı inkar etme ve yabancılaşma arasında ilişkiler bulunamamıştır. Bu durumun katılımcılardan da kaynaklanabileceği düşünüldüğünde araştırmanın örneklemini amaçlı örnekleme yoluyla travmayla ilişkili olabilecek bir grupta -örneğin travmaya dolaylı olarak maruz kalabilecek tıp fakültesi öğrencileri- yapılabilir. Veri toplama sürecinde katılımcılara etik kurallar çerçevesinde travmalarını ifade etmelerini ve travmaları ile başa çıkma süreçlerinin açıklanmasını sağlayabilecek ölçekler kullanılabilir. Böylece travma ile yabancılaşmanın açıklanması sağlanabilir.

Alanyazında yabancılaşmanın anlamının çok çeşitli olması karmaşa yaratmaktadır. Bu sebeple yabancılaşmanın yeniden kavramsallaştırılması gerekmektedir. Yine bu bağlamda yeniden kavramsallaştırılan yabancılaşmayı içerecek bir ölçek geliştirme çalışması yapılabilir. Alanyazında yabancılaşma çalışmaları benzer bağlamlarda (okul, eğitim, iş vb.) yapılmıştır. Yapılan bu yabancılaşma araştırması yetişkinliğe geçiş döneminde olması, bir gelişim dönemini içermesi yönüyle diğer yabancılaşma çalışmalarından ayrılmaktadır. Yapılacak yeni çalışmalar yabancılaşmanın dönemsel farklılıklarını inceleyebilir. Ayrıca bu çalışma ile birlikte yabancılaşma araştırmaları eğitim psikolojisi, sosyal psikoloji ve sosyoloji çalışmaları bağlamında yeni bir fikir verecektir.

Yabancılaşma yaşamın her döneminde ortaya çıkabilirken, birçok problemin de yaşanmasına sebep olur. Yetişkinliğe geçiş dönemi özellikleri itibarıyla yabancılaşmaya açıktır. Bu sebeple yetişkinliğe geçiş döneminde olan bireylere önleyici ruh sağlığı hizmetleri için çalışmalar yapılabilir. Yine bu döneme rastlayan üniversiteler öğrenciler için destek ve psikolojik yardım çalışmalarını planlayabilir. Bu bağlamda ruh sağlığı çalışanlarının yabancılaşma çalışmalarından faydalanmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akan, Ş. (2014). Obsesif kompulsif bozukluk ve depresyon tanısı alan kişilerde duygu düzenleme süreçlerinin Gross'un süreç modeline göre incelenmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akcan, G. (2018). Travma sonrası büyüme: bir gözden geçirme. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3; 3: 61-70.
- Akgün, İ. (2015). Türk Toplumunda Değişme Süreci Ve Yabancılaşma- Din İlişkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Akkuş, Z. (2016). Sosyal Yabancılaşma Ölçeği: Türkçe'ye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. 7th International Congress on New Trends in Education, 13- 15 Mayıs, Antalya.
- Aksu, D. (2019). Kurumsal politikanın işe yabancılaşma üzerindeki etkisi: Isparta ili PTT çalışanları üzerinden nitel bir analiz. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Alaggia, R. (2005). Disclosing the Trauma of Child Sexual Abuse: A Gender Analysis. *Journal of Loss and Trauma*, 10: 453-470.
- Alpay, E. H. , Aydın, A. ve Bellur, Z. (2017). Çocukluk çağı travmalarının depresyon ve travma sonrası stres belirtileri ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü. *Klinik Psikiyatri*, 20: 218-226.
- Alsancak, C. (2016). Çocukluk çağı travmaları ve bağlanma özellikleri ile obsesif inanışlar ve obsesif-kompulsif belirtilerin ilişkisinde dünyaya ilişkin varsayımların aracılık rolü: Üniversite öğrencilerinde bir değerlendirme. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arık-Binbay, D. (2009). Bipolar I bozukluk hastalarında şiddetli çocukluk çağı travmasının hastalık özellikleri üzerine olan etkisinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi*. Ege Üniversitesi, İzmir.

- Arnett, J.J. (2001). Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife. *Journal of Adult Development*, 8; 2: 133-143.
- Aşkaroğlu, V. (2017). Toplum ve birey: yabancılaşma üzerine kuramsal bir tartışma. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 35: 78-83 .
- Atak, H. (2005). Beliren yetişkinlik: Yeni bir yaşam döneminin Türkiye’de incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atak, H. (2009). Big five traits and loneliness among Turkish emerging adults. *International Scholarly and Scientific Research & Innovation*, 3;7: 771-775.
- Atak, H. (2010). Yetişkinliğe geçişte kimlik biçimlenmesi ve eylemlilik: Bireyleşme sürecinde iki gelişimsel kaynak. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atak, H. (2011a). Yetişkinliğe aşamalı geçiş: beliren yetişkinlik tek bir ana yol mu? *İlköğretim Online*, 10; 1: 51-67.
- Atak, H. (2011b). Ruh sağlığı çalışmalarında yeni bir psikososyal değişken: eylemlilik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3; 3: 483-512.
- Atak, H. , Erten-Tatlı, C. , Çokamay, G. , Büyükpabuşcu, H. ve Çok, F. (2016). Yetişkinliğe geçiş: Türkiye’de demografik ölçütler bağlamında kuramsal bir gözden geçirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8; 3: 204-227.
- Atak, H. ve Taştan, N. (2012). Agency in the emerging adulthood period: An introductory study in Turkey. *European Journal of Social Sciences*, 32; 1: 97-107.
- Atak, H., Kapçı, E. G. ve Çok, F. (2013a). Çok-yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği’nin Türkçe formunun değerlendirilmesi. *Düşünen Adam*, 26: 36-45.
- Atak, H., Kapçı, E. G. ve Çok, F. (2013b). Yetişkinliğe Geçişte Bireyleşme Türleri ve Kimlik Statüleri: Üniversite Öğrencileri ve "Unutulan Yarı". *Klinik Psikiyatri*, 16: 7-17.

- Atan, A. (2011). Sağlık sektöründe yabancılaşma. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Aydoğan, E. (2015). Marx ve öncülerinde yabancılaşma kavramı. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54: 273-282.
- Balım, S. (2016). Yabancılaşmanın sistemi meşrulaştırma, değerler ve politik özdeşleşme açısından ele alınması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51: 1173-1182.
- Bayat, B. (1996). Çimento ve otomotiv sektöründe çalışan işçiler arasında yabancılaşmanın karşılaştırmalı olarak araştırılması. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayhan, V. (1995). Üniversite gençliğinde anomi ve yabancılaşma (İnönü Üniversitesi uygulaması). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Biçer- Kanat, B. ve Yılmaz-Özpolat, A. G. (2016). Kanser hastalarında travma sonrası büyüme kavramı. *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 7; 4:106-110.
- Boz, M. (2014). Eğitim örgütlerinde işe yabancılaşma ve öfke ilişkisi (Şişli teknik ve endüstri meslek lisesi). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Briere, J. N. ve Scott, C. (2016). Travma terapisinin ilkeleri belirtiler, değerlendirme ve tedavi için bir kılavuz: DSM-5 için güncellenmiş (B. D., Genç, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Büyükyılmaz, O. (2007). İşletmelerde yabancılaşmanın sosyo- psikolojik etkileri ve türkiye taşkömürü kurumunda bir uygulama. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

- Camadan, F., aylak, B., Yılmazlar, O., Yılmaz, K. ve Göl-Kara, S. (2017). Psikolojik danışmanların yabancılaşmaları üzerinde öz yeterlik ve tükenmişliğin rolü. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6; 3: 1309-1330.
- Cankur, S., Kırımsoy, E., Şekercioğlu, G., Özkol, H., Yıldırım, E., Erdoğan, N., Sav, C., Dölger, K. ve Tekeoğlu, M. (2012). *Çocukların ev içinde yaşadıkları şiddet araştırması*. İstanbul: Genç Yaşam Yayınları.
- Celep, B. (2008). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İşe Yabancılaşması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Cheah, C. S. L., Nelson, L. J. (2004). The role of acculturation in the emerging adulthood of Aboriginal college students. *International Journal of Behavioral Development*, 28; 6: 495-507.
- Cihangir-Çankaya, Z. ve Meydan, B. (2018). Ergenlik döneminde mutluluk ve umut. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17; 65: 207-222.
- Civan, S. (2016). Eylemlilik ve kendini sabotaj arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Coşkun, S. (2013). İnsansal varoluş ve özün belirlenimi olarak yabancılaşma ve özgürleşme. *Kaygı*, 20: 111-125.
- Côté, J. E. (1997). An empirical test of the identity capital model. *J Adolesc*, 20: 421-437.
- Côté, J. E. (2002). The role of identity capital in the transition to adulthood: The individualization thesis examined. *Journal of Youth Studies*, 5; 2: 117-134.
- Côté, J. E., & Schwartz, S. J. (2002). Comparing psychological and sociological approaches to identity: Identity status, identity capital, and the individualization process. *Journal of Adolescence*, 25: 571-586.

- Çacı, M. (2018). Lise öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının akademik yaşantı ve empati becerileri üzerine etkilerinin araştırılması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çağlar, Ç. (2012). Öğrenci yabancılaşma ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37; 166: 195-205.
- Çalışır, İ. (2006). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İşe Yabancılaşması: Bolu İli Örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çelik, E. ve Babaoğlu, E. (2017). Üniversite öğrencilerinin yabancılaşma düzeyi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18; 1: 405-427.
- Çelik, F. (2005). Orta öğretim öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çınar, O. ve Karcıoğlu, F. (2012). Büro yönetimi bölümü öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ve kontrol odağı inançları üzerine bir araştırma: Erzincan Üniversitesi MYO uygulaması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16; 3: 283-296.
- Çimen, S. (2020). Öldürmeyen acı güçlendirir mi? Travma sonrası büyüme ve kolektivistik başa çıkma stillerinin ilişkisi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 3; 5: 158-174.
- Deering, R. ve Mellor, D. (2011). An Exploratory Qualitative Study of the Self-Reported Impact of Female-Perpetrated Childhood Sexual Abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 20: 58–76.
- Demir, G. (2010). Üniversite öğrencilerinde kimlik gelişimi: kimlik statülerinin sosyal sermaye ve kimlik sermayesi ile olan ilişkisi. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 34; 2, 1-10.
- Demir, Z. (2018). Karl Marx'ın bakış açısından kapitalist toplumda yabancılaşma ve sonuçları. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3; 5: 63-74.

- Demirbozan, Z. (2018). Eylemlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan anne baba kabul ve reddi aracı rolünün incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dereboy, Ç. , Şahin-Demirkapı, E. , Şakiroğlu, M. , Şafak- Öztürk, C. (2018). Çocukluk çağı travmalarının, kimlik gelişimi, duygu düzenleme gücü ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 29; 4: 269-78.
- Deryahanoğlu, G. (2019). Sporda yabancılaşma ve kişilik özellikleri ilişkisi üzerine bir alan araştırması. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
- Dobur, H. A. (2019). Yetişkinliğe geçişte çocukluk çağı ruhsal travmaları ile duygusal yeme ve tıknırcasına yeme ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Doğan, A. ve Cebioğlu, S. (2011). Beliren yetişkinlik: Ergenlikten yetişkinliğe uzanan bir dönem. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14; 28: 11-21.
- Dönmez, A. (1985). Denetim odağı, kendine saygı ve üç değişken; çevre büyüklüğü, yaş ve aile Ortamı. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 55: 4-14.
- Duman, N. (2019). Travma sonrası büyüme ve gelişim. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 4; 7: 178- 184.
- Dursun, P. ve Söylemez, İ. (2020). Travma sonrası büyüme: Gözden geçirilmiş son model ile kapsamlı bir değerlendirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 31: 1-11.
- Duru, E. (1995). Üniversite öğrencilerinde yabancılaşma ve yalnızlık ilişkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Dülger, M. (2019). Çocukluk çağı örselenmesinin bağlanma stili ve yetişkinlik başatme stratejilerine olan etkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.

- Elma, C. (2003). İlköğretim okulu öğretmenlerinin işe yabancılaşması (Ankara ili örneği). *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ercan, H. ve Yazıcı, A. (2018). Ergenlerde duygusal özerklik ve eylemlilik. *Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Öğrenme Teknolojileri Dergisi*, 1; 2: 24-32.
- Ergil, D. (1979). Yabancılaşma teorisinde klasik öğretiler. *Birikim Dergisi*, 50/51: 44-51.
- Erjem, Y. (2005). Eğitimde yabancılaşma olgusu ve öğretmen: lise öğretmenleri üzerine sosyolojik bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3; 4: 395-417.
- Ertaylan, A. (2018). Fromm'un yabancılaşma kuramı perspektifinden Haneke sinemasındaki yabancılaşmış karakterlerin analizi: '7. Kıta'. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6; 77: 123-141.
- Fayda-Kınık, F.Ş. (2010). Öğretmenlerin yabancılaşma algıları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fromm, E. (1990). Sağlıklı toplum (Y. Salman ve Z. Tanrısever, Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.
- Fromm, E. (2003). Sahip olmak ya da olmak (A. Arıtan, Çev.). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Fromm, E. (2004). Marx'ın insan anlayışı (K.H. Ökten, Çev.). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Gerçek, C., Yılmaz, M., Köseoğlu, P. ve Soran, H. (2006). Biyoloji eğitimi öğretmen adaylarının öğretiminde öz-yeterlik inançları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39; 1, 57-73.
- Güğercin, U. ve Aksay, B. (2017). Dean'ın yabancılaşma ölçeğinin Türkçe uyarlaması: geçerlilik ve güvenilirlik analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13; 1: 137-154.

- Güler, N., Uzun S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24: 128-134.
- Güleri, M. (1998). Üniversiteli ve işçi gençliğin gelecek beklentileri ve kötümserlik-iyimserlik düzeyleri. *Kriz Dergisi*, 6; 1: 55-65.
- Güloğlu, B. ve Aydın, G. (2001). Coopersmith özsaygı envanterinin faktör yapısı. *Eğitim ve Bilim*, 26; 122: 66-71.
- Gülören, E. (2011). Teknik Öğretmenlerde Mesleki Yabancılaşma: İzmir Örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Gültekin, Ö. (2017). Yabancılaşma. 25 Nisan 2019 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/328518001_Yabancilasma sitesinden alındı.
- Gündüz, A., Yaşar, A. B., Gündoğmuş, İ., Savran, C. ve Konuk, E. (2018). Çocukluk çağı olumsuz yaşantılar ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19; 1: 68-75.
- Gündüz, M. (2018). Psikolojik danışman adaylarının stresle başa çıkma tarzlarının çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine, öznel iyi oluşlarına ve risk faktörlerine göre incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güneri-Yöyen, E. (2017). Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3; 1: 267-282.
- Gürgen, A. (2017). Alkol kullanım bozukluğu olan hastalarda çocukluk çağı travmaları ve duygu düzenleme güçlüğü'nün araştırılması: kesitsel kontrollü çalışma. *Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

- Hastie, T., Tibshirani, R., Sherlock, G., Eisen, M., Brown, P. & Botsein, D. (1999). Imputing missing values for gene expression arrays. Technical report, Divison of Biostatistics, Stanford University.
- Helvacı Çelik, F. G. ve Hocoğlu, Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8; 4: 695-711.
- Hilav, S. (2008). *Edebiyat Yazıları*. İstanbul: YKY.
- Janoff-Bulman, R. (1989). Assumptive worlds and the stress of traumatic events: Applications of the schema construct. *Social Cognition*, 7; 2: 113-136.
- Kabakçı-Yurdakul, I. (2013). Evren ve Örneklem. (*Bilimsel araştırma yöntemleri* içinde; Kurt, A. A. Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kalfa, C. (2001). Marx, Lukacs ve Marcuse'de yabancılaşmanın sebep ve sonuçları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp, A.S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47: 140-151.
- Kara, M. A. (2018). Kitle tüketimi kültüründe yabancılaşma. *International Journal of Social Science*, 73: 417-426.
- Kıhrı, G. (2013). Okul öncesi öğretmenleri mesleğe yabancılaşma ölçeğinin geliştirilmesi ve bir örnek uygulama. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, B. (2010). Paranoid şizofrenide çocukluk çağı travmaları, yaşam olayları, kortizol ve stres. *Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Kiraz, S. (2011). Yabancılaşma Sorunu ve Hegel. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kiraz, S. (2015). Kitle, kültür, bunalım ve yabancılaşma. *Mavi Atlas*, 5: 126-147.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling, 2nd Edition*. N. Y: Guilford Press.

- Koç, B. (2013). Yabancılaşma ve modern tüketim mabetleri üzerine bir çözümleme. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2: 205-225.
- Koç, S. (2019). Üniversite öğrencilerinde depresyonun çocukluk çağı travmaları, bağlanma ve üst biliş çerçevesinde incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kourt, R. (2011). 18-24 yaş arası üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının dissosiyatif yaşantılar ve suçluluk-utanç duyguları ile ilişkisinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kozalı, E. (2017). Depresyonda yaşam kalitesi: yetişkin bağlanma stilleri, duygulanım düzenleme stratejileri ve öz duyarlılığın rolü. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kurtulmuş, M., Kaçire, İ., Karabıyık, H. ve Yiğit, B . (2016). Üniversite Yabancılaşma Ölçeği geçerlik güvenirlik çalışması. *Electronic Journal Of Education Sciences*, 4; 7: 100- 110.
- Kuzu, A. (2013). Araştırmaların Planlanması. (*Bilimsel araştırma yöntemleri* içinde; Kurt, A. A. Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Little, T.D. ,Snyder, C.R. &Wehmeyer, M. (2006). The agentic self: on the nature and origins of personal agency across the life span. (In, *The Handbook of Personality Development* D. Mroczek& T. D. Little; Eds.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaumand Associates.
- Lystad, M. H. (1972). Social alienation: A review of current literature. *The Sociological Quarterly*, 13;1: 90–113.
- Marx, K. (2003). Kapital I (A. Bilgi, Çev.). Eriş Yayınları.
- Marx, K. (2013). 1844 El yazmaları (M. Belge, Çev.). İstanbul: Birikim Yayınları.
- Mayda, C. (2019). Depresyonun, çocukluk çağı travmaları, aleksitimi ile ilişkisinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Mercan, M. (2006). Öğretmenlerde örgütsel bağlılık örgütsel yabancılaşma ve örgütsel vatandaşlık. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Minibaş, J. (1993). Yabancılaşma kavramının incelenmesi ve banka sektörüne yönelik bir araştırma. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Morsünbül, Ü. (2013). Ergenlik döneminde eylemlilik, kimlik biçimlenmesi ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Düşünen Adam*, 26: 164-170.
- Nelson, L. J. & Barry, C.M. (2005). Distinguishing features of emerging adulthood the role of self-classification as an adult. *Journal of Adolescent Research*, 20; 2: 242-262.
- Oflaz, F. (2015). Travma yaşamış çocuk ve gençlerin ele alınmasında çocuk-ergen ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği uygulamaları. *Türkiye Klinikleri J Psikiyatr Nurs*, 1; 2: 46-51.
- Oğuztürk, Ö., Akça, F. ve Şahin, G. (2011). Üniversite öğrencilerinde umutsuzluk düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler üzerinden incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 14:173-184.
- Osmanoğlu, Ö. (2016). Hegel'den Marcuse'ye yabancılaşma olgusu. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2; 3: 65-92.
- Öksüzler-Cabılar, B. ve Dirik, G. (2019). Travma sonrası gelişim: Kavramsal konular ve gelişim modelleri. (*Travma Sonrası Gelişim* içinde; Dirik G, Ed.). Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Örsel, S., Karadağ, H., Karaoğlu-Kahiloğulları, A. ve Akgün-Aktaş, E. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12: 130-136.
- Özbudun, S., Markus, G. ve Demirer, T. (2008). Yabancılaşma ve...Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Özçınar, M. (2011). Örgütlerde yabancılaşma ile tükenmişlik sendromu arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Özü, Ö. (2018). Genç yetişkinlik dönemi ve uyum problemleri. (*Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* içinde; Savi-Çakar, F. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Özyurt, C. (1998). ErichFromm'un insan ve toplum anlayışı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Özyurt, C. (2016). *Erich Fromm'un insan ve toplum anlayışı*. Ankara: Hece Yayınları.
- Parmaksız, H. R. (2008). Beliren Yetişkinlikte Kültürel Etkinliklere Katılım. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pearl, J.(2001). Direct and indirect effects. Proceedings of the Seventeenth Conference on Uncertainty and Artificial Intelligence; San Francisco: Morgan Kaufmann; pp. 411–420.
- Pelendecioğlu, B. ve Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9: 49-62.
- Raykov, T., & Marcoulides, G. A. (2008). An introduction to applied multivariate analysis. Routledge/Taylor & Francis Group.
- Robins, J.M., Greenland, S. (1992). Identifiability and exchangeability for direct and indirect effects. *Epidemiology*, 3:143–155.
- Sanberk, İ. (2003). Öğrenci yabancılaşma ölçeği bir geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sarısoy, G. (2012). Travma sonrası büyümenin derecesinin ve travma sonrası büyümeyi yordayan etkenlerin meme kanseri hastalarında incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Schwartz, S. J., Côté, J. E., & Arnett, J. J. (2005). Identity and agency in emerging adulthood: Two development alroutes in the individualization process. *Youth&Society*, 37; 2: 201-229.

Sirsch, U. ,Dreher, E. Mayr, E.&Willinger, U. (2009). What does it take to be an adult in Austria? Views of adulthood in Austrian adolescents, emerging adults, and adults. *Journal of Adolescent Research*, 24; 3: 275-292.

Snyder, C. R. (2000). Hypothesis: there is hope. (In Handbook of hope theory, measures and applications C.R. Snyder; Eds.). San Diego: Academic Press.

Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3; 6; 49-74.

Şahin-Demirkapı, E. (2013). Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Şar, V. (2014). Çocuk ve travma. 14 Eylül 2019 tarihinde www.vedatsar.com sitesinden alındı.

Şar, V. (2018). Çocukluk ve Travma: Psicotarihsel Bir Bakış. (Çocuk ve ergenlerde travma ve travmatik durumların etkileri ve çözümleyici yaklaşımlar içinde; Alyanak, B. Ed.). Ankara: Türkiye Klinikleri.

Şar, V., Öztürk, E. ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri J MedSci*, 32; 4: 1054-1063.

Şengün- İnan, F. ve Üstün, B. (2014). Meme kanseri ve travma sonrası gelişim. *J Breast Health*, 10: 75-78.

Şenkal, İ. (2013). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve bağlanma biçiminin depresyon ve kaygı belirtileri ile ilişkisinde aleksitiminin aracı rolünün incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Şimşek, D. E. (2017). Yetişkin bireylerde çocukluk çağı travmaları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, H., Abuzar, C., Yegin, İ. H., Şimşek, S. ve Demir, A. (2015). Okula Yabancılaşma Ölçeği. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16; 4: 309-322.
- Şimşek, M. Ş., Çelik, A., Akgemci, T. ve Fettahlioğlu, T. (2006). Örgütlerde Yabancılaşmanın Yönetimi Araştırması, 14. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*'nde sunulan bildiri. 25-27 Mayıs 2006, Erzurum.
- Şimşek, Ö. F. (2007). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş- Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Ekinoks.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2001). *Using Multivariate Statistics*, 4th ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Tarhan, S. (2012). Umudun özyeterlilik, algılanan sosyal destek ve kişilik özelliklerinden yordanması. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taş, L. (2007). Yabancılaşma ve kimlik. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tedeschi, R.G. & Calhoun, L.G.(2004). Posttraumatic growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15: 1-18.
- Tekin, F. (2014). Peter L. Berger'in yabancılaşma anlayışı: diyalektik bilincin kaybı. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 4; 2: 29-48.
- Tekin, M. (2018). Beliren yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları ve bütünleyici umudun psikolojik dayanıklılık ile ilişkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tekin, Ö. A. (2012). Yabancılaşma ve beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler: Antalya Kemer'deki beş yıldızlı otel işletmeleri çalışanları üzerinde bir uygulama. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- Tetik, S. ve Yurtsever, H. (2018). Ön lisans öğrencilerinin umutsuzluk algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9; 21: 39-56.
- Tezcan, M. (1985). Gençlik ve yabancılaşma. Uluslar arası terörizm ve gençlik sempozyumunda sunulan bildiri. 24-26 Nisan 1985, Sivas.
- Trent, F.(2001). Aliens in the classroom? Biennial Meeting of The Societyfor Research in Child Devolopment, 10–15, Washington, ED 470 617.
- Turan, N. ve Özkan, B. (2019). Travmatik terör yaşantıları sonrası kendine yabancılaşma. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11; 4: 496-505.
- Türk, A. R. (2019). Lise öğrencilerinin sosyal medya kullanım tutumları ile yabancılaşma arasındaki ilişkinin incelenmesi; İstanbul ili Eyüpsultan ilçesi örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türk, T. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinde duygusal istismar, disiplin cezaları ve okula yabancılaşma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uçar, M. E. (2017). Üniversite öğrencilerinde benlik kurguları, yatay ve dikey bireycilik/toplulukçuluk ile ilişkisel, özerk, özerk-ilişkisel benlik arasındaki ilişkiler. *Journal of Human Sciences*, 14; 2: 1865-1878.
- Usta, F. (2013). Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi olma ve umut düzeyleri arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Uygur-Yolçun, L. D. (2019). Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin umut kavramına yönelik algılarının metaforla incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uzun, Ö. (2006). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeylerine etki eden sosyo-demografik değişkenlerin belirlenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Üstün, M. (2019). Engelli çocuğu olan annelerin obsesif kompulsif belirtileri ile dünyaya ilişkin varsayımları ve otomatik düşüncelerinin ilişkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Varlıklıöz-Arıca, F. (2011). Yabancılaşma ve din. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yalçın, Ö. (2009). Ekolojik ikilemlere ilişkin tutum, toplumsal sorumluluk ve yabancılaşmanın toplumsal değer yönelimi açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yalçın, Ö. ve Dönmez, A. (2017). Sosyal psikolojik açıdan yabancılaşma: Dean'ın yabancılaşma ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8; 2: 150-175.
- Yanık, M. ve Özmen, M. (2002). Psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarda çocukluk çağı kötüye kullanım/ihtmal yaşantıları ile intihar, kendine fiziksel zarar verme ve dissosiyatif belirtiler arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3: 140-146.
- Yaşar, M. R. (2007). Yalnızlık. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17; 1: 237- 260.
- Yazıcı, A. (2019). Ergenlerde duygusal özerklik, eylemlilik ve arkadaşla bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Yıldız, S., ve Alıcı, D. (2019). Akademisyenliğe yabancılaşma ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 9; 1: 49-58.
- Yılmaz, B. (2008). Dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması: Ön çalışma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11; 21: 41-51.

- Yılmaz-Irmak, T. (2008). Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yılmazlar, O. (2018). Psikolojik danışmanların yabancılaşması üzerinde okul müdürlerinin liderlik stillerinin rolünün incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Yiğit, S. (2010). İlköğretim 5., 6., 7. Ve 8. sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Yunus-Tozan, S. (2019). Çocukluk çağı travmalarının evlilik uyumu ve evlilik doyumuna etkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yüksek, Ö. (2006). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeylerine etki eden sosyo-demografik değişkenlerin belirlenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ziyalan, M. G. (2019). Üniversite öğrencilerinde sürekli kaygı düzeyi ve bilişsel davranışsal kaçınma ilişkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK- 1 Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar,

Bu araştırma Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde gençler hakkındaki bilgileri gençlerden öğrenmek amacıyla yapılmaktadır. Sizden beklenen görüşlerinizi içtenlikle belirtmenizdir. Kişisel bilgileriniz tamamen saklı tutulacaktır. Lütfen () işaretinin içine size uygun olan tanımlama için **X** işareti koyunuz. Bireysel olarak sonucunuzu öğrenmek istiyorsanız kirmantugba@gmail.com adresinden bana ulaşabilirsiniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Bu araştırma konusunda bilgilendirildim. Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Evet ()

Hayır ()

Tuğba KIRMAN

Psikolojik danışman

Kırıkkale Üniversitesi

Yaş:

Cinsiyet: : Erkek () Kadın ()

Sosyoekonomik düzey: Düşük () Orta () İyi () Çok iyi ()

-Aşağıda akademik düzey açısından kendinizi en iyi tanımladığımı düşündüğünüz seçeneği işaretleyiniz.

	Lisans Mezunu	Lisansüstü	Doktora
Akademik düzey			

-Yetişkinliğe geçtiğinizi düşünüyor musunuz?

Kesinlikle katılıyorum() Kararsızım() Katılıyorum() Katılmıyorum()

Kesinlikle katılmıyorum()

EK-2 Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği

(Uyarlayan: © Vedat Şar, 1996, 2012)

Bu sorular **çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (18 yaşından önce)** başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içersine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Çocukluğumda ya da ilk gençliğimde...

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık	Çok Sık
1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.					
2. Benim bakımımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu biliyordum.					
3. Ailemdedekiler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.					
4. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.					
5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardı.					
6. Yırtık, sökük ya da kirli giysiler içersinde dolaşmak zorunda kalırdım.					
7. Sevildiğimi hissediyordum.					
8. Anne ve babamın benim doğmuş					

olmamı istemediklerini düşünüyordum.					
9. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.					
10. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.					
11. Ailemdekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.					
12. Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.					
13. Ailemdekiler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.					
14. Ailemdekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.					
15. Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.					
16. Çocukluğum mükemmeldi.					
17. Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.					
18. Ailemde birisi benden nefret ederdi.					
19. Ailemdekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.					
20. Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.					

21.Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.					
22.Benim ailem dünyanın en iyisiydi.					
23.Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.					
24.Birisi bana cinsel tacizde bulundu.					
25.Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret, aşağılama vb.) inanıyorum.					
26.İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecekti birisi vardı.					
27.Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.					
28.Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.					

EK- 3 Çok-yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği

Aşağıda sizin kendinizi tanımlamanıza ilişkin 15 ifade bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin sizi ne kadar tanımladığını, ifadenin yanında verilen kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. Her ifade için yalnızca bir kutucuğu işaretleyiniz.

	Tamamen Yanlış	Yanlış	Kısmen Doğru Kısmen Yanlış	Doğru	Tamamen Doğru
1. İnsanlar benimle birlikteyken eğlenirler.	①	②	③	④	⑤
2. Yaşıtlarım arasında popülerim.	①	②	③	④	⑤
3.İnsanlar genellikle benim görüşlerim doğrultusunda davranırlar.	①	②	③	④	⑤
4. Genellikle coşkulu ve yaşam doluyumdur	①	②	③	④	⑤
5. Yaşam benim için her zaman heyecan vericidir.	①	②	③	④	⑤
6. Her bir gün sürekli yeni ve farklıdır.	①	②	③	④	⑤

7. Yaşamım heyecan verici güzel şeylerle geçiyor.	①	②	③	④	⑤
8. Başarı, çok çalışma meselesidir. Şansın başarıda hiçbir etkisi yoktur ya da çok azdır.	①	②	③	④	⑤
9. Plan yaptığımda, planlarımı gerçekleştireceğimden neredeyse kesin eminim.	①	②	③	④	⑤
10. Ne kadar çalıştığımla, aldığım notlar arasında doğrudan bir ilişki vardır.	①	②	③	④	⑤
11. Şans ya da kısmetin yaşamımda önemli bir rolü olduğuna inanmak benim için imkansızdır.	①	②	③	④	⑤
12. İradem güçlüdür.	①	②	③	④	⑤

13. Birçok insana göre, dikkat dağıtıcı durumlarda dikkatimi daha iyi toplarım.	①	②	③	④	⑤
14. Fiziksel sıkıntılara diğer insanlara göre daha iyi katlanabilirim.	①	②	③	④	⑤
15. Yapmam gereken bir iş olduğunda, dikkatim kolay kolay dağılmaz.	①	②	③	④	⑤

EK-4 Dean'in Yabancılaşma Ölçeği

Yan tarafta, aşağıdaki ifadelere katılma derecenizi belirleyen beş seçenek bulunmaktadır. Her ifadeye ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı, ilgili kutucuğa X işareti koyarak belirtiniz. Aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz?		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum, ne katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	İnsan, doğası gereği arkadaş canlısı ve yardımseverdir.					
2	Yaşadığımız dünya aslında dostane bir yerdir.					
3	Günümüzde gerçek arkadaşlar bulmak, geçmişe kıyasla çok daha kolaydır.					
4	Bir kişi arkadaş canlısı ise, her zaman arkadaş bulabilir.					
5	Bugünlerde insanları bir arada tutan bağların sayısı azalmıştır.					

6	Günümüzde insanlar nadiren yalnızlık hissediyorlar.					
7	Bazen kendimi dünyada tamamen yalnız hissediyorum.					
8	Arkadaşlarım, beni istediğim sıklıkta dışarı davet etmezler.					
9	Arkadaşlarımı istediğim sıklıkta ziyaret edemiyorum.					
10	Bugünün çocuklarının geleceği hakkında kaygılanıyorum.					
11	Bazen diğer insanların beni kullandığı duygusuna kapılıyorum.					
12	Küçük bir çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olmak endişe vericidir.					
13	Bugünlerde verilecek o kadar çok karar var ki bazen patlayacak gibi oluyorum.					
14	İnsanlar çarkların içerisine girmiş, düzenin birer parçası haline gelmiş durumdalar.					
15	Gelecek çok kasvetli görünüyor.					
16	Genelde yaşamta ne elde ettiğin, nasıl elde ettiğinden daha önemlidir.					

17	İnsanların düşünceleri o kadar sık değişiyor ki günün birinde güveneceğimiz bir şey kalacak mı diye merak ediyorum.					
18	Her şey görecelidir ve yaşamın kesin kuralları yoktur.					
19	Sıklıkla yaşamın gerçek anlamının ne olduğunu düşünüyorum.					
20	Bugünlerde birinin emin olabileceği bir şey varsa, o da hiçbir şeyden emin olamayacağıdır.					

EK- 5 Etik Kurul Raporu

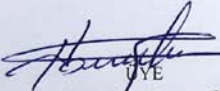
T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU TOPLANTISI

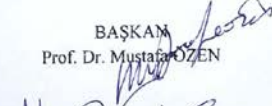
KARAR TARİHİ : 23/10/2019
OTURUM NO : 08
TOPLANTI SAATI : 12.30

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Mustafa ÖZEN başkanlığında gündemdeki maddeleri görüşmek üzere toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

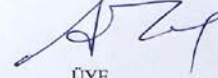
GÜNDEM 1- Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hasan ATAĞ' ın danışmanı olduğu Tuğba KIRMAN tarafından yapılan proje başvurusunun görüşülmesi.

KARAR 1- Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hasan ATAĞ' ın danışmanı olduğu Tuğba KIRMAN tarafından yapılan "Yetişkinliğe Geçiş Döneminde Yabancılaşma: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ve Eylemliliğinin Etkisi" isimli proje incelenmiş olup, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesinde belirtilmiş olan Etik ilkelere uygun olduğuna karar verildi.

ÜYE
Prof. Dr. Hacı Bayram IŞIK

BAŞKAN
Prof. Dr. Mustafa ÖZEN

ÜYE
Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN

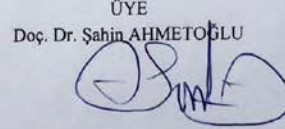

ÜYE
Prof. Dr. Ali TAŞ

ÜYE
Prof. Dr. Mevlüt ERTEN

ÜYE
Prof. Dr. Oktay AKBAŞ

ÜYE
Prof. Dr. Sevgi Yurt ÖNCEL

ÜYE
Doç. Dr. İbrahim MAZMAN

ÜYE
Doç. Dr. Şahin AHMETOĞLU

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı:** Tuğba KIRMAN
2. **Doğum Tarihi:** 02.05.1996
3. **Unvanı:** Psikolojik Danışman
4. **Çalıştığı kurum:** Milli Eğitim Bakanlığı- Psikolojik Danışman
5. **Elektronik posta adresi:** kirmantugba@gmail.com

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Eğitim Bilimleri/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi	2014-2018
Y.Lisans	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/ Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı	Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2018-2020

